

សង្ឃ

สารบัญ

หน้า

■	ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อกระบวนการประกันคุณภาพภายนอกของโรงเรียนอนุบาลเอกชน	
	กฤษณ์รัตน์ ฤทธิชัย, รศ.ดร.ปัทมาวดี เล่ห์มงคล.....	1
■	ความรอบรู้ด้านสุขภาพและการปฏิบัติเพื่อป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้สูงอายุในชุมชนสะลง-ขี้เหล็ก อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่	
	ประศักดิ์ สันติภาพ ภิรวดี ชูประวัติ.....	16
■	นักเทคโนโลยีการศึกษาในยุคดิจิทัล	
	ปิยาภรณ์ หนูนเพ็ชร, บุญรัตน์ แผลงศรี.....	32
■	สังคมสงเคราะห์ตามแนวพุทธ : อาจารย์กับศิษย์	
	วรเทพ เวียงแก.....	46
■	โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	
	สุธรรม ธรรมทัศนานนท์, ประพนธ์ หลีสสิน.....	59
■	การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา)	
	เกษร คำวิโส.....	73
■	การประเมินโครงการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) โดยประยุกต์ใช้การประเมินรูปแบบซีปปี้ (CIPP model)	
	เกษร คำวิโส.....	87
■	การพัฒนารูปแบบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4	
	สายฟ้า หาสีสุข.....	97
	ภาคผนวก.....	109

ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อกระบวนการประกันคุณภาพภายนอก
ของโรงเรียนอนุบาลเอกชน

Opinions of Administrators and Teachers towards The Fourth Round of External Quality
Assurance in Private Kindergarten

กฤษณ์ ฤทธิชัย¹, รศ.ดร.ปัทมาวดี เล่ห์มงคล² และผศ.ดร.เพ็ญศรี แสงเจริญ³

Kunnarat Rittichai¹, Pattamavadi Lehmongkol² and Pensri Sawangchareon³

สาขาปฐมวัยศึกษา ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน
Early Childhood Education, Faculty of Education, Kasetsart University Bangkok Campus

Author for correspondence: E-mail : Kunnarat.r@ku.th

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อกระบวนการประกันคุณภาพภายนอกของโรงเรียนอนุบาลเอกชนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการที่ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) จำนวน 6 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู แบ่งเป็น 8 ด้าน ประกอบด้วย ด้านก่อนการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ด้านระหว่างการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ด้านหลังการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ด้านความเชื่อมโยงการประกันคุณภาพภายในต่อการประกันคุณภาพภายนอก ด้านเกณฑ์การพิจารณาการประเมินเชิงคุณภาพ ด้านเกณฑ์การประเมินความโดดเด่น ด้านการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสมศ. ด้านจรรยาบรรณของผู้ประเมินภายนอก กลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้บริหารและครู รวมทั้งสิ้น 120 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อกระบวนการประกันคุณภาพภายนอกของโรงเรียนอนุบาลเอกชนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการในแต่ละด้านมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุดทั้ง 7 ด้าน เรียงลำดับได้ดังนี้ คือ ด้านจรรยาบรรณของผู้ประเมินภายนอก ด้านเกณฑ์การพิจารณาเชิงคุณภาพ ด้านความเชื่อมโยงการประกันคุณภาพภายในต่อการประกันคุณภาพภายนอก ด้านระหว่างการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ด้านก่อนการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ด้านการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสมศ. และด้านเกณฑ์การประเมินความโดดเด่น ส่วนความคิดเห็นในระดับมาก มีเพียงด้านเดียว คือ ด้านหลังการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา

คำสำคัญ : ความคิดเห็น, กระบวนการประกันคุณภาพภายนอก, โรงเรียนอนุบาลเอกชน

Received:19/07/64, Revised:30/07/64, Accepted:04/08/64

Abstract

The objectives of this study were to study opinions of administrators and teachers towards the fourth round of external quality assurance processes who had been evaluated by the Office for National Education Standards and Quality Assessment (ONESQA) in 6 schools. The questionnaire for administrators and teachers was divided into 8 aspects which consisted of school visit, during school visit, after school visit, the relation between internal quality assessment and external quality assessment, criteria for assessing quality, the criteria for assessing outstandingness, the use of information technology systems of the ONESQA, and ethics of external assessors. The sample consisted of 120 administrators and teachers by purposive sampling. Statistical analysis was conducted by percentage, mean and standard deviation.

The results found that opinions of administrators and teachers towards the fourth round of external quality assurance process in private kindergartens under the Samut Prakan Provincial Education Office were ranked at highest level in 7 aspects as follow: ethics of external assessors, criteria for assessing quality, the relation between internal quality assessment and external quality assessment, during school visit, before school visit, the use of information technology systems of the ONESQA, and the criteria for assessing outstandingness. As for an opinion ranked at high level, there was only one aspect which was after school visit.

Keywords: Opinions, Fourth Round of External Quality Assurance Process, Private Kindergartens

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยไว้หลายมาตรา มาตรา 54 วรรคสอง กำหนดว่ารัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษา เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมวัย โดยส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย มาตรา 258 ให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศไทยให้เกิดผลด้านการศึกษา (1) ให้สามารถเริ่มดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแล และพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษา ตามมาตรา 54 วรรคสอง เพื่อให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัยโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (ราชกิจจานุเบกษา, 2560)

เห็นได้ว่ากฎหมายหลักของประเทศได้ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาซึ่งเน้นเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดดำเนินการให้กับประชาชน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับ การประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดคุณภาพ การศึกษาตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ โดยมีรายละเอียดในหมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพ โดยได้บัญญัติสาระสำคัญไว้ในมาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ และ มาตรฐานการศึกษาทุกระดับคือการประกันคุณภาพภายใน และการประกันคุณภาพภายนอก มาตรา 48 ให้ ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยมีการ จัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เปิดเผยสู่สาธารณชน นำไปสู่การ พัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษา เพื่อบริการประกันคุณภาพภายนอก มาตรา 49 ให้มีสำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็นองค์การมหาชน เรียกชื่อย่อว่าสมศ.ทำหน้าที่พัฒนา เกณฑ์ วิธีการประเมินภายนอกและทำการประเมินผลการจัดการศึกษาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน, 2547)

กระทรวงศึกษาธิการในฐานะกระทรวงที่ทำหน้าที่กำกับดูแลการศึกษาของประเทศ และให้ ความสำคัญกับการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยของโรงเรียนเอกชน เนื่องจากโรงเรียนเอกชน มีส่วนช่วยใน การจัดการศึกษาให้แก่เด็ก และเยาวชนของชาติที่เป็นการช่วยแบ่งเบาภาระการจัดการศึกษาของรัฐบาลได้เป็น อย่างดี ทำให้รัฐบาลประหยัดงบประมาณเป็นจำนวนมาก และรัฐบาลมั่นใจว่าโรงเรียนเอกชนสามารถจัด การศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีการส่งเสริม และสนับสนุนให้โรงเรียนเอกชนดำเนินการจัดการศึกษา ด้วยการกำหนดเป็นพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 ในปัจจุบัน พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ตามมาตรา 31 ให้คณะกรรมการบริหารโรงเรียนในระบบมี

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

อำนาจหน้าที่ ตามข้อ (3) ให้คำแนะนำการบริหาร และการจัดการโรงเรียนในระบบ ด้านบุคลากร แผนงาน งบประมาณ วิชาการ กิจกรรมนักเรียน อาคารสถานที่ และความสัมพันธ์ชุมชน ข้อ (4) กำกับดูแล ให้มีระบบ การประกันคุณภาพภายในโรงเรียนในระบบที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน นำมาใช้เป็น แนวดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาประเภทสามัญศึกษาตามกฎหมายกระทรวงการประกันคุณภาพ การศึกษา พ.ศ. 2561 กล่าวว่าข้อ 2 การประกันคุณภาพการศึกษาคือการประเมินผล และการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละระดับ และแต่ละประเภท โดยมีกลไกในการ ควบคุมตรวจสอบระบบบริหารคุณภาพการศึกษาที่สถานศึกษาจัดขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนา และสร้างความ เชื่อมั่นให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องว่าสถานศึกษานั้นสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ตามมาตรฐานการศึกษา และบรรลุเป้าประสงค์ของหน่วยงานต้นสังกัด ข้อ 3 กำหนดแนวดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และจัดส่งรายงานผลการประเมินตนเองให้แก่หน่วยงานต้นสังกัดเป็นประจำทุกปี ข้อ 4 กำหนดแนวดำเนินงาน ของหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายใน ดังข้อ 3 แล้ว เมื่อได้รับรายงานผล การประเมินตนเองของสถานศึกษาแล้วให้จัดส่งรายงานดังกล่าวให้แก่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน คุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) เพื่อใช้เป็นข้อมูลและแนวทางในการประเมินคุณภาพภายนอก (ราชกิจจานุเบกษา , 2551) และตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้ใช้มาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย ประกอบด้วย 3 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของเด็ก เน้นการพัฒนาเด็กปฐมวัย ให้มีพัฒนาการ ทั้ง 4 ด้านคือ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา พัฒนาอย่างสมดุลเต็มตามศักยภาพ มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการเน้นกระบวนการบริหาร และจัดการศึกษาของผู้บริหารให้มี ประสิทธิภาพ และมาตรฐานที่ 3 การจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญเน้นการจัดประสบการณ์ของครูที่ พัฒนาเด็กให้มีพัฒนาการทุกด้านสมดุลเต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ ,2561)

จากผลการประเมินคุณภาพภายนอกที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2544-2558 ทั้งสามรอบ พบว่า ระบบการประกันคุณภาพภายในของ สถานศึกษาเป็นปัญหาหลักของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่ขาดการดำเนินงานตามขั้นตอนของระบบการ ประกันคุณภาพภายใน ถ้าสถานศึกษามีความเข้าใจและให้ความสำคัญและนำขั้นตอนของระบบการประกัน คุณภาพภายในมาดำเนินงานอย่างจริงจัง ย่อมจะส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีประสิทธิภาพ แต่ จากเหตุที่สถานศึกษาส่วนมากไม่สามารถดำเนินการประกันคุณภาพภายในให้มีประสิทธิผลได้ มาจากเหตุผล สำคัญ 3 ประการคือ 1 ผู้บริหารครูและบุคลากรของสถานศึกษาไม่เข้าใจและไม่เห็นความสำคัญเกี่ยวกับ ระบบการประกันคุณภาพภายในที่สะท้อนไปสู่การประกันคุณภาพภายนอก 2 บุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบ การประกันคุณภาพภายในที่สอดคล้องกับการประกันคุณภาพภายนอกมีจำนวนน้อย 3 หน่วยงานต้นสังกัด

ขาดการติดตามพัฒนา และการให้ความรู้เกี่ยวกับระบบคุณภาพภายในที่มีความชัดเจนอย่างแท้จริง ยังเป็นปัญหาที่คงอยู่ ทำให้ภาพความก้าวหน้าในเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งหมด จึงไม่ก้าวกระโดด (ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ , 2563)

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อกระบวนการประกันคุณภาพภายนอกของโรงเรียนอนุบาลเอกชนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ

2.วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูที่มีต่อกระบวนการประกันคุณภาพภายนอกของโรงเรียนอนุบาลเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ

3. วิธีดำเนินการศึกษา

ผู้ศึกษามุ่งความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อกระบวนการประกันคุณภาพภายนอกในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูที่มีต่อกระบวนการประกันคุณภาพภายนอกของโรงเรียนอนุบาลเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ โดยมีวิธีการดำเนินการศึกษาดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ เป็นผู้บริหาร และครูโรงเรียนอนุบาลเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ในปีการศึกษา 2562 จำนวน 120 คน โดยมีเกณฑ์ เป็นผู้บริหารโรงเรียนละ 3 คน เลือกเพียงโรงเรียนละ 2 คน ส่วนครูเลือกระดับอนุบาลทั้งหมด ที่ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสี่ จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) จำนวน 6 โรงเรียน ประกอบไปด้วย 1 โรงเรียนดรุณรัตน์ 2 โรงเรียนอานวยวิทย 3 โรงเรียนศรีตรัง 4 โรงเรียนเซนต์โยเซฟพิพัส 5 โรงเรียนสันต์เสริมวิทย 6 โรงเรียนศิริวิทยา ด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อกระบวนการประกันคุณภาพภายนอกของโรงเรียนอนุบาลเอกชนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่แบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 4 ข้อ เป็นแบบสอบถาม ประเภทเลือกตอบ (Check list) เกี่ยวกับ 1 ตำแหน่ง 2 ระดับการศึกษา 3 ประสบการณ์ทำงาน 4 สถานศึกษาที่อยู่ในความรับผิดชอบ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูที่มีต่อกระบวนการประกันคุณภาพภายนอกของโรงเรียนอนุบาลเอกชนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 48 ข้อ โดยแบ่งความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อกระบวนการประกันคุณภาพภายนอกของโรงเรียนอนุบาลเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ จำแนกออกเป็น 8 ด้าน คือ ด้านก่อนการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ด้านระหว่างการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ด้านหลังการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ด้านความเชื่อมโยงการประกันคุณภาพภายในต่อการประกันคุณภาพภายนอก ด้านเกณฑ์การพิจารณาการประเมินเชิงคุณภาพ ด้านเกณฑ์การประเมินความโดดเด่น ด้านการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสมศ ด้านจรรยาบรรณของผู้ประเมินภายนอก

โดยแบบสอบถามในส่วนนี้เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมีเกณฑ์การกำหนดค่าน้ำหนักการประเมิน 5 ระดับคำถามตามวิธีไลเคิร์ตสเกล (Likert Scale) กำหนดค่าระดับคะแนน ดังนี้

5 หมายถึงความคิดเห็นของผู้บริหารและครู ระดับความคิดเห็นมากที่สุด

4 หมายถึงความคิดเห็นของผู้บริหารและครู ระดับความคิดเห็นมาก

3 หมายถึงความคิดเห็นของผู้บริหารและครู ระดับความคิดเห็นด้วยน้อย

2 หมายถึงความคิดเห็นของผู้บริหารและครู ระดับความคิดเห็นไม่เห็นด้วย

ในการแปลความหมาย ผู้ศึกษาจะใช้วิธีของช่วงของคะแนนจากการหาอันตรภาคชั้นมาแบ่งเป็นช่วงของระดับความเห็นคือ

$$\begin{aligned} \text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{ค่ามากที่สุด} - \text{ค่าน้อยที่สุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5-1}{5} \\ &= 0.8 \end{aligned}$$

ผลที่ได้จากการหาอันตรภาคชั้นนี้ สามารถแบ่งค่าเฉลี่ยของผลลัพธ์คะแนนในระดับต่าง ๆ ตามตารางที่ 1 ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 เกณฑ์ในการประเมินระดับค่าเฉลี่ยจากการวิเคราะห์ของผลลัพธ์ในแบบสอบถามแบบ Likert Scale 5 ระดับ

ระดับความคิดเห็น	ระดับความพึงพอใจ	ช่วงของคะแนนค่าเฉลี่ยจากผลลัพธ์
ระดับความคิดเห็นด้วยมากที่สุด	ระดับพึงพอใจมากที่สุด	4.21-5.00
ระดับความคิดเห็นด้วยมาก	ระดับพึงพอใจมาก	3.41-4.20
ระดับความคิดเห็นด้วยน้อย	ระดับพึงพอใจน้อย	2.61-3.40
ระดับความคิดเห็นด้วยน้อยที่สุด	ระดับพึงพอใจน้อยที่สุด	1.81-2.60
ระดับความคิดเห็นไม่เห็นด้วย	ระดับพึงพอใจไม่พอใจ	1.00-1.80

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด ให้ผู้ตอบแบบสอบถาม เขียนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในประเด็นใดบ้าง
โปรดระบุ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษานำข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติจะนำข้อมูลที่ได้มา
วิเคราะห์ทางสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ซึ่งผู้ศึกษาได้
กำหนดค่าสถิติสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล อธิบายตัวแปรของการศึกษาครั้งนี้ไว้ดังนี้

3.1. ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามคือผู้บริหารและครู จำแนกตามตำแหน่ง
ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน สถานที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบ โดยหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

3.2. ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูที่มีต่อกระบวนการประกัน
คุณภาพภายนอกของโรงเรียนอนุบาลเอกชนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการจำนวน
48 ข้อ วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) โดยมีเกณฑ์การแปลความหมายตาม
เกณฑ์

3.3 ตอนที่ 3 ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้บริหารและครูที่มีต่อ
กระบวนการประกันคุณภาพภายนอกของโรงเรียนอนุบาลเอกชนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด
สมุทรปราการ

การวิเคราะห์ข้อมูลขั้นต้น

ผู้ศึกษานำข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยผู้ศึกษา
ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น หลังจากได้แบบสอบถามกลับคืนมาโดยการตรวจสอบ (Editing)
ความถูกต้อง (Legibility) ความสมบูรณ์ (Completeness) ความสอดคล้อง (Consistency) ความเที่ยงตรง
(Accuracy) และได้รับคำตอบที่ชัดเจน (Response clarification) สำหรับคำถามปลายเปิดของแบบสอบถามที่
ได้กลับคืนมาทั้งหมด

2. ทำการลงรหัส (Coding) จากข้อมูลที่ได้รับการตรวจสอบแล้วข้างต้นโดยการกำหนดตัวเลขให้แก่ตัว
แปรต่าง ๆ ที่ใช้ในการศึกษาสำหรับคำถามปลายปิด (Closed – Response Question)

4. สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

สรุปผลการศึกษา

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อกระบวนการประกันคุณภาพ
ภายนอกของโรงเรียนอนุบาลเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ สรุปผลการศึกษา
ตารางที่ 1 ดังนี้

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ตารางที่ 1 สรุปแสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของ
ผู้บริหารและครูที่มีต่อกระบวนการประกันคุณภาพภายนอกของโรงเรียนอนุบาลเอกชน สังกัดสำนักงาน
ศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการในภาพรวม

(N=120)

สรุปแสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
ความคิดเห็นก่อนการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา	4.58	.423	เห็นด้วยมากที่สุด	5
ความคิดเห็นระหว่างการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา	4.58	.391	เห็นด้วยมากที่สุด	4
ความคิดเห็นหลังการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา	4.32	.425	เห็นด้วยมาก	8
ความคิดเห็น ความเชื่อมโยงการประกันคุณภาพ ภายในต่อการประกันคุณภาพภายนอก	4.60	.400	เห็นด้วยมากที่สุด	3
ความคิดเห็นต่อเกณฑ์การพิจารณาการประเมินเชิง คุณภาพ ท่านพิจารณาแล้วแต่ละระดับมีความ เหมาะสม	4.61	.466	เห็นด้วยมากที่สุด	2
ความคิดเห็นต่อเกณฑ์การประเมินความโดดเด่น ท่านพิจารณาแล้วแต่ละระดับมีความเหมาะสม	4.45	.475	เห็นด้วยมากที่สุด	7
ความคิดเห็นต่อการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ของสมศ.	4.55	.486	เห็นด้วยมากที่สุด	6
ความคิดเห็นต่อจรรยาบรรณของผู้ประเมินภายนอก	4.62	.369	เห็นด้วยมากที่สุด	1
ค่าเฉลี่ยรวม	4.54	.326	เห็นด้วยมากที่สุด	

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารและครู มีความคิดเห็นต่อกระบวนการประกันคุณภาพ
ภายนอกของโรงเรียนอนุบาลเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมอยู่
ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.54) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ความคิดเห็น
ต่อจรรยาบรรณของผู้ประเมินภายนอก อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.62) รองลงมา ความคิดเห็นต่อ

เกณฑ์การพิจารณาการประเมินเชิงคุณภาพ ท่านพิจารณาแล้วแต่ละระดับมีความเหมาะสม อยู่ในระดับอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X}=4.61$) และอันดับสุดท้าย ความคิดเห็นหลังการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา อยู่ในระดับอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=4.32$) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะจากผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการศึกษา ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อกระบวนการประกันคุณภาพภายนอกของโรงเรียนอนุบาลเอกชนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษามี 8 ด้าน มีข้อเสนอแนะเพียง 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านก่อนการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา

สถานศึกษาควรได้รับการแจ้งกำหนดวันที่เข้ามาประเมินล่วงหน้า เพื่อสถานศึกษาจะได้วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อรองรับการประเมิน

2. ด้านระหว่างการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา

คณะผู้ประเมินควรเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม และควรประเมินตามสภาพจริง ไม่ควรเน้นเอกสารเป็นหลักและควรคำนึงถึงบริบทของสถานศึกษาซึ่งมีความแตกต่างกัน และควรจะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของนวัตกรรมต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้น ซึ่งในปัจจุบันสถานศึกษาแต่ละแห่งก็เลือกใช้นวัตกรรมที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้นผู้ประเมินควรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว

3. ด้านหลังการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา

คณะผู้ประเมินเข้ามาตรวจเยี่ยมสถานศึกษา สถานศึกษาอาจมีการดำเนินงานที่ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ คณะผู้ประเมินควรให้ข้อเสนอแนะในเบื้องต้น หลังจากนั้นจึงจัดทำรายงานผลการประเมินที่ต้องนำเสนอต่อสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

4. ด้านต่อเกณฑ์พิจารณาการประเมินเชิงคุณภาพ

เกณฑ์การพิจารณาเชิงคุณภาพ 5 ระดับ คือ ดีเยี่ยม ดีมาก ดี พอใช้ และปรับปรุง มาตรฐานของคณะผู้ประเมินแต่ละทีมไม่เหมือนกัน ทำให้สถานศึกษาได้รับผลสะท้อนผลการประเมินไม่ตรงตามความเป็นจริง เพราะคณะผู้ประเมินบางทีมเข้มงวดตามเกณฑ์ บางทีมไม่เข้มงวด และบางทีมเพิ่งเข้ามาเป็นผู้ประเมินใหม่ ยังไม่มีประสบการณ์ในการประเมินทำให้การรายงานผลการประเมินคุณภาพได้คุณภาพไม่เหมาะสมเป็นไปตามความเป็นจริง

5. ด้านต่อการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสมศ.

คณะผู้ประเมินเวลาเข้าไปตรวจเยี่ยมโรงเรียน ข้อมูลบางอย่างอยู่ในระบบสารสนเทศจัดเก็บอยู่ในระบบคอมพิวเตอร์ คณะผู้ประเมินก็ขอข้อมูลที่เป็นเอกสารของโรงเรียน จึงทำให้สถานศึกษาต้องจัดเตรียมเอกสารไว้เพื่อรองรับการประเมิน

5. การอภิปรายผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อกระบวนการประกันคุณภาพภายนอก รอบสี่ของโรงเรียนอนุบาลเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า โดยรวมรายด้านทั้ง 8 ด้าน อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด 7 ด้าน อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก 1 ด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน

5.1 ด้านก่อนการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ผลการวิเคราะห์เห็นด้วยมากที่สุด พบว่า คณะผู้ประเมินมีการประสานกับสถานศึกษาเพื่อกำหนดวันที่จะเข้าประเมินภายนอกล่วงหน้า มีการแจ้งรายชื่อคณะผู้ประเมินให้กับสถานศึกษาทราบล่วงหน้า มีการแจ้งกำหนดการประเมินในแต่ละวันล่วงหน้า สถานศึกษามีการส่งรายงานประเมินตนเองให้หน่วยงานต้นสังกัดก่อนที่คณะผู้ประเมินจะเข้าตรวจเยี่ยมสถานศึกษาและสถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมที่พร้อมรับการประเมินภายนอก

5.2 ด้านระหว่างการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ผลการวิเคราะห์เห็นด้วยมากที่สุด พบว่า วันแรก คณะผู้ประเมินร่วมประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประเมินภายนอกรอบสี่และกำหนดการประเมินในแต่ละวันอย่างชัดเจนให้กับสถานศึกษา มีเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสังเกต สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างเป็นกัลยาณมิตรและศึกษาร่องรอยหลักฐานครอบคลุมทั้ง 3 ด้านคือ ด้านคุณภาพเด็ก ด้านกระบวนการบริหารจัดการ และด้านการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ การประเมินรอบสี่เป็นการประเมินตามมาตรฐานของสถานศึกษาที่หน่วยงานต้นสังกัดเป็นผู้กำหนด เมื่อเสร็จสิ้นการประเมิน มีการนำเสนอข้อค้นพบที่เป็นจุดเด่น จุดที่ควรพัฒนาและให้ข้อเสนอแนะให้สถานศึกษานำมาปรับปรุงพัฒนา เปิดโอกาสให้สถานศึกษาชี้แจงข้อมูลเพิ่มเติมในกรณีเห็นว่าข้อมูลบางประเด็นไม่ชัดเจน ไม่ถูกต้อง

5.3 ด้านหลังการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ผลการวิเคราะห์เห็นด้วยมาก พบว่า รายงานการประเมินคุณภาพภายนอกมีความสอดคล้องกับการนำเสนอรายงานด้วยวาจาในวันสุดท้ายมีความถูกต้องครบถ้วน สมบูรณ์ ผลการประเมินคุณภาพภายนอกมีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อให้มีมาตรฐาน และสามารถนำมาแก้ไขปรับปรุงพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาได้จริง สามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับในระดับชาติ และนานาชาติ

5.4 ด้านความเชื่อมโยงการประกันคุณภาพภายในต่อการประกันคุณภาพภายนอก ผลการวิเคราะห์ เห็นด้วยมากที่สุด พบว่า ผู้บริหาร ครู และบุคลากรต้องมีความเข้าใจในระบบการประกันคุณภาพภายใน ต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา มีการแต่งตั้งบุคลากรให้รับผิดชอบงานตามหน้าที่ในระบบการประกันคุณภาพภายในอย่างเหมาะสม มีการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษาได้ครบถ้วน ถูกต้อง และชัดเจน มีการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในด้วยวิธีการที่หลากหลายอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง มีการกำหนดค่าเป้าหมายความสำเร็จตามสภาพจริง ตามบริบทของสถานศึกษา อย่างเหมาะสม มีการติดตามผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา มีการติดตามผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปีอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง มีการจัดทำรายงานประเมินตนเองที่เป็นผลสะท้อนคุณภาพเด็กเป็นประจำปี และมีการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษา

5.5 ด้านเกณฑ์การพิจารณาการประเมินเชิงคุณภาพ ผลการวิเคราะห์ เห็นด้วยมากที่สุด พบว่า ระดับดีเยี่ยม หมายถึง สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยดำเนินงานตามมาตรฐานด้านคุณภาพของเด็กได้อย่างเหมาะสม เป็นไปได้ ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการกับการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญที่เป็นระบบ เป็นไปตามเกณฑ์ครบถ้วนสมบูรณ์ กระบวนการและผลการประเมินคุณภาพมีความเชื่อถือได้ เด็กมีพัฒนาการดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นที่พึงพอใจของทุกฝ่าย และมีนวัตกรรมหรือแบบอย่างที่ดีและส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพเด็ก ระดับดีมาก หมายถึง สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยดำเนินงานตามมาตรฐานด้านคุณภาพของเด็กได้อย่างเหมาะสม เป็นไปได้ ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการกับการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ ที่เป็นระบบ กระบวนการและผลการประเมินคุณภาพมีความเชื่อถือได้ กระบวนการบริหารและการจัดการกับการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ ส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการดีขึ้นอย่างต่อเนื่องและสามารถยกระดับคุณภาพเด็ก ระดับดี หมายถึง สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยดำเนินงานตามมาตรฐานด้านคุณภาพของเด็กได้อย่างเหมาะสม เป็นไปได้ ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการกับการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญที่เป็นระบบ กระบวนการและผลการประเมินคุณภาพมีความเชื่อถือได้ และส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพเด็ก ระดับพอใช้ หมายถึง สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยดำเนินงานตามมาตรฐานด้านคุณภาพของเด็กได้อย่างเหมาะสม เป็นไปได้ ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการกับการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญที่เป็นระบบ กระบวนการและผลการประเมินคุณภาพมีความเชื่อถือได้ เป็นไปตามเกณฑ์ แต่ไม่ครบถ้วนในบางประเด็น ระดับปรับปรุง หมายถึง สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยไม่สามารถดำเนินงานตามมาตรฐานด้านคุณภาพของเด็ก ด้านกระบวนการบริหาร และการจัดการกับการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ ได้ตามเกณฑ์เป็นส่วนใหญ่

5.6 ด้านเกณฑ์การประเมินความโดดเด่น ผลการวิเคราะห์ เห็นด้วยมากที่สุด พบว่า สถานศึกษาขอรับการประเมินความโดดเด่น เพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษาให้เป็นที่ยอมรับระดับ C1 หมายถึง ระดับท้องถิ่น/ภูมิภาค ระดับ C2 หมายถึง ในระดับชาติ และระดับ C3 หมายถึง ระดับนานาชาติ

5.7 ด้านการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ผลการวิเคราะห์ เห็นด้วยมากที่สุด พบว่า สมศ.นำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาให้สถานศึกษาใช้ในกระบวนการประเมินคุณภาพภายนอกเพื่อสะดวกและรวดเร็วโดยใช้วิธีการส่งรายงานการประเมินตนเอง (SAR) จากรูปเล่มมาเป็นการจัดส่งไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ไปยังต้นสังกัดมีความเหมาะสม สมศ.ใช้ระบบดิจิทัลเชื่อมโยงต่อหน่วยงานต้นสังกัดแทนการส่งรายงานที่ใช้กระดาษเป็นรูปเล่มอย่างเต็มรูปแบบ สามารถลดการใช้กระดาษที่เป็นรูปเล่มเอกสารในการประเมินคุณภาพภายนอกได้

5.8 ด้านจรรยาบรรณของผู้ประเมินภายนอก ผลการวิเคราะห์ เห็นด้วยมากที่สุด พบว่า คณะผู้ประเมินภายนอก ประเมินคุณภาพภายนอกด้วยตนเอง ไม่รบกวนให้สถานศึกษาช่วยกรอกข้อมูลใดๆ ให้ทั้งสิ้น มีความเที่ยงตรง เป็นกลาง โปร่งใส มีความรับผิดชอบและตรวจสอบได้ ไม่ประพฤติดนให้เสื่อมเสียชื่อเสียงของตนเองหรือชื่อเสียงของสมศ. ไม่รับและเรียกร้องในสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับการประเมิน ปฏิบัติงานอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ตามมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกรักษาความลับข้อมูลข่าวสารสารสนเทศส่วนบุคคลและสถานศึกษาที่ได้รับระหว่างการตรวจเยี่ยมไม่แสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเองหรือผู้อื่นไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาวนา กิตติวิมลชัย (2551) ศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการประกัน

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

คุณภาพมหาวิทยาลัยขอนแก่น เอาผลการประเมินคุณภาพมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพของคณะและหน่วยงาน

1) ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการประกันคุณภาพ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาทั้ง 7 ด้าน พบว่ามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการประกันคุณภาพ อยู่ในระดับมาก จำนวน 6 ด้าน เรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการประกันคุณภาพ ด้านคุณภาพของบัณฑิต ด้านการบริการวิชาการ ด้านวิชาการและการจัดการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการวิจัยและงานสร้างสรรค์ ส่วนด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม พบว่าประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการประกันคุณภาพ อยู่ในระดับปานกลาง ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ แสงจันทร์ ม่วงจันทร์ (2557) การศึกษาความพร้อมเพื่อรับการประเมินคุณภาพภายนอกของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา เขต 1 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความพร้อมรับการประเมินภายนอกของโรงเรียนขนาดเล็ก 2) เปรียบเทียบความพร้อมรับการประเมินภายนอกของโรงเรียนขนาดเล็กที่ผ่านและไม่ผ่านการรับรองคุณภาพภายนอกสอง 3) ศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการเตรียมความพร้อมรับการประเมินภายนอกของโรงเรียนขนาดเล็ก กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารและผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพการศึกษา จำนวน 160 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า สถิติใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความถี่ ร้อยละและค่าสถิติที่ผลการวิจัยพบว่า 1) ความพร้อมรับการประเมินภายนอกของโรงเรียนขนาดเล็กทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ หนึ่งฤทัย จิรประเสริฐวงศ์ (2549) ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการประเมินคุณภาพภายนอกของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี การวิจัยในครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการประเมินคุณภาพภายนอกของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ใน 3 ด้าน คือ ด้านกระบวนการก่อนการประเมินคุณภาพภายนอก ด้านกระบวนการระหว่างการประเมินคุณภาพภายนอกและด้านกระบวนการหลังการประเมินคุณภาพภายนอก ผลการวิจัยพบว่า 1) บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการประเมินคุณภาพภายนอก โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) บุคลากรที่มีตำแหน่งและระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประเมินคุณภาพภายนอก โดยรวมรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3) บุคลากรที่มีระยะเวลาการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประเมินคุณภาพภายนอก พบว่า ด้านกระบวนการก่อนการประเมินคุณภาพและด้านหลังการประเมินคุณภาพภายนอกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ.05 ส่วนด้านกระบวนการระหว่างการประเมินคุณภาพภายนอก แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 4) บุคลากรที่อยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประเมินคุณภาพภายนอก พบว่า ด้านกระบวนการก่อนการประเมินภายนอกและด้านกระบวนการหลังการประเมินคุณภาพภายนอก แตกต่างกันไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านกระบวนการระหว่างการประเมินคุณภาพภายนอกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 5) บุคลากรมีความคิดเห็นว่า ด้านกระบวนการก่อนการประเมินคุณภาพภายนอก ควรมีการจัดประชุม สัมมนา ควรแจ้งโรงเรียนถึงการเตรียมเอกสาร รายละเอียด ขั้นตอนการประเมินเพื่อจะได้เตรียมความพร้อมก่อนการประเมิน ด้านกระบวนการระหว่างการประเมินคุณภาพภายนอก เห็นควรว่าควรประเมินตามสภาพจริง ไม่ควร

เน้นเอกสารมากเกินไป ควรคำนึงถึงความแตกต่างของโรงเรียน และด้านกระบวนการหลังการประเมินคุณภาพภายนอกเห็นว่าได้รับเอกสารการประเมินซ้ำมาก ข้อเสนอแนะควรให้โรงเรียนนำไปปฏิบัติจริงและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอารีวรรณ เพชรเลิศ (2550) ความพึงพอใจต่อการประเมินคุณภาพภายนอกของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการประเมินคุณภาพภายนอกของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) ความพึงพอใจต่อการประเมินคุณภาพภายนอกด้านคุณลักษณะของผู้ประเมินภายนอก ด้านวิธีการประเมินคุณภาพภายนอก ด้านการรายงานผลการประเมินและโดยรวมทุกด้านพบว่ามีความพึงพอใจต่อการประเมินคุณภาพภายนอกอยู่ในระดับมาก 2) ครูผู้สอนที่มีระดับอายุต่างกัน มีประสบการณ์การสอนต่างกัน และสอนจำแนกตามกลุ่มสาระวิชาที่สอน มีความพึงพอใจต่อการประเมินคุณภาพภายนอกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.05 ส่วนครูผู้สอนที่จำแนกตามขนาดโรงเรียน มีความพึงพอใจต่อการประเมินคุณภาพภายนอกแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงการประเมินคุณภาพภายนอกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร คือการประเมินภายนอกใช้เกณฑ์การประเมินแบบเดียวกันแต่วิธีการประเมินของแต่ละบริษัทควรเป็นแนวทางเดียวกัน และควรมีการแจ้งเกณฑ์การประเมินและวิธีการประเมินอย่างชัดเจนให้กับโรงเรียนได้รับทราบรายละเอียดก่อนการประเมิน จะเห็นได้ว่าในการทำงานของผู้บริหารและครูที่มีต่อกระบวนการประกันคุณภาพภายนอกของโรงเรียนอนุบาลเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ นั้นมีความสำคัญต่อการประเมินคุณภาพ และสามารถนำงานวิจัยนี้ไปใช้ในการพัฒนาต่อไปได้

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

- 1.หลังการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา คณะผู้ประเมินมีการรายงานผลการประเมินอย่างถูกต้องครบถ้วน สมบูรณ์ตามเกณฑ์การประเมินภายนอกที่สมศ.กำหนดไว้ โดยในวันแรกของการเข้ารับการตรวจเยี่ยมคณะผู้ประเมินต้องเข้าไปแบบกัลยาณมิตร โดยชี้แจงกระบวนการ วัตถุประสงค์และเกณฑ์การประเมินเชิงคุณภาพ 5 ระดับของการประเมิน ให้สถานศึกษารับทราบก่อนเพื่อเป็นการเปิดใจให้สถานศึกษาเข้าใจและยอมรับ จากนั้นคณะผู้ประเมินมีกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยเครื่องมือและวิธีที่หลากหลาย
- 2.การรายงานผลการประเมินด้วยวาจาในวันสุดท้าย ควรนำเสนอข้อค้นพบที่เห็นในเชิงประจักษ์ และให้ข้อเสนอแนะตามความเป็นจริงในสิ่งที่สถานศึกษาสามารถทำได้ตามบริบทของสถานศึกษาและเขียนร่างรายงานผลให้สอดคล้องกับผลการรายงานด้วยวาจาในวันสุดท้าย
- 3.สถานศึกษานำผลการประเมินที่ได้รับมาจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยกำหนดเป้าหมายว่าจะพัฒนาไปจนถึงจุดไหนด้วยระยะเวลาอาจเป็นระยะ 3-5 ปี ให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพของสถานศึกษาให้เป็นที่ยอมรับระดับชาติ และระดับนานาชาติได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1.ควรศึกษาตัวแปรอื่นๆ เพิ่มเติมที่อาจส่งผลกระทบต่อความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อกระบวนการประกันคุณภาพภายนอกของโรงเรียนอนุบาลเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ เช่น ปัจจัยด้านระบบสารสนเทศ เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำไปพัฒนาการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

2.ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับปัจจัยส่งผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อกระบวนการประกันคุณภาพภายนอกของโรงเรียนอนุบาลเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการ จังหวัดสมุทรปราการซึ่งอาจได้ข้อค้นพบที่แตกต่างกันหรือคล้ายคลึงกัน แต่อาจมีความลุ่มลึกกว่า เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งต่อความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อกระบวนการประกันคุณภาพภายนอกของโรงเรียนอนุบาลเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการภายในที่ลึกซึ้ง และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานอย่างเป็นประโยชน์ได้มากยิ่งขึ้น

7.กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระของฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงของรองศาสตราจารย์ดร. ปัทมาวดี เล่ห์มงคล ประธานกรรมการที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา ตลอดจนให้ความช่วยเหลือแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อให้การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้มีความสมบูรณ์ ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งสามท่าน ได้แก่ อาจารย์ ดร.อุษณีย์ ลลิตพสน อาจารย์ดร. เทพกัญญา พรหมชาติแก้ว และคุณชนิดา เพชรทองคำ ที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ทำให้การศึกษาค้นคว้าอิสระเล่มนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิประสาทวิชา รวมถึงผู้เขียนตำรา เอกสาร บทความต่าง ๆ ที่ผู้ศึกษาได้ค้นคว้า และนำมาอ้างอิงในงานศึกษาครั้งนี้ คุณค่าอันพึงมีจากการศึกษาค้นคว้าอิสระเล่มนี้ ผู้ศึกษาขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา มารดา ครู อาจารย์ และครอบครัวที่ให้อำนาจและให้การสนับสนุนการศึกษามาโดยตลอด จนทำให้การจัดทำงานศึกษานี้สำเร็จได้ด้วยดี

บรรณานุกรม

หนังสือทั่วไป

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561) . ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องให้ใช้มาตรฐานการศึกษา ระดับปฐมวัย ศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์การศึกษาพิเศษ.
- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. (2563) . สมศ.ชี้14ปี คุณภาพการศึกษายังไม่ดีขึ้นพบสามปัญหาเรื่องตัวบุคคลในโรงเรียน (Online). www.naewna.com ,สืบค้นเมื่อ 11 ธันวาคม 2557.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2560). เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก, หน้า 14, 77

_____. (2551). เล่มที่ 125 ตอนที่ 7 ก หน้า 18

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2547). พระราชบัญญัติ

การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.

กรุงเทพมหานคร: บริษัทพรินทกราฟฟิคจำกัด.

วิทยานิพนธ์ / สารนิพนธ์ / เอกสารที่เกี่ยวข้อง

หนึ่งฤทัย จิรประเสริฐวงศ์.(2549).”ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการประเมินคุณภาพภายนอกของ

โรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี “,สารนิพนธ์ กศม.

(ธุรกิจศึกษา),กรุงเทพ,บัณฑิตมหาวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อารีวรรณ เพชรเลิศ.(2550). “ความพึงพอใจต่อการประเมินคุณภาพภายนอกของครูโรงเรียน

ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร”,วิทยานิพนธ์, สาขาการวัดและ

ประเมินผลการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ภาวนา กิตติวิมลชัย.(2551). “ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการประกันคุณภาพ มหาวิทยาลัยขอนแก่น”

สาขาบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

แสงจันทร์ ม่วงจันทร์ .(2557). “การศึกษาความพร้อมเพื่อรับการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสามของ

โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1”, วารสารวิชาการ

แพรวา กาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ ,ปีที่1 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2557

: หน้า100-115.

ความรอบรู้ด้านสุขภาพและการปฏิบัติเพื่อป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้สูงอายุ
ในชุมชนสะलग-ซีเหล็ก อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

Health Literacy and Preventive Practices toward COVID-19 among Elderly
in Saluang-Keelek Community, Maerim District, Chiangmai Province

ประศักดิ์ สันติภาพ^{1*}, ภิรวดี ชูประวัต², เทียน ทองแก้ว³

Prasak Santiparp^{1*}, Pirawadee Chuprawat², Tuan Tongkeo³

^{1*}มหาวิทยาลัยมหิดล ²มหาวิทยาลัยศรีปทุม ³มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

¹Mahidol University, ²Sripatum University, ³Suandusit University

Author for correspondence: email: zakpeace7052@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวางนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ร่วมกับตรวจสอบปัจจัยที่เกี่ยวข้องของผู้สูงอายุในชุมชนสะलग-ซีเหล็ก อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ผู้สูงอายุจำนวน 300 คนที่ผ่านการคำนวณขนาดตัวอย่างและการสุ่มจาก 2,581 คนเข้าร่วมในการวิจัยนี้ แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยทดสอบในผู้สูงอายุ 30 คนในชุมชนอื่น ได้ค่าความตรงเชิงพินิจจากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เกิน 0.5 และค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.78 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา และเชิงอนุมาน คือ t-test โดยใช้โปรแกรม spss ผลการศึกษาพบว่า การปฏิบัติเพื่อป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้สูงอายุอยู่ในระดับดี ความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพ ได้แก่ การรับรู้ การสนับสนุนทางสังคม การเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ระดับการศึกษา และรายได้เทียบกับรายจ่าย ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการป้องกันการติดต่อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้สูงอายุ ได้แก่ การรับรู้ ความรอบรู้ด้านสุขภาพ การสนับสนุนทางสังคม การเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ระดับการศึกษา และสถานภาพสมรส ข้อเสนอแนะจากการวิจัยนี้คือ หน่วยงานของรัฐ หน่วยบริการสุขภาพควรประชาสัมพันธ์ รมรณรงค์ เพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูล และครอบครัวควรสนับสนุนเพื่อสร้างการรับรู้ร่วมกับการเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ และควรสนับสนุนผู้สูงอายุสมัครเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: ความรอบรู้ด้านสุขภาพ, การป้องกัน, ไวรัสโคโรนา 2019, ผู้สูงอายุ

Received:02/08/64, Revised:18/10/64, Accepted:21/10/64

Abstract

The aims of this cross-sectional survey research were to survey health literacy and preventive COVID-19 practices with related factors identification of elderly in Saluang-Keelek community, Maerim district, Chiangmai. The sample size was calculated, totally 300 elders from a total of 2,581 persons were selected by proportional stratified random sampling. The questionnaire was tested for validity by 3 experts with IOC more than 0.5 and reliability by 30 elders in other community with Chronbach's alpha of 0.78. Data were analyzed by descriptive statistics and T-test by SPSS. The findings were as follow: health literacy of the elderly were moderate and preventive COVID-19 practices were high. The factors related to health literacy were perception, social support, club members, income per expense and education level. The factors related to preventive COVID-19 practices were perception, health literacy, social support, education level and marital status. The recommendations were as follow: government health offices and family should promote preventive COVID-19 practices to enhance perceptions and health literacies. The elderly should be the member of elderly club.

Keywords: Health Literacy, Prevention, COVID-19, Elderly

บทนำ

องค์การอนามัยโลกได้ระบุว่า ไวรัสโคโรนา 2019 เป็นไวรัสโคโรนาที่ก่อโรคติดเชื้อทางเดินหายใจ ส่วนล่างของผู้ป่วยที่เป็นปอดอักเสบจากไวรัสที่พบการติดเชื้อในคนที่เมืองหวู่ฮั่น ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อ 29 ธันวาคม พ.ศ.2562 และให้เรียกตัวย่อของไวรัสโคโรนา 2019 ว่า โควิด 19 (WHO, 2020) ไวรัสโคโรนาเป็นไวรัสที่ทำให้เกิดโรคและอาการ เช่น ไข้ หายใจลำบาก และปอดอักเสบ (Li, et al., 2020) เริ่มจากการติดเชื้อของผู้ป่วยปอดอักเสบที่เป็นกลุ่มก้อนที่ไม่ทราบสาเหตุซึ่งเชื่อมโยงกับตลาดสดอาหารทะเลในเขตหูหนาน เมืองหวู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนในเดือนธันวาคม พ.ศ.2562 (Li, et al., 2020; Zhu, et al., 2020) จากนั้นเกิดการแพร่ระบาดไปอย่างรวดเร็วทำความเสียหายให้กับทุกภาคส่วนของโลก (Wang, et al., 2020) องค์การอนามัยโลกได้รายงานว่ามีผู้ป่วยยืนยันทั่วโลก 152 ประเทศ ในวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ.2563 มีจำนวนผู้ป่วย 157,411 ราย มีอาการรุนแรง 5,649 ราย และเสียชีวิต 5,845 ราย โดยมียอดผู้ป่วยยืนยันในพื้นที่ที่มีการระบาดอย่างต่อเนื่อง การแพร่ระบาดเป็นไปอย่างรวดเร็วจนเมื่อ 17 สิงหาคม พ.ศ.2563 มีผู้ป่วยยืนยันอย่างน้อยที่สุด 21,549,706 ติดเชื้อโควิด 19 ผู้เสียชีวิต 767,158 คน ใน 216 ประเทศทั่วโลก (WHO, 2020). สำหรับสถานการณ์ในประเทศไทยเมื่อ 31 พฤษภาคม พ.ศ.2564 มีผู้ป่วยยืนยันสะสม 149,799 ราย เสียชีวิต 989 ราย นับเป็นสถานการณ์ความรุนแรงวิกฤติของทุกประเทศทั่วโลก และของประเทศไทย ซึ่งมีแนวโน้มของผู้ป่วยจะแพร่กระจายเพิ่มมากขึ้น ขณะนี้ยังคงปรากฏการแพร่กระจายในหลายประเทศทำให้มีจำนวน ผู้ติดเชื้อในวงกว้างที่เพิ่มมากขึ้นทุกวัน จนกระทั่งองค์การอนามัยโลกประกาศ “ภาวะฉุกเฉิน ด้านสาธารณสุขของโลก” เพราะเชื้อไวรัสนี้แพร่ระบาดไปทั่วโลก (ศูนย์ปฏิบัติการด้านข่าวโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019,2564)

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สามารถติดต่อจากคนสู่คนผ่านทางละอองฝอยที่มีเชื้อไวรัสโคโรนาจากการไอ หรือจามรดกันแล้วหายใจเอาเชื้อเข้าสู่ปอด รวมไปถึงการสัมผัสสารคัดหลั่งของผู้ติดเชื้อโดยที่มือสัมผัสกับน้ำมูก น้ำลาย หรือสัมผัสสิ่งของที่ปนเปื้อนเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หากมาตรการขาดประสิทธิภาพจะส่งผลให้เกิดผลกระทบที่รุนแรงมากขึ้นในระดับโลกทำให้มีการระบาดอย่างมากและมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว การแพร่ระบาดดังกล่าวทำให้คนต้องปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิตและส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ทำให้ต้องมีมาตรการที่เข้มงวด เช่น การปิดเมือง ปิดโรงเรียน ปิดสถานบันเทิง ปิดร้านบางประเทศเพื่อลดการแพร่ระบาด (Chu et al.,2020; Koo, 2020; Goh, et al.,2020 Wang, et al.,2020; Centers for Disease Control and Prevention, 2020) และยังมีมาตรการควบคุมอีกหลายอย่างเพื่อป้องกันการติดเชื้อ เช่น การใส่หน้ากากอนามัย การล้างมือ การวัดอุณหภูมิร่างกาย การลงทะเบียนตามพื้นที่ การเว้นระยะห่างทางสังคม และการฉีดวัคซีน (Abdollahi, et al.,2020; Auger, 2020 Zhang, et al., 2020; Wu, et al., 2020) มาตรการดังกล่าวสร้างความไม่คุ้นเคยในการดำเนินชีวิต หากประชาชนไม่ตระหนักต่อการป้องกันตนเองจากโรค มีความรู้ไม่เท่าทันโรคที่แพร่ระบาดขยายในวงกว้างจึงทำให้ประชาชนบางคนละเมิดมาตรการดังกล่าว (Dong & Bouey, 2020; Li, et al., 2020) เช่น การสำรวจในประเทศจีนในการศึกษาหนึ่ง พบว่า มีเพียงร้อยละ 73.9 ของประชาชนจีนสวมหน้ากากอนามัย (Zhang, et al., 2020) อีกการศึกษาหนึ่งพบว่านักเรียนในเมืองหวู่ฮั่นเพียง

ร้อยละ 51.60 ที่สวมหน้ากากอนามัยอย่างเหมาะสม (Chen, 2020). ในอีกการศึกษาหนึ่งพบว่า ร้อยละ 19.6 ของผู้เข้าร่วมการศึกษารายงานว่า มีอาการคันจากการสวมหน้ากากอนามัยจึงไม่สวมหน้ากากอนามัย (Szepietowski, et al., 2020) ข้อมูลจากศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน กรมควบคุมโรคกระทรวงสาธารณสุขได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการติดเชื้อโคโรนา 2019 โดยใช้หลักการป้องกันโรคติดต่อในระบบทางเดินหายใจ ได้แก่ สวมหน้ากากอนามัย และไม่คลุกคลีกับผู้ป่วยโรคทางเดินหายใจ หมั่นล้างมือ ให้สะอาดด้วยน้ำ และสบู่ หรือใช้แอลกอฮอล์เจลล้างมือ ไม่นำมือมาสัมผัสตา จมูก ปาก โดยไม่จำเป็น ไม่ใช่ ของส่วนตัวร่วมกับผู้อื่น รับประทานอาหารปรุงสุกร้อน ๆ รวมไปถึงหลีกเลี่ยงการอยู่ในสถานที่แออัด และไม่อยู่ใกล้ชิดกับผู้ป่วยที่มีอาการหวัด ไอจาม (วรรณน จันทรเบญจกุล, 2563; ศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน กรมควบคุมโรค, 2563) นอกจากนี้ควรหลีกเลี่ยงการเดินทางไปต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศที่มีรายงานการแพร่ระบาดของโรค ที่สำคัญคือ หากมีอาการใช้ร่วมกับอาการระบบทางเดินหายใจ ได้แก่ ไอ เจ็บคอ มีน้ำมูก หายใจเหนื่อยหอบ ควรพบแพทย์ทันที ซึ่งการป้องกันตนเองดังกล่าวข้างต้นมีความสำคัญต่อการลดการแพร่ระบาดของโรคได้เป็นอย่างมาก ประชาชนจำเป็นต้องมีความรู้ต่อสถานการณ์ของโรค อาการ และการป้องกันตนเองเพื่อให้ปลอดภัยจากโรคในภาวะวิกฤติของการระบาดในปัจจุบัน (ศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน กรมควบคุมโรค, 2563) ความรอบรู้ด้านสุขภาพจึงมีความสำคัญต่อการป้องกันการติดเชื้อโควิด 19

ความรอบรู้ด้านสุขภาพเป็นความสามารถของบุคคลที่จะรับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ วิเคราะห์เนื้อหา สาร และเลือกนำข้อมูลไปใช้ได้ ความรอบรู้ด้านสุขภาพมีส่วนทำให้บุคคลมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดีได้ กล่าวคือถ้าบุคคลสามารถอ่านหรือฟังข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพได้อย่างเข้าใจ สามารถวิเคราะห์เนื้อหาสาระของข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพได้ว่า เกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพอย่างไร เชื่อถือได้หรือไม่ และสามารถเลือกนำข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพส่วนใดไปใช้กับตนเองได้อย่างเหมาะสม ก็จะสามารถดูแลตนเองได้และลดความต้องการด้านบริการสุขภาพที่ไม่จำเป็นได้ (Ishikawa & Takeuchi, 2008) ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเสี่ยงที่มีความแข็งแรงน้อยกว่าวัยอื่น หากติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แล้วมีโอกาสที่จะมีอาการรุนแรง และเสียชีวิตมากกว่าวัยอื่น (ศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน กรมควบคุมโรค, 2563) นอกจากนั้นผู้สูงอายุยังมีปัจจัยบางประการที่มีผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพ เช่น อายุที่เพิ่มขึ้นทำให้มีปัญหาในการฟังและอ่าน หากต้องการอ่านฉลากยาแต่มองไม่เห็นตัวอักษร ฟังคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่แต่ไม่ค่อยได้ยิน มีการสูญเสียความจำอาจทำให้มีความรอบรู้ด้านสุขภาพน้อย นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมีความสามารถทางการคิดถดถอย ทำให้อ่านหรือฟังข้อมูลการรักษาและบริการได้แต่ไม่เข้าใจความหมาย ลืม หรือมีภาวะสมองเสื่อมทำให้ไม่สามารถนำข้อมูลข่าวสารความรู้ด้านสุขภาพไปใช้ได้ เมื่อไม่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพอาจทำให้มีพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่ถูกต้อง ก็จะทำให้เกิดปัญหาทางสุขภาพทั้งทางตรง และทางอ้อมได้ (Ishikawa, 2008) อาจกล่าวได้ว่าความสามารถของตนเองในการที่จะรับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ เป็นข้อจำกัดประการหนึ่งของความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ นอกจากนี้การไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยี การสื่อสารใหม่ๆก็อาจมีผลต่อการเข้าใจข้อมูลสุขภาพ รวมทั้งการมีโรคเรื้อรังต่าง ๆ ก็อาจเป็นอุปสรรคต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ (Ginggeaw, & Prasertsri, 2017) ปัจจุบันประชากรในสังคมไทยมีอายุยืนยาวมากขึ้น เพราะมีสุขภาพอนามัยที่ดีขึ้นเป็นอย่างมากทำให้มีสัดส่วน

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (จุฑารัตน์ แสงทอง, 2560) จังหวัดเชียงใหม่ก็เช่นกัน จังหวัดเชียงใหม่มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับหนึ่งของภาคเหนือ มีประชากร 1,629,434 คน อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนประชากร 86,449 คน และมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุ 24,175 คน หรือร้อยละ 27.96 ของประชากรทั้งหมด (ที่ทำการปกครองจังหวัดเชียงใหม่, 2563) ชุมชนสะลงง-ชี้เหล็ก อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนหมู่บ้านรวม 16 หมู่บ้าน มีจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด 2,581 คน (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่, 2563)

ประชาชนจำเป็นต้องมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ และมีพฤติกรรมป้องกันตนเองรวมทั้งในครอบครัวอย่างเหมาะสม เพื่อให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หากประชาชนโดยเฉพาะผู้สูงอายุขาดความรู้ที่ถูกต้องรวมถึงไม่ได้รับการสนับสนุนข้อมูลอย่างทั่วถึงจะส่งผลกระทบต่อความตระหนักในการดูแลตนเองและครอบครัวเพื่อป้องกันการติดเชื้อได้จะทำให้การแพร่ระบาดของตัวเพิ่มมากขึ้นได้เนื่องจากการติดต่อในระบบทางเดินหายใจเป็นการติดต่อที่ง่ายหากไม่ป้องกันซึ่งสร้างความวิตกกังวลและตระหนัก หวาดกลัวต่อประชาชนเป็นอย่างมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาความรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้สูงอายุในตำบลสะลงง-ชี้เหล็ก อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยข้อมูลที่ได้จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 โดยกำหนดรูปแบบการให้ความรู้และแนวทางการปฏิบัติเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของประชาชนได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์วิจัย

1. เพื่อสำรวจความรู้ด้านสุขภาพและการปฏิบัติป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้สูงอายุในชุมชนสะลงง-ชี้เหล็ก อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านสุขภาพ และการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องของผู้สูงอายุในชุมชนสะลงง-ชี้เหล็ก อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณนี้เป็นการสำรวจแบบภาคตัดขวางในผู้สูงอายุในชุมชนสะลงง-ชี้เหล็ก อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนประชากร 2,581 คน ขนาดตัวอย่างคำนวณได้ด้วยสูตรข้างล่างนี้:

$$n = (Z^2 (p) (1-p)) / d^2$$

n: ขนาดตัวอย่าง

P = สัดส่วนของการปฏิบัติเพื่อป้องกันการติดเชื้อโควิด 19

= 0.74 (ณัฐวรรณ คำแสน, 2564)

d: ความคลาดเคลื่อนของการศึกษานี้จากการศึกษาที่ยกมาเป็นตัวอย่าง = 0.05

$$n = ((1.96)^2 (0.74) (0.26)) / (0.05)^2$$

$$= 300$$

วารสารวิชาการแสงอีสาน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

จำนวนขนาดตัวอย่าง คือ 300 คน จากนั้นสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน คือ จากจำนวนหมู่บ้านในตำบลสะลงและซี้เหล็ก 16 หมู่บ้านจากจำนวนผู้สูงอายุ 2,581 คนแสดงได้ดังตารางที่ 1 ตารางที่ 1 จำนวนตัวอย่างตามสัดส่วนประชากรจำแนกตามหมู่บ้าน

หมู่	ประชากร (จำนวน)	ตัวอย่าง (จำนวน)	หมู่	ประชากร (จำนวน)	ตัวอย่าง (จำนวน)	หมู่	ประชากร (จำนวน)	ตัวอย่าง (จำนวน)
1	199	23	2	180	21	3	164	19
4	155	18	5	155	18	6	155	18
7	180	21	8	155	18	9	163	19
10	163	19	11	154	18	12	156	18
13	155	18	14	155	18	15	146	17
16	146	17	16					

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามประเมินตนเอง 4 ส่วน ได้แก่ แบบสอบถามการปฏิบัติการป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคม แบบสอบถามการรับรู้เกี่ยวกับเชื้อโควิด-19 และความรอบรู้ด้านสุขภาพเพื่อป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 การปฏิบัติการป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ประกอบด้วย การสวมใส่หน้ากากอนามัย การล้างมือ การล้างมือด้วยแอลกอฮอล์ สุขอนามัยส่วนบุคคล การเว้นระยะห่างทางสังคม และการฉีดวัคซีน แบบสอบถามการรับรู้เกี่ยวกับเชื้อโควิด-19 ประกอบด้วย การรับรู้การติดเชื้อและการแพร่เชื้อ การรับรู้การปฏิบัติหรือการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ และการรับรู้การวางแผนและนโยบาย แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคม ประกอบด้วย การสนับสนุนของครอบครัว และหน่วยบริการปฐมภูมิด้านจิตวิทยา เงินตรา และข้อมูลข่าวสาร และความรอบรู้ด้านสุขภาพเพื่อป้องกันการติดเชื้อโควิด ประกอบด้วย ความรอบรู้ด้านสุขภาพระดับพื้นฐานหรือระดับหน้าที่ ความรอบรู้ด้านสุขภาพระดับปฏิสัมพันธ์ ความรอบรู้ด้านสุขภาพระดับวิจารณ์ญาณสู่การปฏิบัติ แบ่งเป็น 5 ระดับ แบบสอบถามได้ผ่านการทดสอบคุณภาพโดยความตรงเชิงเนื้อหาผ่านการคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เกิน 0.5 ในแต่ละข้อ และความเที่ยงที่ผ่านการทดสอบจากผู้สูงอายุในชุมชนอื่นจำนวน 30 คน ได้ค่า Chronbach's alpha คือ 0.84, 0.78, 0.75 และค่า KR-21 คือ 0.76 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การเปรียบเทียบความรอบรู้ด้านสุขภาพและการปฏิบัติการป้องกันโควิด 19 กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องด้วย t-test โดยใช้โปรแกรม SPSS

ผลการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เป็นเพศหญิงร้อยละ 56.33 เพศชายร้อยละ 43.67 ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุตอนต้น ร้อยละ 72.0 ส่วนสถานภาพสมรส ผู้สูงอายุมีคู่ ร้อยละ 59.67 หม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่ ร้อยละ 32.33 โสดร้อยละ 8.00 การศึกษาส่วนมากจบการศึกษาชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 79.67 รองลงมาคือไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ 10.33 มัธยมศึกษา ร้อยละ 9.67 ปริญญาตรี ร้อยละ 0.33 ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ ทำสวน ร้อยละ 29.67 รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 28.67 ไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 29.33 และค้าขาย ร้อยละ 12.33 การมีรายได้เพียงพอใช้จ่ายคิดเป็นร้อยละ 43.67 ไม่พอใช้จ่ายแต่ไม่มีหนี้สินคิดเป็นร้อยละ 28.67 ไม่พอใช้จ่ายและมีหนี้สินคิดเป็นร้อยละ 20.33 และมีเหลือเก็บไว้ใช้คิดเป็นร้อยละ 7.33 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีโรคประจำตัว ร้อยละ 68.67 ไม่มีโรคประจำตัว ร้อยละ 31.33 ผู้สูงอายุมีโรคประจำตัวได้แก่ ความดัน เบาหวาน และเกาต์ เป็นต้น เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ และเข้าร่วมกิจกรรมสม่ำเสมอ (8 -12 ครั้งต่อปี) ร้อยละ 36.67 ไม่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ร้อยละ 33.33 และเป็นสมาชิกชมรมแต่เข้าร่วมกิจกรรมไม่สม่ำเสมอ (น้อยกว่า 8 ครั้งต่อปี) ร้อยละ 30.00

คะแนนการปฏิบัติเพื่อป้องกันการติดเชื้อโควิด 19 เริ่มจาก 1.00 ถึง 5.00 แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ สูงสุด สูง ปานกลาง ต่ำ ต่ำสุด จากการสำรวจพบว่า คะแนนเฉลี่ยของการปฏิบัติเพื่อป้องกันการติดเชื้อ โควิด 19 อยู่ในระดับสูง (mean = 3.48, SD. = 0.83) ความรอบรู้ด้านสุขภาพเพื่อป้องกันการติดเชื้อโควิด 19 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน อยู่ในระดับปานกลาง (mean = 17.79, SD. = 2.61) การรับรู้เกี่ยวกับโควิด 19 จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน อยู่ในระดับปานกลาง (mean = 3.26, SD. = 0.71) การสนับสนุนของครอบครัวและหน่วยบริการจากคะแนนเต็ม 10 คะแนน อยู่ในระดับสูง (mean = 6.32, SD. = 1.30)

เมื่อเปรียบเทียบความรอบรู้ด้านสุขภาพเพื่อปฏิบัติการป้องกันการติดเชื้อโควิด 19 ตามปัจจัยที่เกี่ยวข้องแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ระดับการศึกษา (p-value = 0.032) รายได้เทียบกับรายจ่าย (p-value = 0.023) การเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ (p-value = 0.002) การสนับสนุนทางสังคม (p-value = 0.026) และการรับรู้เกี่ยวกับโควิด 19 (p-value = 0.007) แสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความรอบรู้ด้านสุขภาพเพื่อป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัจจัย	จำนวน (ร้อยละ)	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD.)	T-test P-value
เพศ				
ชาย	131 (43.7)	17.78	2.38	0.977
หญิง	169 (56.3)	17.79	3.00	
กลุ่มวัย				
60 ปี ถึง 70 ปี	216 (72.0)	17.84	2.65	0.521

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความรอบรู้ด้านสุขภาพเพื่อป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง(ต่อ)

ปัจจัย	จำนวน (ร้อยละ)	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD.)	T-test P-value
มากกว่า 70 ปี ขึ้นไป	84 (28.0)	17.60	2.46	
สถานภาพสมรส				
คู่	179 (59.7)	17.85	2.64	0.406
โสด/หม้าย/หย่า/แยก	121 (40.3)	17.52	2.49	
การศึกษา				
ไม่ได้รับการศึกษา	31 (10.3)	17.44	2.27	0.032
ได้รับการศึกษา	261 (89.7)	18.09	2.85	
อาชีพ				
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	88 (29.3)	17.77	2.63	0.855
ประกอบอาชีพ	212 (70.7)	17.83	2.58	
รายได้เทียบกับ				
รายจ่าย	169 (56.3)	17.45	2.29	0.023
ไม่เพียงพอ	131 (43.7)	18.14	2.88	
เพียงพอ				
สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ				
ไม่เป็น	100 (33.3)	17.08	2.49	0.002
เป็น	200 (66.7)	18.10	2.61	
การสนับสนุนทางสังคม				
ต่ำและปานกลาง	158 (52.7)	17.47	2.70	0.026
สูง	142 (47.3)	18.14	2.47	
การรับรู้เกี่ยวกับโควิด				
19				
ต่ำและปานกลาง	59 (19.7)	16.97	2.22	0.007
สูง	241 (80.3)	17.99	2.66	

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

เมื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติเพื่อป้องกันการติดเชื้อโควิด 19 ตามปัจจัยที่เกี่ยวข้องแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ สถานภาพสมรส ($p\text{-value} = 0.025$) ระดับการศึกษา ($p\text{-value} = 0.031$) การเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ($p\text{-value} = 0.010$) การสนับสนุนทางสังคม ($p\text{-value} = 0.014$) การรับรู้เกี่ยวกับโควิด 19 ($p\text{-value} < 0.001$) และความรอบรู้ด้านสุขภาพเพื่อปฏิบัติการป้องกันการติดเชื้อโควิด 19 ($p\text{-value} = 0.015$) แสดงได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบการปฏิบัติเพื่อป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัจจัย	จำนวน (ร้อยละ)	ค่าเฉลี่ย Mean	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD.)	T-test P-value
เพศ				
ชาย	131 (43.7)	3.48	0.79	0.967
หญิง	169 (56.3)	3.47	0.89	
อายุ				
60 ปี ถึง 70 ปี	216 (72.0)	3.46	0.81	0.521
มากกว่า 70 ปี ขึ้นไป	84 (28.0)	3.53	0.90	
สถานภาพสมรส				
คู่	179 (59.7)	3.53	0.82	0.025
โสด/หม้าย/หย่า/แยก	121 (40.3)	3.25	0.83	
ระดับการศึกษา				
ไม่ได้รับการศึกษา	31 (10.3)	3.38	0.86	0.031
ได้รับการศึกษา	269 (89.7)	3.58	0.78	
อาชีพ				
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	88 (29.3)	3.42	0.89	0.080
ประกอบอาชีพ	212 (70.7)	3.61	0.80	
รายได้เทียบกับรายจ่าย				
ไม่เพียงพอ	169 (56.3)	3.39	0.85	0.106
เพียงพอ	131 (43.7)	3.55	0.80	
สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ				
ไม่เป็น	100 (33.3)	3.24	0.85	0.010
เป็น	200 (66.7)	3.57	0.80	

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบการปฏิบัติเพื่อป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

ปัจจัย	จำนวน (ร้อยละ)	ค่าเฉลี่ย Mean	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD.)	T-test P-value
การสนับสนุนทางสังคม				
ต่ำและปานกลาง	158 (52.7)	3.35	0.80	0.014
สูง	142 (47.3)	3.62	0.84	
การรับรู้เกี่ยวกับโควิด-19				
ต่ำและปานกลาง	59 (19.7)	2.47	0.43	0.001
สูง	241 (80.3)	3.72	0.71	
ความรอบรู้ด้านสุขภาพ				
ต่ำและปานกลาง	243 (81.0)	3.46	0.82	0.015
สูง	57 (19.0)	4.23	0.93	

สรุปผล

ความรอบรู้ด้านสุขภาพเพื่อป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ความรอบรู้ด้านสุขภาพระดับพื้นฐานหรือหน้าที่ ความรอบรู้ด้านสุขภาพระดับปฏิสัมพันธ์ ความรอบรู้ด้านสุขภาพระดับวิจารณ์ญาณสู่การปฏิบัติ) ของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพ ได้แก่ การรับรู้ การสนับสนุนทางสังคม การเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ รายได้เทียบกับรายจ่าย และระดับการศึกษา

การปฏิบัติเพื่อป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้สูงอายุอยู่ในระดับสูง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติเพื่อป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้แก่ ความรอบรู้ด้านสุขภาพ การรับรู้ การสนับสนุนทางสังคม การเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ สถานภาพสมรส และระดับการศึกษา

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า การปฏิบัติเพื่อป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีคะแนนเฉลี่ย คือ 3.48 ซึ่งอยู่ในระดับสูง.แสดงว่าผู้สูงอายุมีการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ดี มีความตั้งใจปฏิบัติสุขอนามัย การสวมใส่หน้ากากอนามัย ล้างมือ การล้างมือด้วยแอลกอฮอล์ การเว้นระยะห่างทางสังคม และการฉีดวัคซีนเพื่อควบคุมและลดการแพร่ระบาด สอดคล้องกับการศึกษาของจากรูวรรณ แหลมไธสง, 2559) ความรอบรู้ด้านสุขภาพระดับพื้นฐานหรือหน้าที่ ความรอบรู้ด้านสุขภาพระดับปฏิสัมพันธ์ ความรอบรู้ด้านสุขภาพระดับวิจารณ์ญาณสู่การปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Aristovnik (2020) และ Espino-Díaz, et al. (2020)

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติเพื่อป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้แก่ การรับรู้ ความรอบรู้ด้านสุขภาพ การสนับสนุนทางสังคม การเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุสอดคล้องกับการศึกษาของ จารุวรรณ แหลมไธสง (2559) ที่พบว่า การรับรู้มีความสัมพันธ์กับปฏิบัติเพื่อป้องกันตนเองจากการติดเชื้อ โดย การที่บุคคลได้รับข้อมูลข่าวสารบ่อย และมีการเน้นย้ำให้เห็นถึงความรุนแรงของโรคที่มีต่อสุขภาพและอาจทำให้ถึงแก่ชีวิตได้ทำให้เกิดการรับรู้และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันการติดเชื้อของในระบบทางเดินหายใจ ของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในศูนย์เด็กเล็กกรุงเทพมหานคร และสอดคล้องกับการศึกษาโดยการสำรวจ ความรู้ ทักษะและการปฏิบัติเกี่ยวกับสุขอนามัยมือของทันตแพทย์ไทย ที่พบว่า การปฏิบัติในสุขอนามัยมือสัมพันธ์กับการรับรู้ถึงความเสี่ยงจากการติดเชื้อผ่านการสัมผัสจากมือ (ประทานพร อาริราชการณีย์, กรพินท์ มหาทุมะรัตน์, ณัชชา มหาทุมะรัตน์, กิรติกา วงษ์ทิม, และ ชนิศา หวงวงษ์, 2561) และยังสอดคล้องกับการศึกษา พฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกของเครือข่ายแกนนำสุขภาพของฉันทพิชญ์ โปธิสาจันทร์ นาทยา เกรียงชัยพฤษชัย บุญตา เจนสุขอุดม (2551) ที่พบว่า เครือข่ายแกนนำสุขภาพมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องโรคไข้หวัดนกอยู่ในระดับดีและสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคและก่อให้เกิดการแพร่ระบาดได้

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพเพื่อป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้แก่ การรับรู้ การสนับสนุนทางสังคม การเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งการรับรู้เรื่องการเตือนและความตระหนักด้าน ผลลัพธ์สุขภาพ มีผลทำให้เกิดการพัฒนาเพิ่มพูนความรู้ด้านสุขภาพมากขึ้น ต้องการศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติม เพื่อลดความกังวลปัญหาสุขภาพของตนเอง และนำมาปฏิบัติให้ถูกต้อง สอดคล้องกับการศึกษาของ Edwards, Wood, Davies, & Edwards (2012) ที่พบว่า ปฏิกริยาที่เกิดขึ้นกับร่างกายทำให้ผู้ป่วยรู้สึกเจ็บป่วย และ ค้นหาข้อมูลเพื่อให้ได้ความรู้และเข้าใจว่าขณะนี้ตนเองป่วยเป็นอะไรซึ่งทำให้ลดความกังวลลงหลังจากได้ ศึกษาข้อมูล สอดคล้องกับการศึกษาของ Angela, et al. (2014) ที่พบว่า ผู้หญิงตั้งครรภ์ที่มีความรอบรู้ด้าน สุขภาพสูงจะมีการรับรู้ และมีพฤติกรรมการให้ความร่วมมือในการใช้ยาดีกว่าผู้หญิงที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพ ต่ำและสอดคล้องกับการศึกษาของ Jordan, Buchbinder & Osborne (2010) ที่พบว่า การรับรู้สุขภาพเป็น ปัจจัยที่มีส่วนทำให้คนไข้มีความสามารถด้านความรู้ด้านสุขภาพ การให้บริการของผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ ที่มาให้ข้อมูลการดูแลสุขภาพและการรักษาโรคกับผู้ป่วย มีส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความคิดของ ผู้ป่วยทำให้ผู้ป่วยมีความรู้ มีประสบการณ์ในการรู้จักหาข้อมูลด้านสุขภาพในแหล่งที่ถูกต้อง และสามารถใช้อ ข้อมูลด้านสุขภาพได้อย่างถูกต้อง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เชี่ยวชาญเป็นการสร้างความเข้าใจ ข้อมูล ด้านสุขภาพที่ถูกต้อง และ ลดความวิตกกังวล ความกลัว และมีความเชื่อมั่นจากคำแนะนำที่ถูกต้องจาก ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจึงส่งผลให้มีความรอบรู้ด้านสุขภาพมากขึ้น เช่นเดียวกับแนวคิดของ Janette, E., et al. (2012) ที่พบว่า การจัดบริการเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อความรู้สร้างการรับรู้เน้นเป็นการบริการด้านสุขภาพที่ ทำให้ผู้ที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพระดับสูงมีความรู้เรื่องข้ออักเสบและรู้เรื่องวิธีการใช้ยาเป็นอย่างดี รู้ว่าสาเหตุ ของโรคมาจากอะไร มีการสื่อสารกับผู้เชี่ยวชาญด้านโรคข้ออักเสบทุกครั้งเมื่อไปพบแพทย์ รวมทั้งศึกษาหา ความรู้เพิ่มเติมจากข้อมูลวิชาการทางอินเทอร์เน็ต วารสารวิชาการทางการแพทย์ และนิตยสารทางการแพทย์ เสริมด้วยครอบครัว ญาติ และเพื่อนที่มีบทบาทช่วยส่งเสริม และสอดคล้องกับแนวคิดของ Smith, et al.

(2009) กล่าวคือ ครอบครัว และเพื่อนได้นำข้อมูลด้านสุขภาพที่ได้รับมาจากแพทย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ มาถ่ายทอดให้กับผู้ป่วย ซึ่งการที่ผู้ป่วยได้รับข้อมูลด้านสุขภาพที่ถูกต้องมีส่วนกระตุ้นทำให้คนไข้ตัดสินใจเลือกใช้ข้อมูลด้านสุขภาพที่ถูกต้อง และสอดคล้องกับการศึกษาของ Jordan, Buchbinder & Osborne (2010) ที่กล่าวว่า ระดับชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นปัจจัยภายนอกที่มีส่วนทำให้คนไข้มีความสามารถด้านความรู้ด้านสุขภาพ โดยครอบครัว เพื่อน มีบทบาทสำคัญในการช่วยชี้แนะแหล่งข้อมูลด้านสุขภาพที่ควรค้นหาเพื่อการดูแลสุขภาพ เช่นเดียวกับการศึกษาของ Edwards, Wood, Davies, & Edwards (2012) ที่พบว่า ครอบครัว ญาติ และเพื่อนจะคอยทำหน้าที่เป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความรู้และความรอบรู้ด้านสุขภาพ ช่วยกันวิเคราะห์และตีความข้อมูลสุขภาพที่ได้รับมา และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ปาณิสรา ส่ง-วัฒนายุทธ (2559) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของครอบครัวและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านโดยการ กระตุ้นเตือน สอบถามและให้กำลังใจส่งผลให้พฤติกรรมกรรมการดูแลสุขภาพของกลุ่มควบคุมที่เป็นกลุ่มเสี่ยงความดันโลหิตสูงดีขึ้นมากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้สูงอายุมีความรอบรู้ด้านสุขภาพอยู่ในระดับปานกลางซึ่งความรู้ด้านสุขภาพมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติเพื่อป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จึงควรประชาสัมพันธ์ ณรงค์เพื่อสร้างการรับรู้ และความรู้ด้านสุขภาพทั้งระดับหน้าที่ ปฏิสัมพันธ์ และวิจารณ์ญาณ
2. งานวิจัยนี้สำรวจในผู้สูงอายุในชุมชนสะลงง ชี้เหล็ก อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่จึงควรมีการศึกษาในกลุ่มวัยอื่นที่มีความเสี่ยง และในพื้นที่อื่นที่มีบริบทแตกต่างจากอำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่
3. ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก หรือ การวิจัยเชิงทดลองเพื่อตรวจสอบโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพเพื่อสร้างเสริมการปฏิบัติการเพื่อป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 การรับรู้ และความรู้ด้านสุขภาพ ว่ามีประสิทธิภาพหรือไม่ เพียงใด

บรรณานุกรม

- กชกร สมมัง. (2557). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ของผู้รับบริการงานผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลพระนารายณ์มหาราช. วารสารสุขศึกษา ปีที่ 37 ฉบับที่ 126 ประจำเดือนมกราคม-เมษายน หน้า 8-21.
- กัญเกียรติ ก้อนแก้ว, จิตติวรดา สังเกต, และ ศยามล ภูพิศ (2562). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกัน โรคไวรัสซิกาในหญิงตั้งครรภ์อำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร. วารสารวิชาการสาธารณสุข ปีที่ 28 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน มีนาคม – เมษายน หน้า 255-262.
- จารุวรรณ แผลมโธสง. (2559). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อในระบบทางเดินหายใจของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในศูนย์เด็กเล็ก กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน ไม่ได้ตีพิมพ์. คณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา.

จุฑารัตน์ แสงทอง. (2560). **สังคมผู้สูงอายุ (อย่างสมบูรณ์) : ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพ**. วารสารรุสมิแล ปีที่ 38 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-เมษายน หน้า 6-28.

ฉันทพิชญา โพธิสาจันทร์, นาทยา เกรียงชัยพลฤกษ์, และ บุญตา เจนสุขอุดม. (2551). **พฤติกรรมการป้องกันโรค ใช้วัตถุดิบของเครือข่ายแกนนำสุขภาพ**. นนทบุรี: กองสุขศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ญัฏฐวรรณ คำแสน. (2564). **ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ของประชาชนในเขตอำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี**. วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-เมษายน หน้า 33-48.

ที่ทำการปกครอง จังหวัดเชียงใหม่. (2564). **วิเคราะห์และสรุปสถานการณ์ผู้สูงอายุจังหวัดเชียงใหม่**. สืบค้นจาก: http://164.115.25.139/mischm2018/analysis/6_Analyze_elderly.pdf, สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2564.

ปาณิสรา ส่งวัฒนายุทธ. (2559) **ผลของโปรแกรมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพและความดันโลหิตสูงของกลุ่มเสี่ยงความดันโลหิตสูง**. Veridian E-Journal, Science and Technology Silpakorn University ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 ประจำเดือน พฤษภาคม-มิถุนายน หน้า 1-14.

ประทานพร อาริราชการณ์, กรพินท์ มหาทุมะรัตน์, ณัฏชา มหาทุมะรัตน์, กิรติกา วงษ์ทิม, และ ชนิศา หวงวงศ์. (2561). **การสำรวจความรู้ทัศนคติและการปฏิบัติเกี่ยวกับสุขอนามัยมือของทันตแพทย์ไทย**. วิทยาสารทันตแพทยศาสตร์ ปีที่ 68 ฉบับที่ 3 ประจำเดือน กรกฎาคม-กันยายน หน้า 218-229.

วรรณชน จันทรเบญจกุล. (2563). **การป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)**. เอกสารประกอบการบรรยายเวทีจุฬาเสวนาครั้งที่ 23 เรื่อง **ตระหนักดีกว่าตระหนก เรียนรู้และป้องกัน โควิดไวรัส 2019**. ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2563). **ข้อมูลสำหรับการป้องกันตนเองจากโรค COVID-19**. แหล่งที่มา: <http://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/file/int-pretecton03.pdf>, สืบค้นเมื่อ 13 สิงหาคม 2564

ศูนย์ปฏิบัติการด้านข่าวโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2564). **รายงานข่าวกรณีติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019**. สืบค้นจาก : <https://www.moph.go.th>, สืบค้นเมื่อ 13 สิงหาคม 2564.

สัญญา สุปัญญาบุตร. (2554). **ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ชนิด A (2009 H1N1) ของประชาชน อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์**. วารสารสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 ขอนแก่น ปีที่ 18 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กุมภาพันธ์-พฤษภาคม หน้า 1-10.

สำนักงานสาธารณสุข จังหวัด เชียงใหม่. (2564). **ข้อมูลประชากร**. สืบค้นจาก https://www.chiangmaihealth.go.th/cmpho_web/index.php, สืบค้นเมื่อ 13 สิงหาคม 2564.

- Abdollahi, E., et al. (2020). **Simulating the effect of school closure during COVID-19 outbreaks in Ontario, Canada.** BMC Med, vol. 18: p. 230-238.
- Angela, L., et al. (2014). **Health literacy and its association with perception of teratogenic risks and health behavior during pregnancy.** Journal of Patient Education and Counseling, vol. 96: p. 171-178.
- Aristovnik, A. (2020). **Impacts of the COVID-19 Pandemic on Life of Higher Education Students. A Global Perspective.** Sustainability, vol. 12: p. 8438-8472.
- Auger, K.A., et al., 2020. **Association between statewide school closure and COVID-19 incidence and mortality in the US.** JAMA, vol. 324: p. 859-870.
- Centers for Disease Control and Prevention. (2019). **Novel coronavirus, Wuhan, China.** From: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-nCoV/summary.html>, access on August, 13, 2021.
- Chen, X., et al., (2020). **Hand hygiene, mask-wearing behaviors and its associated factors during the COVID-19 epidemic: a cross-sectional study among primary school students in Wuhan, China.** Int. J. Environ. Res. Public Health, vol. 17: p. 2893-2899.
- Chu, D.K., et al. (2020). **Physical distancing, face masks, and eye protection to prevent person-to-person transmission of SARS-CoV-2 and COVID-19: a systematic review and meta-analysis.** Lancet, vol. 395: p. 1973-1987.
- Dong, L., Bouey, J. (2020). **Public mental health crisis during COVID-19 pandemic, China.** Emerging Infect. Dis, vol. 26: p. 1616-1618.
- Edwards, M., Wood, F., Davies, M., & Edwards, A. (2012). **The development of health literacy in patients with a long – term health condition: the health literacy pathway model.** BMC Public Health, vol. 12: p. 130-136.
- Espino-Díaz, L., et al. (2020). **Analyzing the Impact of COVID-19 on Education Professionals. Toward a Paradigm Shift: ICT and Neuro-education as a Binomial of Action.** Sustainability, vol. 12: p. 5646-5660.
- Ginggeaw, S., Prasertsri, N. (2015). **The relationship between health literacy and health behaviors among older adults who have multi-morbidity.** Nursing Journal of Ministry of Public Health, vol. 25 (3): p. 43-54.
- Goh, Y., et al. (2020). **The face mask: how a real protection becomes a psychological symbol during Covid-19?** Brain Behav Immun, vol. 88: p. 1-5.

- Ishikawa, H. & Takeuchi, T. (2008). **Measuring Functional, Communicative, and Critical Health Literacy Among Diabetic Patients.** *Diabetes Care*, vol. 31 (5): p. 874-879.
- Janette, E., et al. (2012). **The Role of Health Literacy and Social Networks in Arthritis Patients' Health Information-Seeking Behavior: A Qualitative Study.** *Journal of Family Medicine*, vol. 36 (10): p. 1-6.
- Jordan, J.E., Buchbinder, R., & Osborne, R.H. (2010). **Conceptualizing health literacy from the patient perspective.** *Journal of Patient Education and Counseling*, vol. 79: p. 36-42.
- Koo, J.R., et al. (2020). **Interventions to mitigate early spread of SARS-CoV-2 in Singapore: a modelling study.** *Lancet Infect. Dis*, vol. 20: p. 678–688.
- Li, Q., et al. (2020) **Early transmission dynamics in Wuhan, China, of novel coronavirus-infected pneumonia.** *N Engl J Med*, vol. 382 (5): p. 253-264.
- Smith, S.K. et al. (2009). **Exploring patient involvement in healthcare decision making across different education and functional health literacy groups.** *Journal of Social Science & Medicine*, vol. 69: p. 1805-1812.
- Szepietowski, J.C., et al. (2020). **Face mask-induced itch: a self-questionnaire study of 2,315 responders during the COVID-19 pandemic.** *Acta Dermato Venereologica*, vol. 100: p. 152-160.
- Wang, C., et al. (2020). **Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China.** *Int. J. Environ. Res. Public Health*, vol. 17: p. 1729-1738.
- Wang, C., et al. (2020). **A novel coronavirus outbreak of global health concern.** *Lancet*, vol. 395: p. 470–473.
- WHO. (2020). **Novel Coronavirus–China.** Retrieved from: <https://www.who.int/csr/don/12-january-2020-novel-coronavirus-china/en/>, Accessed on August, 13, 2021 .
- WHO. (2020). **Novel Coronavirus-Japan (ex-China).** Retrieved from:<https://www.who.int/csr/don/17-january-2020-novel-coronavirus-japan-ex-china/en/>, Accessed on August, 13, 2021.
- WHO. (2020). **WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard.** Retrieved from: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>, Accessed on August, 13, 2021.

- Wu, J., Bhuyan, S.S., Fu, X. (2020). **Enhancing global health engagement in 21st century China**. BMJ Glob. Health, vol. 5: p. 2194-2199.
- Zhang, J., et al. (2020). **Changes in contact patterns shape the dynamics of the COVID-19 outbreak in China**. Science, vol. 368: p. 1481–1486.
- Zhu, N., et al. (2020). **A novel coronavirus from patients with pneumonia in China, 2019**. N Engl J Med, vol. 20 (1): p. 54-66.

นักเทคโนโลยีการศึกษาในยุคดิจิทัล

Educational Technology Specialist in The Digital Age

ปิยาภรณ์ หนูนเพ็ชร¹, บุญรัตน์ แผลงสร²

Piyaporn Noonpetch¹, Boonrat Plangsorn²

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Education, Kasetsart University

Author for Correspondence : piyaphornnoon.sbw@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความหมาย บทบาทและพัฒนาการของนักเทคโนโลยีการศึกษาในยุคดิจิทัล ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างมากในการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันที่มีการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้นักเทคโนโลยีการศึกษา เป็นผู้ที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาในชั้นเรียนที่ประยุกต์ หลอมรวม และผสมผสานเทคโนโลยีเพื่อให้สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ให้มีศักยภาพทางเทคโนโลยีการศึกษาในยุคดิจิทัล โดยมีการออกแบบการเรียนรู้ การพัฒนา การนำไปใช้ และการจัดการระบบทางด้านเทคโนโลยีการศึกษา เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนและครูสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

คำสำคัญ: เทคโนโลยีการศึกษา, นักเทคโนโลยีการศึกษา, ยุคดิจิทัล

Received:14/08/64, Revised:21/10/64,Accepted:20/11/64

Abstract

This is academic article aims to present the process of the meaning, function, and development in education technology specialists is in the digital age while the infection of COVID-19 considerably affected the education system. The educational technology specialist, who manages the classroom education that includes integration and combines the technology that can use in classroom management. It improves the technology's potential in the digital age for design, development, implementation, and management system in education technology. Increase efficiency and effectiveness for the learning of students and teachers for maximum benefit.

Keywords: Educational Technology, Educational Technology Specialist, The Digital Age

บทนำ

เทคโนโลยีการศึกษาเป็นศาสตร์ที่นำความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนรวมถึงการบริหารจัดการสื่อทางการศึกษา ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อตัวผู้เรียนเอง เทคโนโลยีเป็นศาสตร์แห่งวิธีการซึ่งไม่ได้มีความหมายว่าเป็นศาสตร์แห่งการใช้เครื่องมือเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมไปถึงการบริหารจัดการด้วย เมื่อนำเทคโนโลยีมารวมกับการศึกษาที่หมายถึง การเล่าเรียน ฝึกฝนและอบรม เทคโนโลยีการศึกษาจึงเป็นคำที่มีความหมายว่า การประยุกต์ใช้เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์และวิธีการเพื่อไปส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนและผู้สอน การจัดการศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายและเกิดการพัฒนา ซึ่งประกอบด้วยทักษะการฟัง การพูด การอ่าน การเขียนและการคิด

สำหรับยุคดิจิทัลในปัจจุบันเทคโนโลยีถูกนำมาพัฒนาต่อยอดเพื่อลดบทบาทของมนุษย์และเพิ่มศักยภาพในการใช้ความคิดสร้างสรรค์พัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ดังที่กล่าวว่า Machine-to-Machine เทคโนโลยีการศึกษาจึงได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในระบบการศึกษา งานด้านเทคโนโลยีการศึกษาจึงเป็นสาขาวิชาที่เติบโตเป็นอย่างมากและแตกแขนงอย่างกว้างขวางรวดเร็ว

เทคโนโลยีการศึกษาจึงเป็นหนึ่งในการพัฒนาและเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับการเรียนการสอน รวมถึงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านการจัดการศึกษา ผู้ที่มีเข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนงานด้านเทคโนโลยีการศึกษาให้เติบโตขึ้น นั่นคือ “นักเทคโนโลยีการศึกษาในยุคดิจิทัล” ซึ่งเป็นบทบาทหนึ่งที่จะเข้ามาช่วยในการพัฒนางานด้านการจัดการศึกษา การจัดระบบการเรียนการสอนที่ทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน จากการแพร่ระบาดของโรค covid-19 ซึ่งส่งผลต่อผู้เรียนและผู้สอน รวมถึงเป็นผู้ที่สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการศึกษาให้กับผู้ที่สนใจนำไปใช้ในการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ ผู้เขียนได้เห็นถึงความสำคัญของเทคโนโลยีด้านการจัดการศึกษา ซึ่งนับว่าจะมีผลต่อไปในอนาคตจึงได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเทคโนโลยีการศึกษาหลากหลายท่านและบทความวิชาการต่างๆ ที่จะเป็นการรวบรวมข้อมูลและความสำคัญของนักเทคโนโลยีการศึกษา

ความหมายของเทคโนโลยีการศึกษา

นักวิชาการหลายท่านได้ให้คำจำกัดความของเทคโนโลยีการศึกษา ในหลายประเด็นด้วยกัน Galbraith (1967, p.12 อ้างถึงใน Alan Januszewski and Michael Molenda 2008: 11) กล่าวถึงเทคโนโลยี (Technological) ว่า เป็นการประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์หรือความรู้ในการจัดระบบ เพื่อใช้ในการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ สมาคมเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา (AECT: 1994) ได้ให้คำนิยามของเทคโนโลยีการศึกษาว่า เป็นทฤษฎีและการปฏิบัติของการออกแบบ การพัฒนา การใช้ การจัดการ และการประเมินของกระบวนการและทรัพยากรสำหรับการเรียน (สมาคมเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา AECT: 1994) เทคโนโลยีการศึกษาจึงต้องอาศัยความรู้จากวิทยาการหลากหลายด้านเป็นสหวิทยาการ (Interdiscipline)

เทคโนโลยีการศึกษาเป็นการประยุกต์เอาแนวคิด เทคนิค วิธีการ วัสดุ อุปกรณ์ การจัดระบบสารสนเทศ และสิ่งต่าง ๆ มาใช้ในการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในและนอกห้องเรียน (กิดานันท์ มลิทอง: 2540)

จากที่กล่าวมาข้างต้น เทคโนโลยีการศึกษาในยุคดิจิทัลจึงเป็นวิทยาการข้อมูลที่บูรณาการผสมผสานระหว่างศาสตร์วิชาต่าง ๆ เช่น วิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ นำมาหลอมรวมให้เข้ากันกับการเรียนรู้ที่ทันสมัยด้วยเหตุนี้จึงใช้คำว่า Arts หมายถึง ศาสตร์วิชาแขนงต่าง ๆ และ Stage หมายถึง ลำดับขั้นของความเป็นเหตุเป็นผลที่ไม่หยุดนิ่ง ดังนั้น State of the arts จึงหมายถึง เทคโนโลยีการศึกษาสมัยใหม่ที่นำศิลปะวิทยาการมาประสานเข้ากับกับความทันสมัยแบบไร้ขีดจำกัดและเป็นเทคโนโลยีการศึกษาที่สามารถนำมาพัฒนาต่อยอดต่อไปในอนาคตได้ เทคโนโลยีการศึกษาเป็นศาสตร์ที่รวมถึงทรัพยากรและกระบวนการต่าง ๆ เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ ทั้งครูผู้สอนและนักเรียนที่สามารถนำเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาไปใช้เพื่อเพิ่มคุณภาพในการเรียนการสอน โดยอาจจะใช้กระบวนการเฉพาะทางหรือใช้เทคโนโลยีพิเศษเพื่อการสอนให้เหมาะสมสอดคล้องกับรูปแบบการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละบุคคล

นอกจากนี้การเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญยังได้มีการระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ในส่วนของแนวจัดการการศึกษาไว้ดังนี้ “มาตราที่ 22 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา (มาตรา 22 – 30) ที่เป็นหัวใจของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ” จากหลักการสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่านักเทคโนโลยีการศึกษาจึงจำเป็นต้องออกแบบสื่อการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีที่ต้องคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมถึงการเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนในการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสเพื่อการสื่อสารอย่างถูกต้องเหมาะสม สื่อการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันมีคุณสมบัติที่หลากหลายตามลักษณะการใช้งานและมีคุณสมบัติที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการจดจำที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของการเรียนรู้ในแต่ละบุคคล

สื่อดิจิทัลเป็นการรวมเอาเทคโนโลยีที่แตกต่างกันไว้ภายใต้ร่มเดียวกัน เรียกว่า THE FIVE C’S คือการสื่อสาร (Communication) การทำงานร่วมกัน (Collaboration) ชุมชน (Community) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative) และการหลอมรวม (Convergence)

สื่อการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล จึงเป็นสื่อในลักษณะสื่อใหม่ที่มีลักษณะและคุณสมบัติที่แตกต่างจากสื่อยุคอนาล็อกโดยสิ้นเชิง เป็นสื่อที่เป็นใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงผู้เรียนและเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงการเรียนรู้ ใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร ไม่จำกัดพื้นที่และเวลาในการสื่อสาร รวดเร็ว และสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างไม่จำกัด เช่น เฟสบุ๊ก, ทวิตเตอร์, อินสตาแกรม, ทวิตเตอร์ เป็นต้น

ภาพที่ 2 ตัวอย่างสื่อดิจิทัล

ที่มา : www.eaglenews.ph

จากตัวอย่างสื่อดิจิทัลที่กล่าวมา เทคโนโลยีการศึกษาในประเทศไทยนับว่ายังมีความเหลื่อมล้ำอยู่มากทำให้ผู้เรียนหรือผู้ใช้สื่อจำนวนหนึ่งไม่สามารถเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีการศึกษาได้ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนรู้หากผู้เรียนหรือผู้ใช้สื่อไม่มีการเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี ไม่มีการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี และไม่มีการเรียนรู้ไปกับเทคโนโลยี เช่นนั้นเองเทคโนโลยีกับการเรียนรู้ก็จะไม่เกิดประสิทธิภาพกับทั้งผู้เรียน ผู้ใช้สื่อหรือแม้แต่ผู้สอนเองก็ตาม

บทบาทของนักเทคโนโลยีการศึกษาในยุคดิจิทัล

ทิศทางของการพัฒนางานด้านการศึกษาที่นำเทคโนโลยีเข้ามาใช้และมีส่วนร่วมในการเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนและระบบการบริหารจัดการที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันของโรคระบาด COVID-19 ทำให้เกิดผลกระทบอย่างมากกับการศึกษาและในระบบการจัดการเรียนการสอนซึ่งที่ผ่านมาการจัดการเรียนการสอนจะจัดในรูปแบบผสมผสาน (Blended Learning) ระหว่างการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนแบบเผชิญหน้ากับกิจกรรมออนไลน์แบบ Asynchronous หรือ Non-real Time ส่วนมากในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะให้ความสำคัญกับกิจกรรมในชั้นเรียนมากกว่าออนไลน์ กิจกรรมออนไลน์จึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งในการเสริมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

บทบาทของผู้สอนและผู้เรียนในส่วนใหญ่ ผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทหลักในการจัดการชั้นเรียน การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เป็นเพียงสื่อการนำเสนอ คลิปวิดีโอหรือไฟล์เอกสารความรู้เพื่อเป็นการส่งชิ้นงานหรือมอบหมายงานให้ผู้เรียน การใช้สื่อเทคโนโลยีของผู้เรียนเป็นเพียงช่องทางในการติดต่อสื่อสารของงานที่ได้รับมอบหมาย อาทิเช่น e-mail, Google app for Education, Facebook และ Line จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจึงส่งผลกระทบต่อผู้เรียนและผู้สอนที่ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการในการจัดการเรียนการสอน เทคโนโลยีจึงได้เข้ามามีส่วนร่วมและเพิ่มบทบาทในระบบการศึกษามากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ นักเทคโนโลยีการศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาสิ่งใหม่หรือวิธีการใหม่ หรือแสวงหาโอกาสเพื่อให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ควบคู่ไปกับยุคดิจิทัล

จากบทความวิชาการของ นิกร จันภิรม ศตพล กัลยา ภาสกร เรืองรอง และรุจโรจน์ แก้วอุไร เรื่องเทคโนโลยีการศึกษาในยุค Thailand 4.0 (2562 : 311) พบว่าบทบาทของนักเทคโนโลยีการศึกษาในยุค Thailand 4.0 ประกอบด้วย

1) ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital skill literacy) เป็นความรู้และทักษะที่นักเทคโนโลยีการศึกษาต้องเรียนรู้ในเรื่องของเครื่องมือ อุปกรณ์ เพื่อให้สามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดและสนับสนุนในการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

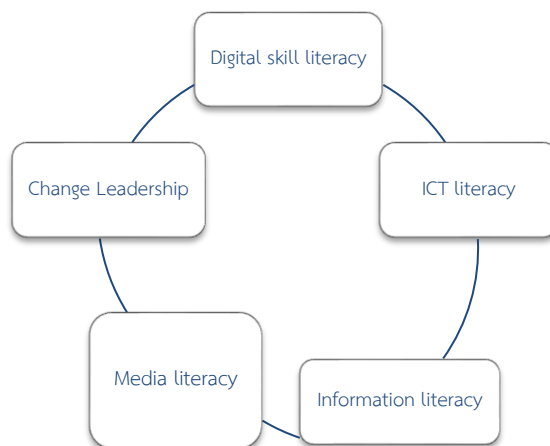
2) ทักษะการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT literacy) มีความสามารถในการจัดการข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการบริหารและจัดการระบบเป็นฐานข้อมูล สามารถนำไปต่อยอดให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

3) การรู้สารสนเทศ (Information literacy) นักเทคโนโลยีการศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และเป็นผู้ที่ให้คำปรึกษา แนะนำการเลือกและการสร้างเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ ประเมินสารสนเทศและวิเคราะห์การใช้งานเพื่อให้เกิดประโยชน์และสร้างสรรค์ต่อการพัฒนานวัตกรรมต่อไป

4) การรู้เท่าทันสื่อ (Media literacy) มีความรู้ในการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมในประเภทต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ตรงตามวัตถุประสงค์ของการผลิตสื่อเทคโนโลยี

5) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Leadership) นักเทคโนโลยีการศึกษาต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในการขับเคลื่อนงานด้านเทคโนโลยีการศึกษา พัฒนานวัตกรรมเพื่อนำไปสู่ระดับสากล

จากที่กล่าวมาข้างต้นนักเทคโนโลยีการศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีทักษะและสมรรถนะที่หลากหลายเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการสื่อเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนานวัตกรรมที่มีอยู่ให้เกิดเป็นสิ่งใหม่โดยการผสมผสานองค์ความรู้เดิมและสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อนำมาต่อยอดในระบบการศึกษาอย่างไม่ปิดกั้นเป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต นักเทคโนโลยีการศึกษาต้องเป็นที่ปรึกษาในงานด้านวิชาการ งานวิจัยและให้คำแนะนำในเรื่องการใช้สื่อเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของระบบการศึกษาเพื่อยกระดับงานด้านเทคโนโลยีการศึกษาและระบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีให้มีคุณภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อตัวผู้เรียนและผู้สอน

ภาพที่ 3: แสดงบทบาทนักเทคโนโลยีการศึกษาในยุค Thailand 4.0

ที่มา: วารสารปัญญาวิวัฒน์ เรื่องเทคโนโลยีการศึกษาในยุค Thailand 4.0 หน้า 311

จากบทความวิชาการของ นิกร จันภิรม ศตพล กัลยา ภาสกร เรืองรอง และรุจโรจน์ แก้วอุไร เรื่อง
เทคโนโลยีการศึกษาในยุค Thailand 4.0 (2562 : 311)

กระทรวงศึกษาธิการได้แถลง 12 นโยบายการจัดการศึกษา 7 วาระเร่งด่วน ดังมีเนื้อหาสำคัญในประเด็นที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลในระบบการศึกษาที่นักเทคโนโลยีการศึกษามีส่วนร่วมและบทบาทดังประการที่สามดังนี้ การปฏิรูปการเรียนรู้ด้วยดิจิทัลผ่านแพลตฟอร์มการเรียนรู้ด้วยดิจิทัลแห่งชาติ (NDLP) และการส่งเสริมการฝึกทักษะดิจิทัลในชีวิตประจำวัน เพื่อให้มีหน่วยงานรับผิดชอบพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ด้วยดิจิทัลแห่งชาติ ที่สามารถนำไปใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัยและเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางผ่านระบบออนไลน์ และการนำฐานข้อมูลกลางทางการศึกษามาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการศึกษา

ดังที่อ้างอิงมานั้นนักเทคโนโลยีการศึกษาในยุคดิจิทัลจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนและศึกษาแนวทางการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเพื่อให้มีทักษะและสามารถนำไปพัฒนาระบบเทคโนโลยีการศึกษาต่อไปในอนาคตเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบันและเกิดสิ่งที่มีเอื้ออำนวยต่อการเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีการศึกษาอย่างไม่มีข้อจำกัด พัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 อันได้แก่ ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Literacy) ทักษะการสร้างสรรค์ (Creativity) และทักษะการสื่อสาร (Communication) ควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (Life-Long Learning) เพื่อให้มีความสามารถในการพัฒนาระบบจัดการความรู้ (Knowledge Management) ได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าทันการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล นักเทคโนโลยีการศึกษาเป็นทั้งผู้สร้างเนื้อหา (Content Creator) ผู้ออกแบบกราฟิก (Graphic Design) ผู้ออกแบบสื่อดิจิทัล (Digital media Designer) และผู้ดูแลระบบการศึกษา (System administrator) ควบคู่กันไป

พัฒนาการของเทคโนโลยีการศึกษา

เทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและไม่หยุดนิ่ง การบรรจบกันของระบบอนาล็อกในอดีตและดิจิทัลในปัจจุบันทำให้เทคโนโลยีถูกขับเคลื่อนอย่างรวดเร็วและไร้ขีดจำกัด ในระบบการศึกษาได้รับประโยชน์อย่างมากจากวิวัฒนาการของเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่น่าสนใจในการปรับปรุงการดำเนินงานด้านการศึกษา การจัดการเรียนการสอน การออกแบบสื่อการสอน วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการรวมถึงการติดต่อสื่อสารด้านการศึกษา โดยใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อกลางในการประสาน การนำเครือข่ายคอมพิวเตอร์หรืออินเทอร์เน็ตมาใช้ในระบบการศึกษาเป็นการเพิ่มศักยภาพของเทคโนโลยีการศึกษาให้ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อการเรียนการสอนอย่างมากมาย

หากจะกล่าวถึงสื่อในยุคอนาล็อก (Analog age) ที่เป็นจุดเริ่มต้นของการนำเทคโนโลยีมาใช้ที่เรียกว่า โสตทัศนศึกษา ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว (One-way communication) ที่เรียบง่ายและไม่มีความซับซ้อน อาทิเช่น หนังสือ ตำราเรียน,วิทยุ,โทรทัศน์ เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คนกลุ่มใหญ่สามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้พร้อมกัน สื่อยุคดิจิทัล (Digital Age) ที่เป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way communication) คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น สื่อยุคดิจิทัลจึงเป็นสื่อที่รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์และสามารถโต้ตอบกลับได้ เช่น ไลน์ (Line), เฟสบุ๊ก (Facebook), ทวิตเตอร์ (Twitter) และ YouTube เป็นต้น (วิลาวัลย์ โพธิ์ทอง: 2561)

สรุปว่าสื่อเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนผ่านตามยุคสมัยตามลำดับนอกจากนี้ยังเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกและเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับการทำงานจนเกิดเป็นประสิทธิผลสูงสุดต่อผู้ใช้งาน ด้วยสถานการณ์โรคระบาดที่เกิดขึ้นอยู่ในขณะนี้ทำให้ต้องประยุกต์การใช้สื่อเทคโนโลยีให้เข้ากับการศึกษาและบริบทของผู้เรียน สื่อเทคโนโลยีจึงมีส่วนสำคัญสำหรับระบบการศึกษาในปัจจุบัน การเรียนแบบเผชิญหน้า (Face to face) อาจไม่มีความจำเป็นกับการเรียนการสอนในชั้นเรียน ทำให้การเรียนการสอนแบบออนไลน์เข้ามามีบทบาทและทำหน้าที่แทนการเรียนการสอนในชั้นเรียนแบบในอดีต การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้กับการศึกษามีความแตกต่างจากการเรียนในชั้นเรียน ซึ่งต้องอาศัยเครื่องมือทางเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเรื่องของการเรียนการสอนและการจัดการในชั้นเรียน

ปัจจุบันโปรแกรมสำหรับการเรียนการสอนแบบออนไลน์ที่เป็นที่แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางอยู่ในขณะนี้มากมายหลากหลายโปรแกรม เช่น

1) Google Classroom เป็นการสร้างห้องเรียนออนไลน์โดยผู้สอนสามารถใช้เครื่องมือในกลุ่ม Google Apps for Education มาประยุกต์ใช้ในการจัดการในชั้นเรียนสามารถกำหนดรูปแบบภาระงาน การให้คะแนนและให้ข้อเสนอแนะเป็นรายบุคคลได้

2) Microsoft Teams เป็นการสร้างห้องเรียนออนไลน์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับ Google Classroom มีการมอบหมายภาระงานหรือการบ้านให้แก่ผู้เรียน ผู้สอนสามารถตรวจงานและประเมินผลการเรียนรู้หลังบทเรียนได้ นอกจากนี้ยังสามารถอัดวิดีโอ แชร์หน้าจอและบันทึกวิดีโอ

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

3) LMS Moodle ย่อมาจาก Modular Object-oriented Dynamic Learning Environment เป็นการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านเว็บ ซึ่งปัจจุบันได้มีการพัฒนาและปรับปรุงให้สามารถสร้างข้อสอบและบทเรียนออนไลน์ได้

4) เครื่องมือสำหรับการเรียนออนไลน์ที่เป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way communication) เป็นเครื่องมือสำหรับผู้สอนที่ใช้ในการสนทนากับผู้เรียนผ่านระบบออนไลน์แบบ Real time เช่น Google Meet, Line, Zoom, Facebook Live เป็นต้น เป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับการสนทนาแต่ไม่สามารถมอบหมายภาระงาน สร้างเนื้อหาบทเรียนหรือประเมินผลหลังการเรียนรู้ได้ จึงจำเป็นต้องใช้โปรแกรมอื่น ๆ มาช่วยในการจัดการเรียนรู้ควบคู่ไปด้วย เช่น Google Classroom หรือ Microsoft Teams เป็นต้น

5) เครื่องมือออนไลน์ที่ใช้สำหรับการสร้างข้อคำถาม เป็นเครื่องมือที่ให้ผู้เรียนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในชั้นเรียนหรือกิจกรรมเพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้ เช่น KAHOOT, QUIZZZ, Mentimeter เป็นต้น

6) เครื่องมือสำหรับการระดมความคิดเห็น ผู้สอนสามารถกำหนดประเด็นให้ผู้เรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมหรือเข้ามาร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็น เช่น Jamboard, Padlet, Microsoft Whiteboard เป็นต้น

ตารางที่ 1 สื่อเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนออนไลน์

โปรแกรม	ข้อดี	ข้อจำกัด
Google Classroom	เหมาะสำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบเต็มรูปแบบ	ใช้เครื่องข่ายอินเทอร์เน็ตในการใช้งาน
Microsoft Teams	เหมาะสำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบเต็มรูปแบบ	ใช้เครื่องข่ายอินเทอร์เน็ตในการใช้งาน
LMS Moodle	เหมาะสำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบเต็มรูปแบบ	จำกัดจำนวนผู้เรียนและใช้เนื้อที่บนฮาร์ดดิสก์ได้ไม่เกิน 200 เมกะไบต์, ใช้เครื่องข่ายอินเทอร์เน็ตในการใช้งาน
Google Meet	- เหมาะสำหรับการประชุม, สัมมนา นำเสนอข้อมูล - สามารถวิดีโอคอลและบันทึกวิดีโอ	ไม่สามารถบริหารหรือควบคุมชั้นเรียน, สร้างเนื้อหาบทเรียน, มอบหมายงาน, ตรวจงานและประเมินผลการเรียน, ใช้เครื่องข่ายอินเทอร์เน็ตในการใช้งาน
Line	- เหมาะสำหรับการประชุม, สัมมนา นำเสนอข้อมูล - สามารถวิดีโอคอลและบันทึกวิดีโอ	รองรับผู้เรียน 200 คน, ไม่สามารถบริหารหรือควบคุมชั้นเรียน, สร้างเนื้อหาบทเรียน, มอบหมายงาน, ตรวจงานและประเมินผลการเรียน, ใช้เครื่องข่ายอินเทอร์เน็ตในการใช้งาน

วารสารวิชาการแสงอีสาน
มหาวิทยาลัยมหาสารคามราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ตารางที่ 1 สื่อเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนออนไลน์ (ต่อ)

โปรแกรม	ข้อดี	ข้อจำกัด
Zoom	- เหมาะสำหรับการประชุม, สัมมนา นำเสนอข้อมูล - สามารถวิดีโอคอลและบันทึกวิดีโอ	รองรับผู้เรียน 100 คน, จำกัดเวลา 40 นาที หากต้องการเวลามากกว่า 40 นาที ต้องมีค่าใช้จ่าย, ไม่สามารถบริหารหรือควบคุมชั้นเรียน, สร้างเนื้อหาบทเรียน, มอบหมายงาน, ตรวจงานและประเมินผล การเรียน, ใช้เครื่องข่ายอินเทอร์เน็ตในการใช้งาน
Facebook Live	- เหมาะสำหรับการประชุม, สัมมนา นำเสนอข้อมูล - สามารถวิดีโอคอลและบันทึกวิดีโอได้	จำกัดจำนวนเข้าผู้เรียนสูงสุด 50 คน, ไม่สามารถบริหารหรือควบคุมชั้นเรียน, สร้างเนื้อหาบทเรียน, มอบหมายงาน, ตรวจงานและประเมินผล การเรียน, ใช้เครื่องข่ายอินเทอร์เน็ตในการใช้งาน,
KAHOOT	มีการแข่งขันและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิด ความสนใจ	สร้างความน่าสนใจเฉพาะกลุ่มผู้เรียน, ไม่สามารถบริหารหรือควบคุมชั้นเรียน, สร้างเนื้อหาบทเรียน, มอบหมายงาน, ตรวจงานและประเมินผล การเรียน, ใช้เครื่องข่ายอินเทอร์เน็ตในการใช้งาน,
Jamboard	สามารถอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกัน	ในการเขียนแสดงความคิดเห็น อุปกรณ์แบบ จอสัมผัสจะทำให้การใช้งานสะดวกกว่า แบบจอปกติ, แสดงความคิดเห็นจะมีความ สะดวก ไม่สามารถบริหารหรือควบคุมชั้น เรียน, สร้างเนื้อหาบทเรียน, มอบหมาย งาน, ตรวจงานและประเมินผล การเรียน, ใช้เครื่องข่ายอินเทอร์เน็ตในการใช้งาน

สรุปข้อดีและข้อจำกัดของสื่อเทคโนโลยีที่นำมาใช้กับการเรียนการสอนออนไลน์ดังนี้

จากตารางที่ 1 เห็นได้ว่าสื่อเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนมีความหลากหลายและมีลักษณะการใช้งานที่ทั้งเหมือนกันและต่างกัน ทั้งยังมีความแตกต่างกันระหว่างการเรียนการสอนในอดีตและการเรียนการสอนออนไลน์ในปัจจุบัน ผู้สอน ผู้เรียนและนักเทคโนโลยีการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ในการเลือกใช้เทคโนโลยีให้เกิดความเหมาะสมและตรงกับบริบทที่หลากหลายของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ยังต้อง

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

คำนึงถึงการเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และการเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีการศึกษาของผู้เรียน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความสามารถและสมรรถนะในการเรียนอย่างสูงสุด

จากงานวิจัยของ ธนะวัฒน์ วรรณประภา, วทีญญ วุฒิวรรณ และจารุวรรณ รักเริ่มวงษ์ เรื่อง เทคโนโลยีการศึกษากับฐานวิธีการศึกษาใหม่ (2563: 126-127) พบว่า บทบาทของเทคโนโลยีการศึกษาก่อนหน้าการระบาด COVID-19 กับการเรียนการสอนโดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ใช้ในลักษณะของการผลิตสื่อมัลติมีเดียที่เผยแพร่ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหรือชุดกิจกรรมออนไลน์หรือบทเรียนออนไลน์ แบ่งเป็นบทเรียนออนไลน์สำหรับที่โรงเรียน เป็นการเสริมทักษะให้ผู้เรียนโดยการสอนหลักยังเป็นการบรรยายจากผู้สอน เนื่องจากการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้าสามารถตอบกลับได้ทันที ในส่วนของบทเรียนออนไลน์สำหรับที่บ้าน ที่ต้องอาศัยความพร้อมและการใช้อุปกรณ์เครือข่ายอินเทอร์เน็ตทั้งยังไม่สามารถโต้กลับได้ทันที จึงเป็นอุปสรรคในการเรียนแบบบทเรียนออนไลน์ที่บ้านและทำให้ไม่เป็นที่แพร่หลาย

2) เทคโนโลยี MOOC (Massive Open Online Courseware) ที่นำมาใช้ในการออกแบบการเรียนการสอนแบบออนไลน์และไม่จำกัดจำนวนผู้เรียน ผู้เรียนต้องศึกษาด้วยตนเองผ่านคลิปวิดีโอและเอกสารประกอบการสอนที่สร้างขึ้น มีแบบทดสอบหลังเรียนและใบประกาศนียบัตรหากผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนด

3) นำเทคโนโลยีการศึกษามาใช้จัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานระหว่างการเผชิญหน้ากับออนไลน์ เป็นการนำเอกสารใบความรู้ โฟลว์นำเสนอหรือคลิปวิดีโอให้ผู้เรียนศึกษาก่อนเข้าชั้นเรียนจริง การส่งภาระงานที่ได้รับมอบหมายผ่านทางสื่อออนไลน์

4) นำเทคโนโลยีการศึกษามาใช้ในการเรียนการสอนแบบผสมผสานออนไลน์ร่วมกับเทคนิคการสอนในรูปแบบอื่น ๆ รูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ผสมกับแนวคิดบทเรียนแสวงความรู้บนเว็บ (Web Quest)

จากที่กล่าวมาบทบาทของเทคโนโลยีการศึกษากับการเรียนการสอนก่อนการระบาด COVID-19 เป็นการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้เทคโนโลยีการศึกษาเป็นการเสริมทักษะการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนมิได้นำมาใช้ในการเรียนการสอนแบบออนไลน์มากนัก ซึ่งนิยมใช้คลิปวิดีโอหรือบทเรียนช่วยสอนมาเป็นสื่อในการเรียนการสอนแต่ยังคงเน้นที่ตัวผู้สอนเป็นหลักและใช้วิธีการเรียนการสอนแบบบรรยายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ

เทคโนโลยีการศึกษาประเภทออนไลน์เข้ามามีส่วนร่วมและบทบาทอย่างมากกับการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนและผู้เรียนต้องปรับตัวด้วยการเรียนรู้เทคโนโลยี เทคนิควิธีการใช้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสอนออนไลน์มากที่สุด โดยมีหลักการใช้สื่อดังนี้

- 1) การวางแผน ในการเลือกใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนและเอื้อต่อการเรียนรู้
- 2) การเตรียมการ เพื่อการใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ตรงตามวัตถุประสงค์ โดยผู้สอนต้องเตรียมความพร้อมของเนื้อหา ตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ เตรียมพร้อมให้กับผู้เรียนในการทำความเข้าใจกับสื่อที่จะใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน เตรียมความพร้อมของสื่อและ

อุปกรณ์หรือเครื่องมือที่ใช้ในการสอน มีการทดสอบสื่อการสอนก่อนเริ่มปฏิบัติการสอน เตรียมความพร้อมของสภาพแวดล้อมและสถานที่สอนให้เหมาะสมกับ

3) การนำเสนอสื่อ กำหนดช่วงเวลาในการใช้สื่อ ขั้นเข้าสู่บทเรียน,ขั้นสอนบทเรียน, ขั้นวิเคราะห์และฝึกปฏิบัติและขั้นสรุปบทเรียน

4) การประเมินผลผู้เรียน หลังการใช้สื่อการสอนผู้สอนควรสอบถามผู้เรียนหรืออภิปรายผลหลังการเรียนเพื่อให้เห็นพัฒนาการของผู้เรียนและพัฒนาการในการเรียนรู้หลังการใช้สื่อเทคโนโลยี

สำหรับการใช้สื่อเทคโนโลยีการสอนแบบออนไลน์ นักเทคโนโลยีการศึกษา ผู้สอนหรือผู้ใช้งานจำเป็นต้องมีการศึกษาหาความรู้ถึงระบบ วิธีการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์อย่างละเอียดรอบครอบรวมถึงต้องหมั่นฝึกการใช้เทคโนโลยีให้เกิดความชำนาญเพื่อมิให้เป็นอุปสรรคในการเรียนการสอนนอกจากนี้ยังต้องสามารถประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับผู้สอนและผู้เรียนเพื่อให้สามารถเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

การนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ในระบบการศึกษาหรือ Digital School ทำให้โรงเรียนและผู้สอนสามารถจัดการระบบต่าง ๆ ได้สะดวก รวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่ายและเป็นสื่อการสอนที่ทันสมัย เช่น การใช้ Virtual Reality (VR) การจำลองสภาพแวดล้อมเสมือนจริง โดยผ่านการรับรู้จากการมองเห็น เสียง สัมผัส และตัดออกจากสภาพแวดล้อมปัจจุบันเพื่อเข้าไปสู่ภาพที่จำลองที่สร้างขึ้นมา เทคโนโลยี VR เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้และเป็นการส่งเสริมจินตนาการ เช่น การศึกษาของนักศึกษาแพทย์ ระบบ VR จะเข้ามาช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจถึงระบบต่าง ๆ ในร่างกายในรูปแบบ 3D ทำให้เข้าใจและสามารถฝึกปฏิบัติได้ง่ายขึ้น

นอกจากนี้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) ซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่ผสานโลกเสมือนเข้ากับโลกแห่งความเป็นจริง โดยประมวลภาพผ่านกล้องแล้วแสดงผลออกมาบนหน้าจอเป็นภาพสามมิติที่ลอยอยู่เหนือพื้นผิวจริง สามารถนำมาประยุกต์เข้ากับโทรศัพท์สมาร์ทโฟนเพื่อสร้างความน่าสนใจในการเรียนการสอนมากขึ้น การสร้างภาพจำลองให้ผู้เรียนได้เห็นเสมือนของจริงในด้านการศึกษา ระบบ AR สามารถสร้างแบบจำลององค์ความรู้ที่ซับซ้อน เข้าใจยาก ให้ออกมาเป็นรูปแบบโมเดลที่เป็นรูปธรรมและทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่ายขึ้น ซึ่งผู้เรียนจะสามารถมองเห็นได้ตั้งแต่ภาพขนาดใหญ่ไปจนถึงของภาพระดับเล็กอย่างโครงสร้างสายดีเอ็นเอ

เทคโนโลยีการศึกษาจึงทำให้การเรียนการสอนในห้องเรียนเปลี่ยนแปลงไปสู่การเรียนรู้ที่ไร้ขอบเขต ไร้ข้อจำกัดของเวลาและสถานที่ การนำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนการและรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อรองรับสภาพสังคมยุคเทคโนโลยี เห็นได้ว่าการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีการศึกษาจากอดีตจนถึงปัจจุบันมีวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่องและไม่มีที่สิ้นสุด และจากสถานการณ์ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจนจากโรคระบาด COVID-19 ทำให้ต้องผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีการศึกษากับบริบทการจัดการในชั้นเรียน การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีเป็นสื่อการสอนมากขึ้น รวมถึงการจัดการระบบการเรียนการสอนให้ทันต่อยุคเทคโนโลยีและสามารถเข้าถึงผู้เรียนได้อย่างครอบคลุมและทั่วถึง

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

บทสรุป

นักเทคโนโลยีการศึกษาในยุคดิจิทัลได้มีบทบาทหน้าที่ในด้านการผลิตสื่อเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนหรือการจัดการระบบเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้นำด้านการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา เป็นผู้ริเริ่มคิดค้นสื่อและนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาในการจัดการเรียนการสอนทั้งในและนอกชั้นเรียน นอกจากนี้ นักเทคโนโลยีการศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรมในการใช้สื่อเทคโนโลยีด้วย เพื่อเป็นแบบแผนและเป็นการสร้างระเบียบวินัยที่เหมาะสมให้กับงานด้านเทคโนโลยีการศึกษา

การจัดการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนในปัจจุบันนี้ นักเทคโนโลยีการศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องนำสื่อเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ให้เกิดความสอดคล้องและเหมาะสมกับสถานการณ์โรคระบาด COVID-19 ที่เกิดขึ้นในขณะนี้ ด้วยเหตุนี้ นักเทคโนโลยีการศึกษาในยุคดิจิทัลจึงต้องมีความรู้และสมรรถนะในการทำหน้าที่บริหารจัดการสื่อเทคโนโลยีในรูปแบบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกช่วงวัย และทำให้เกิดเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต การทำให้ผู้เรียนและผู้สอนเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีนี้นั้นต้องใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานนำเทคโนโลยีที่ใช้ในชีวิตประจำวันมาประสานกับองค์ความรู้ใหม่เพื่อให้เกิดนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง นอกจากนี้ นักเทคโนโลยีการศึกษายังมีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาด้านงานวิชาการ ด้านการวิจัย เพื่อให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีการเรียนรู้อย่างไม่จำกัด ทัวถึงและเท่าเทียม

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ.(2562). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ** (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562.กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

กิดานันท์ มลิทอง. (2540). **เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

กิดานันท์ มลิทอง. (2548). **เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึกษา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อรุณการพิมพ์.

ธนวัฒน์ วรรณประภา, วทีญญ วุฒิวรรณ และจารุวรรณ รักเริ่มวงษ์. (2563). “**เทคโนโลยีการศึกษากับฐานวิธีการศึกษาใหม่**”, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม, ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน - ธันวาคม 2563 ,หน้าที่ 125-127.

นิกร จันภิรม, ศตพล กัลยา, ภาสกร เรืองรอง และรุจโรจน์ แก้วอุไร. (2562). “**เทคโนโลยีการศึกษาในยุค Thailand 4.0.ปัญญาภิวัฒน์**”, วารสารปัญญาภิวัฒน์, ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม - เมษายน 2562 , หน้าที่ 309-311.

สิริพร อินทสนธิ์. (2563). **โควิด-19 : กับการเรียนการสอนออนไลน์ กรณีศึกษา รายวิชาการเขียนโปรแกรมเว็บ**”, วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ปีที่ 22 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2563ม หน้าที่ 207-209.

Association for Educational Communications and Technology. (2012). AECT Standards 2012 version.[Online].Retrieved.from:<http://aect.siteym.com/resource/resmgr/AECTDocuments/AECTstandards2012.pdf>. Accessed on 28 January 2012.Edrian Acla. (2017).

Facebook.tunes.trending.topic.to.better.deliver.news.[Online].Retrievedf.rom:<https://www.eaglenews.ph/facebook-tunes-trending-topics-to-better-deliver-news/>. Accessed on 13 April 2012.

สังคมสงเคราะห์ตามแนวพุทธ : อาจารย์กับศิษย์

The Social Work in Buddhist Perspective: Teachers and Pupils

วรเทพ เวียงแก

Woratep Waingkae

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University Isan Campus

Author for Correspondence: Email:Worateb1999@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอหลักสังคมสงเคราะห์ตามแนวพุทธระหว่างอาจารย์กับศิษย์ หลักสังคมสงเคราะห์ระหว่างอาจารย์กับศิษย์นั้นมีในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้วางหลักปฏิบัติไว้เรียกว่า วัตร คือ แบบอย่างอันอาจารย์และศิษย์ควรประพฤติต่อกันและกัน มี อาจารย์วัตร ข้อปฏิบัติที่ศิษย์ต้องปฏิบัติต่ออาจารย์และอันเตวาสิกวัตร ข้อปฏิบัติที่อาจารย์ต้องปฏิบัติต่อศิษย์ ข้อยืนยันได้ชัดถึงการสังคมสงเคราะห์ของอาจารย์กับศิษย์ คือ จากความหมายของคำว่า อาจารย์และศิษย์ ซึ่งในความหมายเหล่านั้นได้แสดงให้เห็นทั้งหน้าที่ที่อาจารย์ต้องปฏิบัติต่อศิษย์และระบุให้เห็นว่าศิษย์ต้องปฏิบัติต่ออาจารย์

ศิษย์กับอาจารย์ต้องรัก เคารพ ซื่อสัตย์ แนะนำสั่งสอน อาศัยซึ่งกันและกัน จึงจะสามารถอยู่ร่วมกัน และยังความเจริญให้เกิดขึ้นได้ หากเกิดความขัดแย้งกัน เมื่อนั้นจะหาความเจริญไม่ได้

คำสำคัญ : พุทธศาสนา, สังคมสงเคราะห์, ศิษย์, อาจารย์

Received:01/11/64, Revised:25/11/64, Accepted:29/11/64

Abstract

This academic article aimed to present the principles of social work concerning teachers and pupils in Buddhist perspective. The Buddha legislated these principles that were called Vattara (function). Vattara (function) was the formality that teachers and pupils performed with each other. They were two: Achariya vattara (function for teacher) was the principle that the pupils followed in order to take care of their teachers and Antevāsika vattara (function for pupil) was the principle that the teachers followed in order to take care of their pupils. The meaning of Achariya (teacher) and Antevāsika (pupil), in Pali, clearly showed their functions that they might perform with each other.

The prosperity and happiness could occur all time if they loved, respected, being honesty, instructed, depended on each other. whenever, the conflict occurred among them, everything would be broken down.

Keywords: Buddhist Perspective, Social Work, Pupils, Teachers.

1. บทนำ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หลังจากพระองค์ทรงตรัสรู้พระสัพพัญญุตญาณ ณ โพธิบัลลังก์ ได้เริ่มพระศรีมหาโพธิ์แล้ว ทรงดำริว่า พระธรรมที่พระองค์ตรัสรู้เป็นธรรมที่สุขุมลุ่มลึก ยากที่ชนทั้งหลายจะเข้าใจ พระทัยของพระองค์ย่อมไปทางที่จะไม่แสดงธรรมนั้นแก่ชนเหล่านั้น ซึ่งท้าวสัทหมบตีพรหมทรงทราบความดำรินั้น จึงมาทูลอาราธนาขอให้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมโดยกราบทูลว่า “ขอพระสุคตได้โปรดแสดงธรรมเกิดสัตว์โลกที่ควรโปรดให้รู้ธรรมได้ยังมีอยู่” เมื่อเป็นเช่นนั้นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเห็นว่า หมู่สัตว์ในโลกมีอุปนิสัยแตกต่างกัน อุปมาเหมือนดอกบัวสี่เหล่า จึงรับอาราธนาของท้าวสัทหมบตีพรหม แล้วทรงพิจารณาหาบุคคลที่สมควรจะแสดงธรรมโปรดเป็นบุคคลแรก พระองค์ทรงระลึกถึงครู 2 คนแรกของพระองค์ คือ อาฬารดาบสกาลามโคตร และอุทกดาบสรามบุตร ที่พระองค์ได้เข้าไปศึกษาในชั้นแรก พระองค์ทรงทราบว่าครูทั้งสองท่านได้เสียชีวิตแล้ว จึงทรงระลึกถึงบุคคลเหล่านั้น ซึ่งเคยถวายการอุปฐากในระหว่างที่ทรงบำเพ็ญทุกกรกิริยา นั่นคือ ปัญจวัคคีย์ ซึ่งมี โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ ซึ่งท่านเหล่านั้นพำนักอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ชานกรุงพาราณสี เหตุการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบูชาครูของพระองค์อย่างหาที่สุดมิได้ เนื่องจากเมื่อพระองค์ทรงตรัสรู้แล้วจึงอยากให้ครูทั้งสองที่พระองค์เคยเป็นศิษย์ ให้ได้รู้ในสิ่งอันประเสริฐที่พระองค์รู้อยู่ และยังแสดงให้เห็นว่าพระองค์ไม่ทอดทิ้งผู้ที่เป็อุปฐากของพระองค์ แม้ว่าเขาเหล่านั้นจะทอดทิ้งพระองค์ไปชั่วระยะหนึ่งอันเนื่องมาจากความเข้าใจผิด (สุริย์ มีผลกิจ, วิเชียร มีผลกิจ, 2545)

จากเหตุการณ์ข้างต้น แสดงให้เห็นว่า หลังจากพระองค์ตรัสรู้แล้วประกอบกับท้าวสัทหมบตีพรหมทูลขอให้พระองค์ทรงอนุเคราะห์สั่งสอนสรรพสัตว์ เมื่อพระองค์ทรงรับคำอาราธนาแล้ว พระองค์ทรงดำริถึงผู้ที่เคยมีพระคุณต่อพระองค์ก่อน นั่นคือ ครู 2 คนแรก และต่อจากนั้นจึงทรงระลึกถึง ปัญจวัคคีย์ นี่คือการเริ่มทำงานสังคมสงเคราะห์ของพระพุทธเจ้า ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

2. ความหมายของคำว่า อาจารย์ และ ศิษย์

คัมภีร์อภิธานวรรณนา ให้ความหมายของคำว่า “อาจารย์” ไว้ 6 นัย คือ

1. ผู้บำเพ็ญประโยชน์เกื้อกูลแก่ลูกศิษย์ ตามรูปวิเคราะหที่ว่า สิสฺसानํ หิตํ อจฺรติตี อจฺริโย. แปลว่า บุคคลใดยอมบำเพ็ญประโยชน์เกื้อกูลแก่ศิษย์ทั้งหลาย เพราะเหตุนั้น บุคคลนั้นชื่อว่าอาจารย์ (ผู้บำเพ็ญประโยชน์เกื้อกูลแก่ลูกศิษย์ทั้งหลาย)

2. ผู้ที่ลูกศิษย์ควรประพฤติดด้วยความเอื้อเฟื้อ ตามรูปวิเคราะหที่ว่า อาทเรน จริตพฺโพติ อจฺริโย. แปลว่า บุคคลใด อันลูกศิษย์ ควรประพฤติ ด้วยความเอื้อเฟื้อ เพราะเหตุนั้นบุคคลนั้นชื่อว่า อาจารย์ (ผู้ที่ลูกศิษย์ควรประพฤติดด้วยความเอื้อเฟื้อ)

3. ผู้ที่ลูกศิษย์ควรปฏิบัติทำให้เป็นเบื้องหน้า ตามรูปวิเคราะหที่ว่า อภิมุขํ กตฺวา จริตพฺโพติ อจฺริโย. แปลว่า บุคคลใดอันศิษย์ พึงประพฤติกะทำให้เป็นเบื้องหน้า เพราะเหตุนั้น บุคคลนั้นชื่อว่า อาจารย์ (บุคคลอันลูกศิษย์ควรประพฤติกะทำให้เป็นเบื้องหน้า)

4. ผู้บำเพ็ญประโยชน์สุขแก่ลูกศิษย์อย่างแน่วแน่ ตามรูปวิเคราะห์ที่ว่า สิสฺसानํ หิตสุํ อาสุโณ จรติ ตี อาจริโย แปลว่า บุคคลใด ย่อมบำเพ็ญประโยชน์สุขแก่ศิษย์ทั้งหลาย อย่างแน่วแน่เหตุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า อาจารย์ (ผู้บำเพ็ญประโยชน์แก่ลูกศิษย์อย่างแน่วแน่)

5. ผู้ที่ลูกศิษย์ควรปฏิบัติตลอดชีวิต ตามรูปวิเคราะห์ที่ว่า อาปาณโกฏิกํ กตฺวา จริตฺตโปติ อาจริโย แปลว่า บุคคลใด อันศิษย์พึงปฏิบัติตลอดชีวิต เพราะเหตุนั้นบุคคลนั้นชื่อว่าอาจารย์ (ผู้อันศิษย์พึงปฏิบัติตลอดชีวิต)

6. ผู้ที่ให้ลูกศิษย์ศึกษาตั้งแต่ต้น ตามรูปวิเคราะห์ที่ว่า อาทิโต จาเรติ สิกฺขาเปตฺติ อาจริโย แปลว่า บุคคลใดยังศิษย์ย่อมให้ประพฤติ ย่อมให้ศึกษา แต่ต้น เพราะเหตุนั้น บุคคลนั้นชื่อว่า อาจารย์ (ผู้ยังศิษย์ให้ประพฤติ ให้ศึกษาแต่ต้น) (พระมหาสมปอง มุทิโต, 2542)

ซึ่งสอดคล้องกับ อภิธานปทีปิกาและอภิธานปทีปิกาสุจิ ให้ความหมายของอาจารย์ไว้ 3 นัย คือ

1. ผู้บำเพ็ญประโยชน์แก่กุลแก่ศิษย์ ตามรูปวิเคราะห์ที่ว่า สิสฺसानํ หิตมาจรตฺติ อาจริโย แปลว่า บุคคลใดย่อมบำเพ็ญประโยชน์แก่ศิษย์ทั้งหลาย เพราะเหตุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า อาจารย์ (ผู้บำเพ็ญประโยชน์แก่ศิษย์ทั้งหลาย)

2. ผู้ที่ลูกศิษย์พึงประพฤติด้วยความเอื้อเฟื้อ ตามรูปวิเคราะห์ที่ว่า อาทเรน จริตฺตโปติ อาจริโย แปลว่า บุคคลใดอันศิษย์พึงประพฤติด้วยความเอื้อเฟื้อ เพราะเหตุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า อาจารย์ (ผู้อันศิษย์พึงประพฤติด้วยความเอื้อเฟื้อ)

3. ผู้อันศิษย์พึงอุปฐากด้วยความเอื้อเฟื้อ ตามรูปวิเคราะห์ที่ว่า อาทเรน อุปฐาตฺตโปติ อาจริโย แปลว่า บุคคลใดอันศิษย์พึง อุปฐากด้วยความเอื้อเฟื้อ เพราะเหตุนั้นบุคคลนั้นชื่อว่า อาจารย์ (ผู้อันศิษย์พึงอุปฐากด้วยความเอื้อเฟื้อ) (มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2535)

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า อาจารย์ หมายถึง ผู้อบรมสั่งสอน ให้ความรู้ บำเพ็ญประโยชน์ ค้ำครองดูแล แนะนำในทางที่ถูกต้องแก่ศิษย์และเป็นบุคคลที่ศิษย์ต้องให้ความเคารพทั้งต่อหน้าและลับหลัง ต้องดูแล อุปฐากด้วยความเอื้อเฟื้อ อ่อนน้อม ตลอดไป

คัมภีร์อภิธานวรรณนา ให้ความหมายของคำว่าศิษย์ ไว้ 3 นัย คือ

1. ผู้ปรารถนาเพื่อฟัง (ศึกษา) ตามรูปวิเคราะห์ที่ว่า โสตํ อิจฺฉนฺตฺติ สิสฺสา แปลว่า บุคคลทั้งหลาย เหล่าใดย่อมปรารถนาเพื่ออันฟัง (ศึกษา) เพราะเหตุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า ศิษย์ (ผู้ปรารถนาเพื่ออันฟัง)

2. ผู้เชื่อฟัง (หรือผู้ศึกษา) ตามรูปวิเคราะห์ที่ว่า สุณนฺตฺติ สิสฺโส แปลว่า บุคคลใดย่อมเชื่อฟัง(ยอมศึกษา) เพราะเหตุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า ศิษย์ (ผู้เชื่อฟัง)

3. ผู้ที่อาจารย์ควรสั่งสอน ตามรูปวิเคราะห์ว่า อาจริเยหิ สาสิตฺตโปติ สิสฺโส แปลว่า บุคคลใดอันอาจารย์ทั้งหลายควรสั่งสอน เพราะเหตุนั้น บุคคลนั้นชื่อว่า ศิษย์ (ผู้ที่อาจารย์ควรสั่งสอน) (พระมหาสมปอง มุทิโต, 2542) ซึ่งสอดคล้องกับอภิธานปทีปิกาและอภิธานปทีปิกาสุจิ ให้ความหมายของคำว่า ลูกศิษย์ ไว้ 3 นัย คือ

1. **ผู้ปรารถนาเพื่ออันฟัง (เพื่ออันศึกษา)** ตามรูปวิเคราะห์ที่ว่า โสตุ มิจฉตติ สิสโส แปลว่า บุคคลใด ย่อมปรารถนาเพื่ออันฟัง (เพื่ออันศึกษา) เพราะเหตุนั้น บุคคลนั้นชื่อว่า ศิษย์ (ผู้ปรารถนาเพื่ออันฟัง เพื่ออันศึกษา)

2. **ผู้เชื่อฟังหรือผู้ศึกษา** ตามรูปวิเคราะห์ที่ว่า ตทา สุณาตติ สิสโส แปลว่า บุคคลใด ย่อมเชื่อฟัง (ย่อมศึกษา) ในกาลนั้น เพราะเหตุนั้น บุคคลนั้นชื่อว่า ศิษย์ (ผู้เชื่อฟัง / ผู้ศึกษา)

3. **ผู้ที่อาจารย์ทั้งหลายควรสั่งสอน** ตามรูปวิเคราะห์ที่ว่า อาจริเยหิ สาสิตัพโพติ สิสโส แปลว่า บุคคลใดอันอาจารย์ทั้งหลาย ควรสั่งสอน เพราะเหตุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า ศิษย์ (ผู้ที่อาจารย์ควรสั่งสอน) (มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2535)

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ศิษย์ หมายถึง บุคคลที่ควรได้รับการสั่งสอนวิชา ได้รับการบำเพ็ญประโยชน์ ได้รับความคุ้มครองดูแล ได้รับคำแนะนำที่ถูกต้อจากอาจารย์ และเป็นบุคคลที่อาจารย์พึงดูแลหรือปฏิบัติต่อด้วยความเมตตา เอื้อเฟื้อ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ตลอดไป

โดยภาพรวม จากความหมายของคำว่า อาจารย์ และ ศิษย์ แสดงให้เห็นชัดว่า ทั้งสองฝ่ายต้องดูแลอาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกัน ต้องปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา เอื้อเฟื้อ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ตลอดไป ดังตัวอย่าง พระสาริบุตรเถระ เมื่อครั้งที่ท่านยังมีอุปสมบทในพระพุทธศาสนา ท่านชื่อว่า อุปติสสะ ได้เข้าศึกษาอยู่กับสำนักของสังยุตติปริพาชก เรียนจนจบหลักสูตร แต่ไม่บรรลุมรรคธรรม จึงยังแสวงหาอมรรคธรรมคือพระนิพพานต่อไป วันหนึ่งท่านเห็นพระอัสสชิเถระเที่ยววิณทนาตในกรุงราชคฤห์ ด้วยความที่พระอัสสชิเถระเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยมารยาทท่านไม่เคยเห็น จึงอยากเข้าไปหาและถามปัญหาบางอย่าง จนได้โอกาสเหมาะหลังจากท่านพระอัสสชิเถระฉันเสร็จแล้วท่านจึงถามขึ้นว่า ใครคือศาสดาของท่าน พระอัสสชิเถระตอบว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระอุปติสสะถามว่าพระศาสดาของท่านมีวาตะอย่างไร พระอัสสชิเถระตอบว่า “ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตตรัสเหตุแห่งธรรมเหล่านั้นและเหตุแห่งความดับของธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะตรัสอย่างนี้” ด้วยคำพูดเพียงเท่านี้พระอุปติสสะได้บรรลุโสดาปัตติผล ในที่สุดได้อุปสมบทด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา ได้รับยกย่องว่าเป็นพระธรรมเสนาบดี เป็นผู้เลิศในด้านมีปัญญามาก และได้รับแต่งตั้งจากพระพุทธองค์ให้เป็นอัครสาวกเบื้องขวา ปฏิบัติหน้าที่นำเอาอย่างและนำสรสรเสริญอย่างหาที่เปรียบมิได้คือ ท่านรู้ว่าพระอัสสชิเถระอยู่ทางทิศใดท่านจะกราบทางทิศนั้นและนอนหันศีรษะไปในทางทิศนั้น ซึ่งท่านปฏิบัติเช่นนี้ตลอดมา ข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ท่านได้รับฟังคำสอนจากพระอัสสชิเถระเพียงคนเดียว ท่านก็นับถือพระอัสสชิเถระเป็นอาจารย์ของท่าน ยิ่งกว่านั้นแม้ท่านจะเป็นอัครสาวกเบื้องขวา มีปัญญาเลิศ แต่ท่านก็ไม่ได้ลบหลู่ครูอาจารย์แม้เศษเสี้ยวหนึ่งแห่งหัวใจ กลับยกย่องด้วยการปฏิบัติอย่างอ่อนน้อมเหมาะสม ตลอดมา (สำนักเรียนราชบัณฑิตยสถาน, 2547)

3. คุณลักษณะของอาจารย์อันพึงประสงค์ของศิษย์

ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงวางหลักที่อาจารย์ควรยึดถือหรือปฏิบัติตนเพื่อเป็นที่พึ่งของศิษย์ ประกอบด้วย

3.1 กัลยาณมิตรธรรม 7

กัลยาณมิตรธรรม คือ องค์คุณของกัลยาณมิตร,คุณสมบัติของมิตรดีหรือมิตรแท้ คือท่านที่คบหรือเข้าหาแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเจริญ ในที่นี้มุ่งเอามิตรประเภทครูหรือพี่เลี้ยงเป็นสำคัญ

1. ปิโย น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนอยากให้เข้าไปปรึกษาไต่ถาม
2. ครุ น่าเคารพ ในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจเป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย
3. ภาวนิโย น่าเจริญใจหรือน่ายกย่อง ในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ควรเอาอย่างทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้างด้วยซาบซึ้งและภูมิใจ

4. วตฺตา จ รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี

5. วจนฺทโม อดทนด้วยถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะยอมรับฟังคำปรึกษาซักถามคำแนะนำวิพากษ์วิจารณ์ อดทน ฟังได้ไม่เบื่อ ไม่ฉุนเฉียว

6. คมภีรณฺจ กถา วตฺตา แฉลงเรื่องล้าลึกได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจแลให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

7. โน จฏฺฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในเรื่องอสุณ คือไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหลหรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย (พระราชนิพนธ์ (ประยูร ปยุตโต), 2528)

3.2 พรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร คือ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ,ธรรมประจำใจอันประเสริฐ,หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์,ธรรมที่ต้องมีไว้ในหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะเชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ

1. เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์ทั่วหน้า

2. กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

3. มุทิตา ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงอยู่ในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป

4. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญาที่มีไตรจิตเฉียบตรงเที่ยงธรรมดุจตาชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชังพิจารณาเห็นตามที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับว่าดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีจิตที่ควรทำ เพราะเขาได้รับผิดชอบได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรรับผลอันสมควรกับความรับผิดชอบของตน

ผู้ดำรงในพรหมวิหาร ย่อมช่วยเหลือมนุษย์ทั้งหลายด้วยเมตตากรุณา และย่อมรักษาธรรมไว้ด้วยอุเบกขา ดังนั้น แม้จะมีกรุณาที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์ แต่ก็ต้องมีอุเบกขาด้วยที่จะมิให้เสียธรรม

พรหมวิหารบางทีแปลว่า ธรรมเครื่องอยู่ของพรหม, ธรรมเครื่องอยู่อย่างพรหม, ธรรมประจำใจที่ทำให้เป็นพรหมหรือให้เสมอด้วยพรหม, หรือธรรมเครื่องอยู่ของท่านผู้ที่ยิ่งใหญ่

พรหมวิหารมีในผู้ใดย่อมทำให้ผู้นั้นประพฤติปฏิบัติเกื้อกูลแต่ผู้อื่นด้วยสังคหัตถุเป็นต้นซึ่งตามปกติครูอาจารย์ก็ต้องมพรหมวิหาร 4 ประการนี้อยู่ในหัวใจและในฐานะผู้สอนที่ก่อปรด้วยเมตตากรุณาอยู่แล้ว (พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2528)

ผู้เป็นอาจารย์ จำเป็นต้องเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์ เป็นผู้มีความรู้ดีและความประพฤติดี (วิชาจรณสมปนโน) จึงจะเป็นที่รักของศิษย์ เมื่อมีความรู้ดีการถ่ายทอดให้ศิษย์ย่อมทำให้ศิษย์ได้มีความรู้ที่ถูกต้อง ทันสมัยใช้เป็นอาวุธในการดำเนินชีวิต เมื่ออาจารย์มีประพฤติดีเยี่ยมเป็นที่เคารพของศิษย์ ศิษย์มีตัวอย่างที่ดีเยี่ยมอยากประพฤติปฏิบัติตาม รวมความได้ว่า เมื่อศิษย์มีอาจารย์ดีเยี่ยมมีความภาคภูมิใจไม่ว่าจะไปในสมาคมใด ๆ ก็ตาม

4. คุณลักษณะของศิษย์อันพึงประสงค์ของอาจารย์

4.1 มีหัวใจนักปราชญ์

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ จะต้องทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเจตนารมณ์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 คือให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข แนวทางในการจัดการศึกษานั้นจะต้องยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ที่จะต้องส่งเสริม พัฒนาให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพโดยมีครูเป็นกลไกสำคัญที่จะจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ครูจะต้องเป็นผู้ รู้ใจ รู้รอบ รู้ลึกและมีจิตวิญญาณ ผู้เรียนจะต้องมีความรับผิดชอบ มีวินัย มีหัวใจเป็นนักปราชญ์ คือ ส (สุตะ = ฟัง), จิ (จินตะ = คิด), ปุ (ปุจฉา = ถาม) ลิ, (ลิขิต = เขียน) และเรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเอง (พ 16 ศูนย์มหาสารคาม, 2548)

4.2 มีสัมมาทิฐิ

สัมมาทิฐิ (บุพภาคของการศึกษา) เป็นองค์ประกอบสำคัญของมรรค ในฐานะที่เป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติธรรมหรือเป็นขั้นเริ่มแรกในระบบการศึกษาตามหลักการของพระพุทธศาสนาและเป็นธรรมที่ต้องพัฒนาให้บริสุทธิ์ ชัดเจน เป็นอิสระมากขึ้นตามลำดับ จนกลายเป็นตรัสรู้ในที่สุด ดังกล่าวมาแล้ว ดังนั้นการสร้างเสริมสัมมาทิฐิจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

มีข้อความพระไตรปิฎก แสดงหลักการสร้างเสริมสัมมาทิฐิไว้ดังนี้ “ภิกษุทั้งหลาย ปัจจัยเพื่อความเกิดขึ้นแห่งสัมมาทิฐิ มี 2 ประการดังนี้ คือ ปรโตโฆสะ และ โยนิโสมนสิการ”

1. ปรโตโฆสะ = เสียงจากผู้อื่น การกระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอก เช่น การสั่งสอน แนะนำการถ่ายทอด การโฆษณา คำบอกเล่า ข่าวสาร ข้อเขียน คำชี้แจง อธิบาย การเรียนจากผู้อื่น ในที่นี้หมายถึงเอาเฉพาะส่วนที่ดีงามถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับฟังธรรม ความรู้หรือคำแนะนำจากบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตร

(hearing or learning from others; inducement by others) ข้อแรกนี้ เป็นองค์ประกอบฝ่ายนอก ได้แก่ ปัจจัยทางสังคม อาจเรียกง่ายๆ ว่า วิธีการแห่งศรัทธา

2. โยนิโสมนสิการ = การทำในใจโดยแยบคาย = การใช้ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็น หรือ คิดอย่างมีระเบียบ หมายถึง การรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลาย โดยมองตามทีสิ่งนั้นๆ มันเป็นของมัน และโดยวิธีคิดหาเหตุผล สืบค้นต้นเค้า สืบสาวให้ตลอดสาย แยกแยะสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ออก ให้เป็นตามสภาวะ และตามความสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัย โดยไม่เอาความรู้สึกด้วยต้นหาอุปาทานของตนเข้าจับ (analytical reflection; reasoned or systematic attention) ข้อที่สองนี้ เป็นองค์ประกอบฝ่ายใน ได้แก่ ปัจจัยในตัวบุคคล อาจเรียกง่ายๆ ว่า วิธีการแห่งปัญญา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

4.3 มีความกตัญญูกตเวที

ความกตัญญูเป็นองค์ประกอบสำคัญของมนุษย์ ในฐานะที่เป็นเป็นศาสตร์ในการดำเนินชีวิต เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่มนุษย์พึงประพฤติปฏิบัติ ให้เป็นผู้มีทัศนคติ มีค่านิยม มีคุณธรรม มีจริยธรรมที่ดีงาม ชีวิตมีความเจริญรุ่งเรือง ผู้ที่มีความกตัญญูจะทำให้ตนเองและผู้อื่นมีความสุข พระพุทธเจ้า ให้ความสำคัญและยกย่องบุคคลผู้มีความกตัญญู ว่า เป็นบุคคลที่หาได้ยาก ในโลก มี 2 จำพวกได้แก่

- 1) บุพพการี คือ ผู้ทำอุปการะก่อน
- 2) กตัญญู กตเวที คือ ผู้รู้อุปการะที่เขาทำแล้ว และตอบแทน

บุพพการีบุคคลกับกตัญญูกตเวทีบุคคล คือ บุคคล ที่มาคู่กันเสมอ เพราะเมื่อมีผู้ทำอุปการะก่อนจึงมีผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วและตอบแทน (พระทศเทพ ทสรมโม (วณิชาติ) และคณะ, 2562)

บุพพการี หมายถึง บุคคลผู้ทำอุปการะก่อน คือ ผู้มีพระคุณ ได้แก่ มารดาบิดา ครูอาจารย์ เป็นต้น

กตัญญู หมายถึง ผู้รู้สึกถึงบุญคุณที่เขาทำแก่ตน คือ ผู้ระลึกถึงว่า ใครเคยทำความดีเคยช่วย เหลือเกื้อกูลตนมาก็ยอมรับและไม่ลืมบุญคุณของผู้นั้น รวมถึงผู้ที่รู้สึกถึงบุญคุณของสัตว์บุญคุณของ คนที่อยู่อาศัย บุญคุณของธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่ ช่วยให้เราได้รับความสะดวกสบาย อยู่เย็นเป็นสุข ตลอดมา

กตเวที หมายถึง ผู้ประกาศบุญคุณของผู้มีอุปการะแก่ตนมาด้วยการทำอุปการะตอบแทน คือ ผู้ที่ยกย่องประกาศผู้ทำอุปการะแก่ตนต่อสาธารณไม่ปกปิดคุณความดีของผู้นั้น แม้เขาจะ เป็นคนด้อยต่ำ รวมหมายถึง ผู้ที่สนองคุณของผู้มีบุญคุณแก่ตน เช่น เลี้ยงดูตอบแทน เชื้อฟังกำสอน ดูแลรักษา ด้วยความสำนึกในบุญคุณ กตัญญู กตเวทีจึงจัดเป็นบุคคลหาได้ยาก เพราะคนทั่วไป มักลืมบุญคุณคนอื่นง่าย (Phra Dhambhidok (P.A.Payutto), 2003)

ตัวอย่างของศิษย์ที่มีความกตัญญูต่ออาจารย์ คือ พระสารีบุตรเถระนอกจากเป็นผู้เคารพต่ออาจารย์อย่างสูงสุดแล้วท่านยังเป็นบุคคลที่มีความกตัญญูกตเวทีต่อบุคคลที่เคยทำอุปการะกับท่านมาก่อน ได้แก่ ภารตมณเฑียรที่ประสงคจะอุปสมบทในพุทธศาสนาเนื่องจากว่าอยู่ที่บ้านไม่มีคนดูแลจึงมาอยู่ที่วัด ถวายการอุปฐากพระภิกษุโดยประการที่ทำการกิจต่างๆ อย่างเท่าที่จะทำได้ จนในที่สุดภารตมณเฑียรก็อุปสมบทเป็นพระภิกษุ แต่ว่าพระภิกษุทั้งหลายเห็นว่า ภารตมณเฑียรเกินไปที่จะอุปสมบทในพระพุทธศาสนา จึงไม่ทำการอุปสมบทให้ ภารตมณเฑียรเมื่อไม่ได้อุปสมบทก็อดอาหารจนผอมโซด้วยความตรอมใจที่ไม่ได้รับการอุปสมบท

จนในวันหนึ่งพระศาสดาทรงทราบอุปนิสัยของราธพราหมณ์ว่ามีอุปนิสัยที่จะบรรลุธรรมจึงเสด็จมาโปรด เมื่อพระศาสดารับสั่งให้ประชุมสงฆ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ และพระองค์ตรัสถามว่า ใครระลึกถึงอุปการะของพราหมณ์นี้ได้บ้าง พระสารีบุตรจึงกราบทูลว่า ท่านเองระลึกได้ เพราะครั้งหนึ่งท่านออกมารับบิณฑบาตในพระนครราชคฤห์ ราธพราหมณ์คนนี้ได้ถวายข้าวแก่ท่านทัพพีหนึ่ง ด้วยเหตุนี้พระศาสดาทรงตรัสยกย่องพระสารีบุตรว่า สารีบุตร เธอเป็นสัตบุรุษที่มีความกตัญญูกตเวที แล้วทรงมอบให้พระสารีบุตรเถระเป็นอุปัชฌาย์ให้ราธพราหมณ์นั้น (สำนักเรียนราชบัณฑิตยสถาน, 2547)

5. หลักสังคัมสเคราะห์ของอาจารย์และศิษย์ที่ประพจน์ต่อกันและกัน

พระพุทธร่องค์ทรงวางหลักในการให้อาจารย์กับศิษย์สังเคราะห์ซึ่งกันและกัน เนื่องจากการออกจากรอบคร้วมาบรรพชาหรืออุปสมบทประพจน์พรหมจรรย์ การดูแลซึ่งกันและกันในสังคัมสฆ์จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะบางครั้งหากจะให้คนในครอบคร้วมาดูแลไม่เป็นการสะดวก ดังนั้น พระภิกษุ สามเณรจึงต้องดูแลให้การสังเคราะห์กันเอง เพราะฉะนั้นในเรื่องนี้พระพุทธร่องค์จึงทรงวางหลักให้อาจารย์กับศิษย์ได้ปฏิบัติต่อกัน หรือสังเคราะห์ซึ่งกันและกัน ซึ่งเรียกว่า “วัตร” หมายถึง ขนบ คือ แบบอย่างอันภิกษุ ควรประพจน์ในกาลนั้น ๆ ในกิจนั้น ๆ แก่บุคคลนั้น ๆ

5.1 อจริยวัตร (วัตรที่ศิษย์ต้องปฏิบัติต่ออาจารย์)

อจริยวัตร ได้แก่ แบบอย่างอันภิกษุ (ผู้เป็นลูกศิษย์) ควรประพจน์ต่ออาจารย์หรือวัตรที่ลูกศิษย์ควรเอาใจใส่อุปฐากอาจารย์ของตนตลอดกาลที่อาศัยท่านอยู่ มี 7 ประการ ดังนี้

- 1) เอาใจใส่ในการอุปฐาก ในกิจทุกอย่าง เช่น การถวายน้ำบัวปาก น้ำล้างหน้าและไม้สัฟน์ เป็นต้น
- 2) หวังความศึกษาในท่าน
- 3) ขวนขวายป้องกันหรือระงับความเสื่อมความเสีย อันจักมีหรือได้มีแล้วแก่ท่าน เช่น การระงับความกระสัน ความเบื่อหน่าย และปลดเปลื้องความเห็นผิดของท่าน เอาธุระในการออกจากครุภักดีของท่าน ขวนขวายเพื่อสงฆ์คโศทที่จะลงแก่ท่านหรือเพื่อผ่อนการลงโทษ
- 4) รักษาน้ำใจท่าน ไม่คบคนนอกให้เป็นเหตุแห่ง ในบาลีท่านแสดงว่า จะทำการรัก การให้ เป็นต้น กับคนเช่นนั้น บอกท่านก่อน ไม่ทำตามลำพัง
- 5) เคารพในท่าน ในบาลี แสดงการเดินตามท่านไม่ชิดนัก ไม่ห่างนัก และไม่พูดสอดในขณะที่ท่านกำลังพูด ท่านพูดผิด ไม่ทักหรือค้านจึ่งๆ พูดอ้อมพ้อท่านได้สติรู้สึกตัว
- 6) ไม่เที่ยวเตร่ตามอำเภอใจ จะไปข้างไหนลาท่านก่อน
- 7) เมื่อท่านอาพาธ เอาใจใส่พยาบาล ไม่ไปข้างไหนเสียจนกว่าท่านจะหายเจ็บหรือมรณะ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2538)

จากอจริยวัตร (วัตรที่ศิษย์ต้องปฏิบัติต่ออาจารย์) ตัวอย่างที่อนุชนรุ่นหลังพึงศึกษาและควรปฏิบัติตามอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่ต้องยกย่อง ชื่นชม คือ การปฏิบัติต่ออาจารย์ของเจ้าพระคุณสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (แพ ศิสสเทโว) เรื่องนี้ คือ เรื่อง แก้อื้อแห่งเกียรติ

ท่านพระมหาแพ อยู่วัดสุทัศน์ เป็นศิษย์ในสมเด็จพระวันรัต (แดง) วัดสุทัศน์เทพวราราม สมเด็จพระวันรัตเป็นพระสหายกับสมเด็จพระสังฆราช (สา) วัดราชประดิษฐ์ ท่านไปมาหาสู่สนทนาธรรมกันเป็นประจำ เวลาเรียนหรือสอบบาลี สมเด็จพระสังฆราช (สา) ต้องเสด็จมาเป็นประธานในพิธี พระมหาแพ ศิษย์ของสมเด็จพระวันรัตเข้าสอบด้วย เมื่อสมเด็จพระสังฆราช (สา) ทราบว่าเป็นศิษย์ของสมเด็จพระวันรัต เป็นลูกศิษย์ของเพื่อนก็ขอทดสอบด้วยพระองค์เองไล่บาลีไล่ไปไล่มาพระมหาแพสอบตก ท่านก็เลยขอเอาไปเรียนต่อที่วัดราชประดิษฐ์

ต่อมาสมเด็จพระสังฆราช (สา) สิ้นพระชนม์ ท่านพระมหาแพก็มาดำริว่า อาจารย์ตายทั้งที่ยังอยากจะได้สมบัติของอาจารย์ไว้เป็นที่ระลึกสักชิ้น เนื่องจากท่านเป็นพระต่างอาราม จะไปขอของมีค่าก็เกรงใจ เขาคงไม่ให้ ก็มองเห็นอยู่อย่างเดียว คือ แก้วที่ประทับของสมเด็จพระสังฆราช (สา) เป็นแก้วที่เก่าๆไม่มีใครสนใจ เขาก็ให้ พระมหาแพนำแก้วมาไว้ที่วัดสุทัศน์ ทำความสะอาดอย่างดี เอาตั้งไว้ที่หน้าโต๊ะบูชาพระ วางไว้บนพรม ก่อนนอนท่านก็กราบ กราบแก้ว บรดา ลูกศิษย์ไม่ทราบเรื่องก็นึกขำขันว่าอาจารย์กราบแก้ว ต่อมาท่านพระมหาแพเจริญในสมเพศได้รับสถาปนาเป็นเด็จพระสังฆราช

วันหนึ่ง มีผู้นิมนต์ไปต่างจังหวัด ไปทั้งวัน เลขาฯ และบรรดาพระเจ้าหน้าที่เห็นว่ากุฏิสมเด็จของมันเยอะและฝุ่นจับไม่สะอาดก็เลยช่วยกันทำความสะอาดอย่างเต็มที่ และเห็นว่าแก้วที่วางไว้ไม่เห็นสมเด็จพระวันรัตนั้น เก็บไว้รกเปล่าๆ ก็พากันเอาไปเก็บไว้ที่ใต้ถุนบันได นึกว่าจะได้คะแนนเต็มที่ สมเด็จพระสังฆราชกลับมา ไม่เห็นแก้วก็ตกพระทัย ถามหาแก้ว เลขาฯ ก็ทูลถวายว่า เห็นไม่ได้ใช้อะไร มันสกปรก มันเก่าแล้ว ไม่มีประโยชน์ก็เลยเก็บไว้ใต้บันได เท่านั้นเอง ท่านบอกว่า ตายแล้ว ๆ ไม่ได้ต้องเอาขึ้นมา เอาขึ้นมาแล้วท่านก็ล้มลงกราบประธานอภัยโทษ

ท่านบอกว่า ที่กราบนี้ ฉันไม่ได้กราบแก้ว แต่กราบอาจารย์ คือสมเด็จพระสังฆราช (สา) แก้วตัวนี้เป็นแก้วที่ประทับของท่าน ต่อมาด้วยอำนาจตัญญูตกเวที บันดาลให้ได้เป็นใหญ่เป็นโต คือเป็น สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (แพ ติสสเทโว) สมเด็จพระสังฆราช พระองค์ที่ 12 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ สถิต ณ วัดสุทัศน์เทพวรารามราชวรมหาวิหาร (พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวฑฒโน), 2548.) ทรงดำรงตำแหน่งเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2481 ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ทรงดำรงตำแหน่งอยู่ 6 ปีสิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2487 ขณะพระชันษา ได้ 88 ปี 14 วัน (ราชกิจจานุเบกษา, 2481)

5.2 อันตวาสกิวัตร (วัตรที่อาจารย์ต้องปฏิบัติต่อศิษย์)

ในทางกลับกัน อาจารย์ก็ต้องมีวัตรที่ต้องปฏิบัติต่อศิษย์ เช่นกัน ได้แก่ อันตวาสกิวัตร คือ วัตรที่อาจารย์ควรเอาใจใส่ดูแลศิษย์ของตนเองตลอดกาลที่อาศัยอยู่ด้วยกัน ดังนี้

- 1) เอาธุระในการศึกษาของอันตวาสก
- 2) สงเคราะห์ด้วยบาตรจีวรและบริวารอย่างอื่น ถ้าของตนไม่มีก็ชวนช่วยหา
- 3) ชวนช่วยป้องกันหรือระงับความเสื่อมความเสียอันจักมี หรือได้มีแล้วแกอันตวาสก ดังกล่าวแล้วในกรณีของอันตวาสก

4) เมื่ออันเตवासีกอาพาธ ทำการพยาบาล (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณ-วโรรส, 2538)

จากอันเตวาสีกวัตร (วัตรที่อาจารย์ต้องปฏิบัติต่อศิษย์) ตัวอย่างที่เด่นชัดและเป็นที่ชื่นชมมาตลอด ได้แก่เรื่องของพระติสสเถระผู้มีกายเน่า เรื่องมีอยู่ว่า คราวนั้น พระศาสดาประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี ทรงปรารภพระเถระ ชื่อว่า ปุติคัตตติสสเถระ ซึ่งเป็นกุลบุตรชาวกรุงสาวัตถี ฟังธรรมกถาในสำนักของพระศาสดา ถวายชีวิตในพระศาสนา เมื่อบรรพชาอุปสมบทแล้วได้ชื่อว่า พระติสสเถระ เมื่อกาลล่วงไปๆ โรคเกิดขึ้นในสรีระของท่าน ต่อมาทั้งหลายประมาณเท่าเม็ดผักกาดผุดขึ้น โตขึ้นโดยลำดับ ประมาณเท่าเม็ดถั่วเขียว เม็ดถั่วดำ เม็ดกระเบา เม็ดผลมะขามป้อม เท่าผลมะตูม แล้วปริแตก สรีระเป็นช่องเล็กช่องน้อย ท่านจึงได้รับการตั้งชื่อว่า พระปุติคัตตติสสเถระ (พระติสสเถระผู้มีกายเน่า) ต่อมา กระดูกของท่านแตก ไม่มีใครสามารถที่จะดูแลปฏิบัติท่านได้ ผ่านู้งและผ่านู้งหมื่นแปดพันด้วยหนองและเลือดเป็นเหมือนกับขนมร่างแห พวกภิกษุมีสัทธาวิริกเป็นต้น ไม่อาจจะปฏิบัติท่านได้จึงพากันทอดทิ้งท่าน ท่านเป็นผู้ไม่มีที่พึ่งนอนทรนายนอนอย่างนั้น

พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ย่อมจะทรงตรวจดูโลก 2 วาระ (คือ) ในกาลใกล้รุ่ง เมื่อทรงตรวจดูโลก ทรงตรวจดูตั้งแต่ขอบปากแห่งจักรวาล ทำพระญาณให้มุ่งต่อพระคันธกุฎี เมื่อทรงตรวจดูเวลาเย็น ทรงตรวจดูตั้งแต่พระคันธกุฎี ทำพระญาณให้มุ่งออกไปภายนอก ในเวลานั้น พระปุติคัตตติสสเถระ ปรากฏภายในข่ายคือพระญาณของพระผู้มีพระภาค พระศาสดาทรงเห็นอุปนิสัยแห่งพระอรหัตของพระติสสเถระ ทรงดำริว่า ภิกษุนี้ถูกพวกสัทธาวิริก เป็นต้น ทอดทิ้งแล้ว บัดนี้ เว้นเราเสีย เธอไม่มีที่พึ่งอื่น แล้วจึงเสด็จออกจากพระคันธกุฎีเหมือนเสด็จเที่ยวจาริกในวิหาร เสด็จไปสู่โรงไฟ ทรงล้างหม้อ ใส่น้ำ ยกตั้งบนเตา เมื่อทรงรอให้น้ำร้อนได้ ประทับยืนในโรงไฟ เมื่อน้ำร้อนแล้ว เสด็จไปจับปลายเตียงที่พระติสสเถระนอนอยู่ ในกาลนั้น พวกภิกษุ กราบทูลขอให้พระพุทธองค์ไม่ต้องทรงทำด้วยพระองค์เอง แล้วพระภิกษุได้ช่วยกันยกเตียงนำไปสู่โรงไฟ พระศาสดาทรงให้นารามมา ทรงเทน้ำร้อนใส่ ทรงสั่งภิกษุเหล่านั้นให้เปลื้องเอาผ้าห่มออก ให้ชงด้วยน้ำร้อน แล้วให้ผึ่งแดด ลำดับนั้น พระศาสดา ประทับยืนอยู่ที่ใกล้ของพระติสสเถระ ทรงรดสรีระนั้นให้ชุ่มด้วยน้ำอุ่นทรงดูสรีระของพระเถระ แล้วอาบน้ำให้ เมื่ออาบน้ำเสร็จ ผ้าห่มนั้นแห่ง พระศาสดา ทรงช่วยพระเถระให้นุ่งผ้าห่ม ทรงให้ชงน้ำจากสาละที่พระเถระนุ่งด้วยน้ำแล้วให้ผึ่งแดด เมื่อน้ำที่กายของพระเถระแห้ง ผ่านู้งนั้นก็แห้ง พระเถระนุ่งผ้าจากสาละผืนหนึ่งห่มผ้าจากสาละผืนหนึ่ง เป็นผู้มีสรีระเบา มีจิตมีอารมณ์เป็นหนึ่ง นอนบนเตียง พระศาสดาประทับ ณ ที่เหนือศีรษะของพระเถระ ตรัสว่า ภิกษุ กายของเธอมี วิญญาณไปปราศแล้วหาอุปการะมิได้ จักนอนบนแผ่นดิน เหมือนท่อนไม้ และพระองค์ ตรัสพระคาถานี้ว่า

“ไม่นานหนอ กายนี้จักนอนทับแผ่นดิน กายนี้มีวิญญาณไปปราศ อันบุคคลทิ้งแล้ว รวากับท่อนไม้ไม่มีประโยชน์ ฉะนั้น”

ในเวลาจบเทศนา พระปุติคัตตติสสเถระ บรรลุพระอรหัต พร้อมด้วยปฏิสัมภิทาแล้ว แม้คนอื่นเป็นอันมาก ก็ได้เป็นอริยบุคคล มีพระโสดาบันเป็นต้น ฝ่ายพระเถระบรรลุพระอรหัตแล้วก็ปรินิพพาน พระศาสดาโปรดให้ทำสรีริกขของ ท่าน ทรงเก็บ (อัฐิ) ธาตุ แล้วโปรดให้ทำเจดีย์ไว้ (คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2531)

จากเรื่องนี้เห็นชัดว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงในฐานะที่เป็นอาจารย์ได้กระทำเป็นตัวอย่าง โดยทำการสงเคราะห์พระตีสเถระผู้เป็นศิษย์ในคราวที่อาพาธ หาใครดูแลไม่มี พระองค์ทรงดำเนินการด้วยพระองค์เอง เป็นการธุระในการดูแลจนทำให้พระเถระได้บรรลอรหัตถ์ เมื่อพระเถระปรินิพพาน พระศาสดาโปรดให้ทำสรีริกขของท่าน ทรงเก็บ (อัฐิ) ธาตุ แล้วโปรดให้ทำเจดีย์ไว้ เพื่อให้คนทั้งหลายได้เคารพกราบไว้ นี่คือการสังคสมสงเคราะห์ที่อาจารย์ได้ทำต่อศิษย์อย่างชัดเจน

หลักสังคสมสงเคราะห์ของอาจารย์และศิษย์ที่ประพุดติดอกัน โดยที่สุดแล้วจะทำให้เกิด คุณภาพชีวิตที่ดี เนื่องจากอาจารย์และศิษย์ปฏิบัติต่อกันแล้วความสุขแห่งกายและจิตย่อมเกิดตามมา นั้นหมายความว่า คุณภาพชีวิตของทั้งศิษย์และอาจารย์ย่อมมีคุณภาพที่ดี เพราะว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การที่บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามฐานะ ภายใต้บริบทของวัฒนธรรมและความหมายของระบบในสังคมที่อาศัยอยู่ประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐานที่พอเพียง มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ความรู้สึกนึกคิดเป็นไปในทางบวก มีฐานะทางเศรษฐกิจสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่เป็นภาระของผู้อื่น สามารถทำประโยชน์ให้ผู้อื่นได้ เป็นบุคคลที่รู้จักรักตัวเอง มีความรักเผื่อแผ่คนอื่น รู้จักเมตตากรุณาและให้อภัยผู้อื่น รู้จักมองโลกในแง่ดี มีความเชื่อที่ถูกต้องและความสัมพันธ์ที่ดีต่อสภาพแวดล้อม ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น (วรเทพ เวียงแก, 2563)

6. สรุป

การสังคสมสงเคราะห์ระหว่างอาจารย์กับศิษย์เป็นสิ่งที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน พระพุทธเจ้าได้วางหลักปฏิบัติ หรือเรียกว่า วัตร คือ แบบอย่างอันภิกษุผู้เป็นอาจารย์ก็ดี หรือเป็นศิษย์ก็ดีควรประพุดติดอกันและกัน มี อจารยวัตร ข้อปฏิบัติที่ศิษย์ต้องปฏิบัติต่ออาจารย์ และ อันเตวาลิกวัตร ข้อปฏิบัติที่อาจารย์ต้องปฏิบัติต่อศิษย์ ข้อยืนยันได้ชัดถึงการสังคสมสงเคราะห์ของอาจารย์กับศิษย์ เห็นได้จากความหมายของคำว่า อาจารย์และศิษย์ ซึ่งในความหมายเหล่านั้นได้แสดงให้เห็นทั้งหน้าที่ที่อาจารย์ต้องปฏิบัติต่อศิษย์และระบุให้เห็นว่าศิษย์ต้องปฏิบัติต่ออาจารย์

อาจารย์ ความหมายที่ว่า ผู้บำเพ็ญประโยชน์เกื้อกูลแก่ลูกศิษย์, ผู้บำเพ็ญประโยชน์สุขแก่ลูกศิษย์อย่างแน่วแน่ และ ผู้ที่ให้ลูกศิษย์ศึกษาตั้งแต่ต้น ทั้ง 3 ความหมายนี้ เน้นให้เห็นว่า นี่คือนหน้าที่อาจารย์ที่ต้องปฏิบัติต่อศิษย์ และ ความหมายที่ว่า ผู้ที่ลูกศิษย์ควรประพุดติดอกด้วยความเอื้อเฟื้อ, ผู้ที่ลูกศิษย์ควรปฏิบัติทำให้เป็นเบื้องหน้า และ ผู้ที่ลูกศิษย์ควรปฏิบัติตลอดชีวิต ทั้ง 3 ความหมายนี้ เน้นให้เห็นว่า นี่คือนหน้าที่ศิษย์ที่ต้องปฏิบัติต่ออาจารย์ ศิษย์ ความหมายที่ว่า ผู้ปรารถนาเพื่อฟัง (ศึกษา) และ ผู้ที่อาจารย์ควรสั่งสอน ทั้ง 2 ความหมายนี้ เน้นให้เห็นว่า นี่คือนหน้าที่อาจารย์ที่ต้องปฏิบัติต่อศิษย์ และ ความหมายที่ว่า ผู้เชื่อฟัง (หรือผู้ศึกษา) ข้อนี้ เน้นให้เห็นว่า นี่คือนหน้าที่ศิษย์ที่ต้องปฏิบัติต่ออาจารย์

ดังนั้น ศิษย์กับอาจารย์ต้องรัก เคารพ เอื้อเฟื้อ นับถือ ดูแล เอาใจใส่ ป้องกัน ช่วยเหลือ เชื่อฟัง ซื่อสัตย์ แนะนำสั่งสอน อาศัยซึ่งกันและกัน จึงจะสามารถอยู่ร่วมกันและยังความเจริญให้เกิดขึ้นได้ หากไม่มี

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ความรัก เคารพ เอื้อเฟื้อ นับถือ ดูแล เอาใจใส่ ป้องกันช่วยเหลือ เชื่อฟัง ซื่อสัตย์ แนะนำสั่งสอน อาศัยซึ่งกันและกันแล้ว เมื่อนั้นจะหาความเจริญไม่ได้เลย

บรรณานุกรม

คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2531). **พระอัมมปัทมฐกถาแปล ภาค 2.พิมพ์ครั้งที่ 12.โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.กรุงเทพมหานคร.**

พ 16 ศูนย์มหาสารคาม. (2548). **การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.เอกสารประกอบการสัมมนา แนวทางการบริหารการศึกษาสู่ผู้บริหารมืออาชีพ.ปีที่ 1.ฉบับที่ 1.**

พระทศเทพ ทสธมโม (วณิชาติ) และคณะ. **จริยศาสตร์: ความกตัญญูทอประกายต่ออนุภพ (The Ethics: The Gratefulness for a Previous Benefactor).**วารสารวิชาการธรรม ธรรมศน์ ปีที่ 19 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม - ธันวาคม 2562) น.248-249.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต).(2546). **พุทธธรรม.พิมพ์ครั้งที่ 11.โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.**

พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธมมวฑฒโน).(ม.ป.ป.). **เทศนาว่าไรต์.โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง.กรุงเทพมหานคร.**

พระมหาสมปอง มุทิโต.(2542) **คัมภีร์อภิธานวรรณนา. โรงพิมพ์ธรรมสภา.กรุงเทพมหานคร.**

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2528). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 4. ด่านสุทธาการพิมพ์. กรุงเทพมหานคร.**

มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.(2535). **อภิธานปทีปิกาและอภิธานปทีปิกาสุจิ.โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.กรุงเทพมหานคร.**

ราชกิจจานุเบกษา.(2481). **พระบรมราชโองการ ประกาศ สถาปนาสมเด็จพระวันรัต ขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช. เล่ม 55. ตอน ก. 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2481.**

วรเทพ เวียงแก้ว. **การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยศีล (Quality Development with Precept)**วารสารวิชาการแสงอีสาน ปีที่ 17 ฉบับที่ 12 ประจำเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2563, หน้า14-25.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส.(2538). **วินัยมุข เล่ม 2.พิมพ์ครั้งที่ 30.โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.**

สุริย์ มีผลกิจและวิเชียร มีผลกิจ. (2545). **พระพุทธรูป 45 พรรษา.พิมพ์ครั้งที่ 3.พิมพ์ที่ บริษัท คอมพิวเตอร์ จำกัด. กรุงเทพมหานคร.**

สำนักเรียนราชบัณฑิตยสถาน. (2547). **คู่มือการศึกษาธรรมศึกษาชั้นโท. โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.กรุงเทพมหานคร.**

Phra Dhambhidok (P.A.Payutto). (2003). Dictionary of Buddhism. Eleven publishing.Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing house.

โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

Program to Strengthen an Effective Innovative
Leadership of Basic School Administrators

สุธรรม ธรรมทัศนานนท์¹, ประพนธ์ หลีสิน²

Sutum Thummatasanano¹, Prapon Leesin²

รองศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม¹

ผู้อำนวยการโรงเรียนเศรษฐบุทรบำรุงเพื่อ เทพมหานคร²

Associate Professor Dr. Faculty of Education, Mahasarakham University¹

Director of Setthabut Bamphen school²

Author for Correspondence: Email Sutum011728@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 4) ศึกษาผลการใช้โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การวิจัย แบ่งออก เป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 260 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ระยะที่ 3 พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ระยะที่ 4 การนำโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ที่สมัครใจเข้ารับการพัฒนา จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบประเมินฯ แบบทดสอบความรู้ก่อน - หลังพัฒนา และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีการจัดเรียงลำดับความ ต้องการจำเป็น การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก 40 ตัวบ่งชี้ 2) สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ความต้องการจำเป็นด้าน ที่มีค่าสูงที่สุด คือ ผู้นำทางความคิด รองลงมา คือ ด้านการเป็นผู้นำทีม และด้านการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ 3) โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิง

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

นวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1. หลักการ 2. วัตถุประสงค์ 3. เนื้อหา มี 6 โมดูล 4. กิจกรรมการพัฒนา 5. การวัดและประเมินผล และผลการประเมินโปรแกรมฯ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 4) การนำโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้พัฒนา กลุ่มเป้าหมาย ดังนี้ 4.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการทดสอบความรู้ ของผู้บริหารสถานศึกษา ก่อน - หลังการใช้โปรแกรมฯ สูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนใช้โปรแกรมฯ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4.2 การวิเคราะห์ความพึงพอใจต่อโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : โปรแกรมพัฒนา, ผู้นำเชิงนวัตกรรม, สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

Received:09/11/64, Revised:05/12/64, Accepted:06/12/64

Abstract

The research objectives were 1) to study the components and indicators of innovative leadership of basic school administrators; 2) to study the current and desirable states of innovative leadership of basic school administrators; 3) to develop the program of innovative leadership of basic school administrators; 4) to study the implementation of innovative leadership program of basic school administrators. This study was divided to 4 stages. The first stage was to study the components and indicators of innovative leadership of basic school administrators. The samples were 7 experts selected by purposive sampling. The second stage was to study the current and desirable state of innovative leadership of basic school administrators. The samples were 260 school administrators selected by stratified random sampling. The third stage was to develop of innovative leadership program of basic school administrators. The samples were 9 experts selected by purposive sampling. The fourth stage was to study the implementation of innovative leadership program of basic school administrators. The target group was 10 volunteers of administrators. The study adopted 5 research instruments. There were questionnaires, interview form, group discussion report form tests and satisfaction questionnaire. This study employed arithmetic mean, standard deviation, PNI modified for ranking the desirable states for quantitative data and content analysis for qualitative data.

The results as follow; 1) The components and indicators of innovative leadership of basic school administrators consisted of 6 main components and 40 indicators and the assessment in appropriateness was at high level. 2) The current stage and desirable stage of innovative leadership of basic school administrators as a whole was at the high level while the desirable state of creative leadership of basic school administrators as a whole was the highest level. The highest need was notion leadership followed team leadership and creating learning atmosphere. 3) The program to strengthen an innovative leadership of basic school administrators consisted of 1. principle; 2. objectives; 3. contents with 6 modules 4. activities in development; 5. program assessment and the assessment in appropriation was at high level. 4) The implementation of innovative leadership of basic school administrators with target group 4.1 The result of mean score comparison analysis of administrators after implementing the program of innovative leadership of basic school administrators was higher than before implementing the innovative leadership of basic school administrators with statistical significance at .01 level. 4.2 The satisfaction analysis of administrator's forwards to

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

using the program of innovative leadership of basic school administrators as a whole was at highest level.

Keywords : Developing Program, Innovative Leadership, Basic School Administrators.

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของโลกในหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมอันนำไปสู่การปรับตัวเพื่อให้เกิดความสามารถในการแข่งขันท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ สำหรับประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งในระดับประเทศชาติ และในระดับองค์กรเป็นอย่างมาก โดยได้มีการกำหนดนโยบายในการให้ความสำคัญกับนวัตกรรมและมีการวางแผนเพื่อนำพาประเทศไปสู่การเป็นประเทศที่เป็นผู้นำด้านนวัตกรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อแก้วิกฤติการณ์และสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาประเทศ และเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าในการสร้างนวัตกรรมให้เกิดขึ้นในองค์กรนั้น ผู้นำองค์กรจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะผู้นำ คือ ผู้ที่มีบทบาทในการสนับสนุนและเสริมสร้างให้บุคลากรในองค์กรมีความคิดและแนวทางในการสร้างสิ่งใหม่ วิธีการใหม่ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่องค์กร ซึ่งองค์กรนวัตกรรมที่ยั่งยืนมีปัจจัยภายในที่สำคัญ คือ การที่ผู้บริหารระดับสูงให้การสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมอย่างจริงจัง การทำแผนที่ เส้นทางนวัตกรรมการสนับสนุนให้บุคลากรสร้างนวัตกรรม ซึ่งการที่จะสร้างให้เกิดนวัตกรรมและความคิด สร้างสรรค์นั้นต้องควบคู่กับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม เพื่อให้ทุกคนในองค์กรเข้าใจวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ขององค์กรในทิศทางเดียวกัน พร้อมทั้งให้อิสระทางความคิดกับบุคลากรเพื่อให้สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ แก่องค์กร จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องใช้ทั้งเทคนิคในการบริหารจัดการ (Management) และความเป็นผู้นำ(Leadership) เพื่อนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2547)

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นความสามารถในการค้นพบแนวทางใหม่ในการพัฒนาองค์กร และการดำเนินกระบวนการของการสร้างสรรค์บริบททางนวัตกรรมเพื่อการขับเคลื่อนให้บุคลากรสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตและการให้บริการอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็น สิ่งสำคัญยิ่งสำหรับความสำเร็จของผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม สำหรับการบริหารการศึกษานั้น ผู้บริหารการศึกษา จึงจำเป็นต้องมีสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและสามารถใช้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในการบริหารการศึกษาได้การใช้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในการบริหารการศึกษา จะเกิดขึ้นจากการพบประเด็น ความท้าทาย ที่เกิดขึ้นในการบริหาร ผู้บริหารการศึกษาจะต้องพัฒนานวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากความคิด สร้างสรรค์ และมีการนำนวัตกรรมนั้น ๆ ไปใช้เพื่อการพัฒนาและการปรับปรุง ซึ่งผู้บริหารต้องกำหนดทิศทาง วัตถุประสงค์เป้าหมาย และกลยุทธ์ในการสร้างวัฒนธรรมที่ชัดเจน สร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงนวัตกรรม ภายในองค์กร ให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในที่ทำงานที่เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรม สร้างองค์การให้ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้รวมทั้ง ให้กำลังใจแก่บุคลากรในองค์กรจขจัดอุปสรรคต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรม สนับสนุนและให้กำลังใจบุคลากร จัดหาทรัพยากรที่เพียงพอกำหนดภาระงานที่ เหมาะสม ให้เสรีภาพในการทำงาน และมีการทำงานเป็นทีมและการทำงานร่วมกัน(เสนอห์ จัยโต, 2558)

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

จากเหตุผลดังกล่าว แนวคิดของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม เป็นแนวคิดที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษา เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การพัฒนาการศึกษาประสบความสำเร็จ ผู้บริหารทางการศึกษา ซึ่งเป็นผู้น้องการจะต้องมีวิสัยทัศน์ที่สามารถคาดการณ์ในอนาคตได้ว่าภารกิจ ที่รับผิดชอบอยู่จะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด ผู้บริหารทางการศึกษา จึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในการบริหารจัดการองค์การแนวใหม่ ซึ่งความเป็นผู้นำจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อการบริหารจัดการทำให้เกิดแรงจูงใจและนำมาซึ่งพลังในการพัฒนางานสู่การสร้างสรค์นวัตกรรม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและสร้างโปรแกรมพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นผู้มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและ สามารถพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. เพื่อศึกษาผลการใช้โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มผู้ให้ข้อมูล/กลุ่มเป้าหมาย
เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จึงนำเสนอเป็น 4 ระยะ ดังนี้
ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)
ระยะที่ 2 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling Technique) และ สุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling Technique) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553). จำนวน 260 คน
ระยะที่ 3 พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)
ระยะที่ 4 นำโปรแกรมพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนที่สมัครใจ เข้ารับการพัฒนา จำนวน 15 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบประเมินมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

2.2 แบบสอบถามสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert (LikertScale)

2.3 แบบสัมภาษณ์

2.4 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

2.5 แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ

3. การรวบรวมข้อมูล

ระยะที่1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พร้อมแนบเค้าโครงวิจัยพร้อมแบบประเมินฯ ถึงผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลโดยส่งทางไปรษณีย์ (ผู้วิจัยแนบซองติดแสตมป์เจ้าหน้าที่ของส่งกลับคืนมายังผู้วิจัย) ได้รับแบบประเมินฯ ครบทุกฉบับ

ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ถึงผู้อำนวยการสถานศึกษา สถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลโดยส่งทางไปรษณีย์ (ผู้วิจัยแนบซองติดแสตมป์เจ้าหน้าที่ของส่งกลับคืนมายังผู้วิจัย) ได้รับแบบสอบถามคืน 245 ฉบับ

ระยะที่ 3 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูล นัดหมาย วัน เวลา สถานที่ ในการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

3.2 ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ถึงผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Technique) ตามวัน เวลา สถานที่ที่กำหนด โดยผู้วิจัยดำเนินการตามหลักการสนทนากลุ่มย่อย(Focus Group Technique)

ระยะที่ 4 การนำโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้

ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเข้าร่วมพัฒนาตามโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยดำเนินการฝึกอบรมและนิเทศติดตามประเมินผล

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ การวิเคราะห์องค์ประกอบตัวบ่งชี้ การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ การวิเคราะห์ความเหมาะสมความเป็นไปได้ของโปรแกรมฯ โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์ดัชนีประเมินความต้องการจำเป็นใช้สูตร (Modified Priority Needs Index : PNI Modified)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากแบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก 40 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1) ด้านความสามารถทางสังคม บุคลิกภาพ และทักษะ จำนวน 9 ตัวบ่งชี้ 2) ค่านิยมทางความคิด จำนวน 6 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ จำนวน 5 ตัวบ่งชี้ 4) ด้านการเป็นผู้นำทีม จำนวน 9 ตัวบ่งชี้ 5) ด้านการบริหารจัดการองค์กร จำนวน 5 ตัวบ่งชี้ 6) การนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้ในการปฏิบัติงาน จำนวน 6 ตัวบ่งชี้ ดังตาราง 1

ตาราง 1 ผลวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ประกอบ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1. ความสามารถทางสังคมบุคลิกภาพ และทักษะ	3.80	0.94	มาก
2. ผู้นำทางความคิด	3.92	1.00	มาก
3. การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้	3.48	1.01	มาก
4. ด้านการเป็นผู้นำทีม	3.80	1.02	มาก
5. ด้านการบริหารจัดการองค์กร	3.78	1.01	มาก
6. การนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้	3.69	1.00	มาก
โดยรวม	3.75	0.99	มาก

2. การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังตาราง 2

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI (I-D) D	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการ ดำเนินงาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการ ดำเนินงาน		
1.ความสามารถทางสังคม บุคลิกภาพ และทักษะ	3.50	0.94	มาก	3.78	1.25	มาก	0.28	4
2.ผู้นำทางความคิด	3.32	1.06	มาก	4.53	0.89	มากที่สุด	1.21	1
3.การสร้างบรรยากาศแห่ง การเรียนรู้	3.48	1.03	มาก	4.32	1.04	มากที่สุด	0.84	3
4.ด้านการเป็นผู้นำทีม	3.45	1.02	มาก	4.49	1.12	มากที่สุด	1.04	2
5.ด้านการบริหารจัดการ องค์กร	3.63	0.91	มาก	3.57	1.26	มาก	0.06	6
6.การนำเทคโนโลยีขั้นสูงมา ใช้	3.65	0.94	มาก	3.54	1.29	มาก	0.11	5
โดยรวม	3.50	0.98	มาก	4.03	0.89	มากที่สุด	0.63	
โดยรวม	3.40	0.62	ปาน กลาง	4.56	0.50	มากที่สุด	0.341	

3. การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตาราง 3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ที่	โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ความเหมาะสม/ความเป็นไปได้		
		$\bar{X}$	S.D	ระดับ
1	หลักการ	4.67	0.50	มากที่สุด
2	วัตถุประสงค์	4.56	0.52	มากที่สุด
3	เนื้อหา	4.67	0.50	มากที่สุด
4	กิจกรรมการพัฒนา	4.67	0.50	มากที่สุด
5	การวัดและประเมินผล	4.67	0.50	มากที่สุด
โดยรวม		4.62	0.29	มากที่สุด

4. การนำโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้
พัฒนากลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

4.1 ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทุกองค์ประกอบหลักหลังการ
พัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

4.2 ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความพึงพอใจโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม
ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย
6 องค์ประกอบหลัก 40 ตัวบ่งชี้ ผลการประเมินมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะผู้วิจัยได้
ทำการศึกษาวิเคราะห์สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม จากนักวิชาการ ทั้งในประเทศและ
ต่างประเทศและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยว ได้องค์ประกอบตัวบ่งชี้ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน พิจารณาประเมินความเหมาะสมของ
องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการประเมินพบว่า
มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบและทุกตัวบ่งชี้ ซึ่งสอดคล้องกับนักวิชาการที่ผู้วิจัยได้
วิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นิยามของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม
แนวคิดของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม และนิยามเชิงปฏิบัติการและตัว
บ่งชี้วัดของแต่ละองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นต้น สอดคล้องกับ ขวัญชนก โตนาค (2556) การ
วิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า ผลการประเมินมี
ความเหมาะสมองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการศึกษา
วิเคราะห์สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม จากนักวิชาการ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยว ได้องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
แล้วนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน พิจารณาประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ

2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ความ
ต้องการจำเป็นด้านที่มีค่าสูงที่สุด คือ ผู้นำทางความคิด รองลงมาคือ ด้านการเป็นผู้นำทีม และด้านการสร้าง
บรรยากาศแห่งการเรียนรู้ ผู้วิจัยขอแนะนำประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นด้านที่มีค่าสูงที่สุด ดังที่ Daft (2008),
Drucker (1995) สรุปไว้โดยเชื่อว่าผู้นำจะสามารถนำองค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์ผู้นำต้องมีคุณลักษณะของ
ผู้นำความคิดที่เกี่ยวกับการเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อย่างมีจินตนาการการสามารถที่จะริเริ่มสิ่งใหม่ให้เกิด
ประโยชน์แก่หน่วยงาน ด้วยการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณ มองการณ์ไกลสามารถคิดวิเคราะห์ คาดการณ์ข้างหน้า
อย่างถูกต้องแม่นยำ คุณลักษณะเหล่านี้สามารถโน้มน้าวให้บุคลากรเห็นด้วยและ ยอมปฏิบัติตามด้วยดี
ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างแรงบันดาลใจ (inspirational motivation) ในทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยน
สภาพ (transformational leaderships) (Bass and Avolio, 1990) โดยเชื่อว่าการสร้างแรงบันดาลใจ เป็น

การคล้อยใจหรือจูงใจให้ผู้ตามเกิดแรงบันดาลใจ ด้วยการให้งาน ที่มีความหมายและท้าทายความสามารถแก่ผู้ตาม การกระตุ้นจิตวิญญาณของทีม (team spirit) ให้มี ชีวิตชีวิ มีความกระตือรือร้น มีเจตคติที่ดี มีวิสัยทัศน์ และการคิดถึงเป้าหมายในแง่ดี สอดคล้องงานวิจัยของทองหล่อ เดชไทย (2544) ภาวะผู้นำ: เพื่อการบริหาร คุณภาพสู่ความเป็นเลิศ พบว่า ภาวะผู้นำการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศ คือการเป็นผู้นำทางความคิดการ เป็นผู้โน้มน้าวให้บุคลากรเห็นด้วยกับการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการ การปรับกลยุทธ์ของสถานศึกษาใหม่ และการเป็นผู้จุดประกายความคิด และสอดคล้องงานวิจัยสุณีย์ ภิรมย์ประเมศ (2551) และจุฑาธิป อินทรเรือง ศรี (2549) ที่พบว่าการสร้าง บรรยากาศแห่งการเรียนรู้คือการมีการตั้งวงสนทนาอย่างสร้างสรรค์เพื่อเปิด โอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ข้อมูลข่าวสาร การเป็นแบบอย่างทางวิชาการ เหล่านี้ล้วนเป็นบรรยากาศ องค์กร แห่งการเรียนรู้ และถือเป็นตัวชี้วัดความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม

3. ผลการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กิจกรรมการพัฒนา 5) การวัดและประเมินผล ผลการประเมินโปรแกรมฯ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการแนวคิด จากหนังสือตำราของนักวิชาการสังเคราะห์องค์ประกอบโปรแกรม การพัฒนาโปรแกรมและวิธีพัฒนาภาวะ ผู้นำของสุวิมล ว่องวานิช. (2544) , Barr and Keating. (1990), Houle. (1996),Caffarella. (2002) ,Knowles (1980) ได้องค์ประกอบของโปรแกรม การพัฒนาโปรแกรมและวิธีพัฒนาภาวะผู้นำ เพื่อใช้ในการ พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ดัง Rogers (1995) กล่าวว่าพัฒนาโปรแกรมเป็นการ สร้างโมเดลที่เป็นไปได้เกี่ยวกับโปรแกรมถูกคาดหวังว่าจะทำงานอย่างไร เพื่อที่จะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ต้องการ สอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์พิศา ชัชชวพันธ์ (2559) ได้วิจัยการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกล ยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 1) หลักการของโปรแกรม 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) เนื้อหาสาระ ของโปรแกรม ประกอบด้วย 3 โมดูล ได้แก่ โมดูล 1. หลักการของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ โมดูล 2 .คุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ โมดูล 3. ทักษะของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ 4) กิจกรรมการพัฒนาของ โปรแกรมมีกระบวนการพัฒนา 3 ส่วน คือส่วนที่ 1 การอบรมสัมมนาและใช้ชุดฝึกการเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่วนที่ 2 การเรียนรู้โดยการทำงานร่วมกับผู้อื่นส่วนที่ 3 การเรียนรู้ผ่านการทำงาน 4. การวัดและประเมินผลโปรแกรม ใช้เวลาในการพัฒนา จำนวน 180 ชั่วโมง

4. ศึกษาการนำโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงของของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้พัฒนา ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผลการวิจัยที่พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนการ ทดสอบของผู้บริหารโรงเรียนหลังการใช้โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานสูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนใช้โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการวัดความพึงพอใจการใช้โปรแกรม เสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ เสถียร พะโยธร (2560) ได้วิจัยพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล สำหรับผู้บริหารระดับต้นโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ผลการนำโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

สำหรับผู้บริหารระดับต้นโรงเรียนมัธยมศึกษาไปใช้ พบว่าระดับภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารระดับต้นโรงเรียนมัธยมศึกษาหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาและความพึงพอใจต่อใช้โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารระดับต้นโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะนำไปใช้

1.1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรนำโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2 ในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรนำรูปแบบการพัฒนาวิชาชีพที่หลากหลาย มาผสมผสานและบูรณาการในการพัฒนา เช่น รูปแบบการจัดทำเอกสารคู่มือประกอบการพัฒนา รูปแบบการปฐมนิเทศ รูปแบบการศึกษาด้วยตนเอง รูปแบบการฝึกอบรมเข้ม รูปแบบการเป็นพี่เลี้ยง รูปแบบการพัฒนาในงาน เป็นต้น

1.3 ผู้บริหารของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำกับ ดูแล และติดตามผลการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามโปรแกรมอย่างใกล้ชิดโดยให้ความสำคัญต่อผลการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตลอดจนควรเลือกวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถมีความเชี่ยวชาญตามประเด็นในการอบรมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามโปรแกรมฯ

1.4 ผู้บริหารสถานศึกษาที่จะเข้าร่วมพัฒนาตามคู่มือการใช้โปรแกรมฯ ต้องมีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการพัฒนา และจัดสรรเวลาให้สอดคล้องกับโมดูลการพัฒนาแต่ละโมดูลเนื่องจากการพัฒนาตามคู่มือการใช้โปรแกรมฯ จะมีลักษณะต่อเนื่องและเป็นระบบ ดังนั้น จึงควรได้รับการสนับสนุนด้านการพัฒนาภาวะผู้นำ โดยให้การส่งเสริมสนับสนุนให้ได้รับการพัฒนาตนเองในหลายรูปแบบ เช่น การเข้ารับการฝึกอบรม การประชุม สัมมนา การศึกษาต่อ และศึกษาดูงาน เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษาการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูและบุคลากรทางการศึกษา

2.2 ควรศึกษารูปแบบหรือวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในรูปแบบอื่นที่หลากหลายยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- เกรียงกานต์ กาญจนะโกติน . (2561). ผู้นำด้านนวัตกรรม .สืบค้นจาก <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/466874>. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2561.
- ขวัญชนก โตนาค. (2556). การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร
- ทองหล่อ เดชไทย. (2544). ภาวะผู้นำ: เพื่อการบริหารคุณภาพสู่ความเป็นเลิศ. กรุงเทพฯ: คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญมี ก่อบุญ. (2553). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทีมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พิมพ์พิศา ชัชวพันธ์.(2559). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา. ปริญญาการศึกษาดุขฎีบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารและพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จุฑาธิป อินทรเรืองศรี. (2549). การศึกษาตัวชี้วัดความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของกลุ่มการ พยาบาลโรงพยาบาลศูนย์. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2549). การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงของประสิทธิผล ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิทยากร เชียงกุล. (2547). คู่มือการพัฒนาตนเองและพัฒนาภาวะผู้นำ. กรุงเทพฯ: สายธาร. 44
- สุนีย์ ภิรมย์ประเมศ. (2551). การศึกษาเพื่อสำรวจองค์กรนวัตกรรม. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรม. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2547). การจัดการนวัตกรรมสำหรับผู้บริหาร. กรุงเทพฯ: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ
- เสนห์ จุ้ยโต. (2558). การบริหารนวัตกรรมแนวใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เสถียร พะโยธร. (2560). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ระดับต้นโรงเรียนมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.

- สุวิมล ว่องวานิช. (2544). **การพัฒนามาตรฐานคุณภาพครูและผู้บริหารสถานศึกษาและการวางระบบการประเมินภายใน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรอนงค์ โรจน์วัฒนบุญ. (2554). **การพัฒนาตัวแบบผู้นำเชิงนวัตกรรม**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- Bass, B.M. & Avolio, B.J. (1990). **Transformational leadership development**. California: Consulting Psychologists Press.
- Barr, M.J and Keating L.A. (1990). **“Introduction : Elements of program development,” Developincr effective student services program**. San Francisco : Jossey – Bass Publishers,
- Caffarella, Rosemarys. (2002). **“Planning : Programs for Adult Learners : A Practical Guide for Educations” Trainers And Staff Developers**. San Francisco : Jossey – Bass Publishers.
- Daft, R.L. (2008). **The leadership experience**. 4th ed. Mason, OH: Thomson south-western.
- Drucker, P.F. (1995). **Management: tasks, responsibilities, practices**. london: butterworth heinemann Ltd.
- Knowles, Malcolm S. (1980). **The Modern Practice of Adult Education from Pedaeow to Andragogy**. New York :The Adult Education company.
- Rogers, E.M. (1995). **Diffusion of Innovation**. 4th ed. NY: The Free Press.
- Kuczmarski, Thomas D. (2003). What is Innovation? And Why aren’t Companies Doing More of It. **Journal of Consumer Marketing**. 20 (6).
- Sherwood, Dennis. (2001). **Smart Things to Know About Innovation & Creativity**. Oxford : Capstone Publishing Limited.
- Von Stamm, Bettina. (2008). **Managing Innovation, Design and Creativity**. Chichester: John Wiley & Sons. Jong, Jeroen P. and Den Hartog,
- Deanne N. (2007). How Leaders Influence Employees’ Innovative Behaviour. **European Journal of Innovation Management**. 10 (1).

การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ
โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา)

The Development of Strategy for School Management to
The Quality Schools Ban Dong Muang School

เกษร คำวิโส¹

Kaysorn Kumwiso¹

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2
School Director Ban Dong Muang Office of Udon Thani Primary Educational Service Area 2
Author for Correspondence: Email kesorn2509@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) ศึกษาจากประชากรทั้งหมด จำนวน 42 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 25 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 คน 2) พัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) ด้วยการสนทนากลุ่ม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เลือกแบบเจาะจง 3) ศึกษาผลการใช้กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) กลุ่มเป้าหมาย 27 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 25 คน และ 4) ประเมินประสิทธิภาพ และปรับปรุงแก้ไขกลยุทธ์ฯ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 25 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบประเมินฯ แบบทดสอบความรู้ก่อน - หลังพัฒนา และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีการจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็น การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนากลยุทธ์ฯ ผลศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ ประกอบด้วย 4 ด้าน 33 ตัว ผลการประเมินความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน อยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด ลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนา เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ ด้านคุณภาพผู้เรียน 2) ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนบ้านดงเมือง

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

เมือง (ดงเมืองวิทยา) ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์หลัก 10 กลยุทธ์รอง และ 62 วิธีปฏิบัติ มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการใช้กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) พบว่า คะแนนประเมินความรู้หลังการเข้าร่วมสูงกว่าคะแนนประเมินความรู้ก่อนการเข้าร่วมพัฒนาย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 4) ผลการประเมินประสิทธิภาพ พบว่า คะแนนประเมินระดับพฤติกรรมหลังการเข้าร่วมพัฒนาสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมพัฒนาย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 และผลการประเมินระดับความพึงพอใจ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : การพัฒนากลยุทธ์, การบริหารสถานศึกษา, โรงเรียนคุณภาพ

Received:04/11/64 Revised:12/11/64 Accepted:14/12/64

Abstract

The research aimed to develop the strategies for School Management to The Quality Schools Ban Dong Muang School. This research consisting of 4 steps: Step 1 study the basics data: The Development of Strategy for School Management to The Quality Schools Ban Dong Muang School. There were 42 participants, consisting of two school administrators, 25 teachers, 15 school committees. Step 2 Develop the strategies for School Management to The Quality Schools Ban Dong Muang School. By focus group discussion with 9 experts by purposive sampling. Step 3 Implement The Strategy for School Management to The Quality Schools Ban Dong Muang School. The Strategy Implementation were 27 participants consisting of two school administrators, 25 teachers. Step 4 evaluate and improve the strategies by were 27 participants consisting of two school administrators, 25 teachers by purposive sampling. The research instrument was a questionnaire on current state and desirable conditions interview form, group discussion report form, tests and satisfaction questionnaire. This study employed arithmetic mean, standard deviation, PNI modified for ranking the desirable states for quantitative data and content analysis for qualitative data.

The results were as follows : 1) Study the basics data: The Development of Strategy for School Management to The Quality Schools Ban Dong Muang School. The results of a study of elements and indicators of school administration to quality schools consisted of 4 aspects, 33 indicators and The assessment results were at a high level. The results of the study of the current condition School administration to quality schools were at medium level. Desirable conditions for school administration to quality schools were at highest level. The needs are arranged in the following order:Administration and educational management, Curriculum and academic administration, Active Learning and The quality of the learner. 2) The Development of Strategy for School Management to The Quality Schools Ban Dong Muang School consisted of 5 main strategies, 10 secondary strategies and 62 practices. They were appropriate and the overall feasibility was at the highest level. 3) Implement The Strategy for School Management to The Quality Schools Ban Dong Muang School.

The result of mean score comparison analysis of participants after implementing the Strategy for School Management to The Quality Schools Ban Dong Muang School. was higher than before implementing the Strategy with statistical significance at .05 level. 4) Evaluation and improve the strategies. The behavior after the development was higher

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

than before development the Strategy with statistical significance at .05 level. And The satisfaction analysis as a whole was at highest level.

Keyword: The Strategy Development, School Management, The Quality Schools

บทนำ

โรงเรียนคุณภาพนั้นเป็นเป้าหมายการพัฒนาของโรงเรียนให้มีศักยภาพและมีความพร้อมในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพเป็นต้นแบบและแบบอย่างของโรงเรียนอื่นที่เป็นรูปธรรมและทำทลายความสามารถของผู้บริหาร ความสำเร็จของการมีโรงเรียนคุณภาพจะช่วยลดและขจัดปัญหาวิกฤตทางการศึกษา เช่น คุณภาพสถานศึกษาที่แตกต่างกัน คุณภาพผู้เรียนที่มีมาตรฐานไม่เท่าเทียมกัน ผู้เรียนขาดกระบวนการเรียนรู้ที่จะพัฒนางานได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และความเหลื่อมล้ำในการเข้ารับบริการทางการศึกษา (อำรุง จันทวานิช, 2547) ดังที่ Fulston schools (2003) ได้เสนอรูปแบบสำหรับความเป็นเลิศของสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำ 2) การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้เสีย 3) การวางแผนกลยุทธ์ 4) การวางแผนกระบวนการสนับสนุนการศึกษา 5) ทรัพยากรบุคคล 6) ผลการปฏิบัติงาน ซึ่งกระบวนการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยลดความซ้ำซ้อนของการปฏิบัติงานอันจะนำไปองค์กรสู่ความสำเร็จ (Pearce and Robinson, 2000)

องค์กรจะบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น การบริหารเชิงกลยุทธ์ เป็นวิธีการหนึ่ง ที่ช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จ เพราะกลยุทธ์ช่วยกำหนดทิศทางขององค์กร (Set Direction) ช่วยให้ผู้บริหารเกิดความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงและมีวิสัยทัศน์ต่ออนาคตทำให้สามารถกำหนดวัตถุประสงค์และทิศทาง การดำเนินงานเป็นรูปธรรม สร้างความสอดคล้องในการปฏิบัติ (Harmony) แนวคิดนี้ก่อให้เกิดวิสัยทัศน์และความเข้าใจร่วมกันในวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงาน ซึ่งจะทำให้การจัดสรรทรัพยากร และการดำเนินงานเป็นเอกภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กร สร้างความพร้อมให้แก่องค์กร (Provide Readiness) ช่วยให้ผู้บริหารและสมาชิกขององค์กรเกิดความเข้าใจในภาพรวมและศักยภาพของธุรกิจ ตลอดจนอิทธิพลของปัจจัยแวดล้อมที่มีต่อองค์กรทำให้้องค์กรมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น สร้างประสิทธิภาพในการแข่งขัน (Improve Competitive Efficiency) การจัดการเชิงกลยุทธ์ช่วยทำให้สามารถจัดลำดับความสำคัญในการดำเนินงานและเป้าหมาย อย่างเหมาะสมและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (ฉันทะพันธ์ เขจรนันท์, 2549) กระบวนการกำหนดกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษา เริ่มตั้งแต่กระบวนการ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และการกำหนดกลยุทธ์และวิธีปฏิบัติ (พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์, 2552; Koontz and Weihrich, 1990; Fidler, B., 2002; Wheelen and Hunger, 2012) ช่วยให้้องค์กรมีกรอบและทิศทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน มีการคิดอย่างเป็นระบบ มีมุมมองที่ครอบคลุมทุกด้าน สามารถประยุกต์ใช้ในการบริหารเพื่อก้าวไปสู่โรงเรียนคุณภาพได้อย่างเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตามผลการพัฒนาโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า ประเทศไทยประสบความสำเร็จในหลายด้าน และมีอีกหลายด้านยังเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะด้านคุณภาพการศึกษายังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ ดูจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยมากและต่ำกว่าหลายประเทศในแถบเอเชีย ประเด็นคุณธรรม จริยธรรมของเด็กและเยาวชนยังต้องมีการพัฒนาเพิ่มขึ้น คุณภาพของกำลังแรงงานยังไม่ตรงกับความต้องการของตลาดงาน ด้านโอกาสทาง

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

การศึกษา ถึงแม้ว่ารัฐมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาค่อนข้างมาก ส่งผลให้ประชากรมีโอกาสได้รับการศึกษาสูงขึ้น แต่ยังไม่ครบทุกคนและมีปัญหาการออกกลางคัน ด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างและระบบการจัดการที่ต้องได้รับการปรับปรุง โดยเฉพาะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อเพิ่มคุณภาพการศึกษาและลดภาระงบประมาณ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดและสนับสนุนการศึกษาให้มีคุณภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้ผู้เรียนมีความรู้และคุณธรรม มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ตามมาตรฐานการศึกษา และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรกำหนด อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น แต่ในการดำเนินการดังกล่าว ยังต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น ด้านคุณภาพผู้เรียน ที่ยังมีผลการประเมินระดับชาติยังไม่ผ่านทุกวิชา ด้านวิชาการ ต้องได้รับการพัฒนาด้านหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น ด้านการบริหารจัดการ ที่ต้องนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้ดำเนินการไปแล้วแต่ยังไม่ประสบผลสำเร็จเชิงประจักษ์จึงต้องยกระดับการดำเนินการเพื่อพัฒนาสู่โรงเรียนที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา (โรงเรียนบ้านดงเมือง, 2561)

จากปัญหาและความสำคัญของปัญหาการบริหารสถานศึกษา ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) และนำผลการวิจัยที่ได้มาพัฒนาการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของการพัฒนา กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) ในด้าน
 - 1.1 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ
 - 1.2 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา)
 - 1.3 สภาพแวดล้อมของโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา)
2. เพื่อสร้างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา)
3. เพื่อทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา)

4. เพื่อประเมินประสิทธิภาพกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา)

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ

ตอนที่ 2 ประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบและตัวบ่งชี้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ตอนที่ 3 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา)

ศึกษาจากประชากรทั้งหมดของโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 25 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 คน รวม 42 คน

ตอนที่ 4 ศึกษาสภาพแวดล้อมโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา)

ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ ครูหัวหน้าระดับประถมศึกษา ครูหัวหน้าระดับมัธยมศึกษา และตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษา โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) รวมกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบและพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ยกร่างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา)

ตอนที่ 2 ตรวจสอบยืนยันร่างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ตอนที่ 3 ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา)

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ขั้นตอนที่ 3 นำกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) ไปใช้

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) จำนวน 27 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินประสิทธิภาพและปรับปรุงแก้ไข กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ประเมินผลระดับพฤติกรรมการพัฒนาตามกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา)

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) จำนวน 27 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (ที่ได้รับการพัฒนาตามกลยุทธ์ฯ)

ตอนที่ 2 ประเมินผลความพึงพอใจการพัฒนาตามกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา)

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) จำนวน 27 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (ที่ได้รับการพัฒนาตามกลยุทธ์ฯ)

ตอนที่ 3 ปรับปรุงแก้ไขร่างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถามเพื่อประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ แบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) มีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) เท่ากับ 0.80 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.92 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง 0.55-0.88

2.2 แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ มีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) เท่ากับ 0.80 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน เท่ากับ 0.97 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์ เท่ากับ 0.98 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง 0.56-0.88

2.3 แบบสัมภาษณ์ ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) เท่ากับ 0.80-1.00

2.4 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) เท่ากับ 0.80-1.00

2.5 แบบสอบถามเพื่อประเมินกลยุทธ์ฯ แบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) เท่ากับ 0.80-1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความเหมาะสม เท่ากับ 0.96 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความเป็นไปได้ เท่ากับ 0.98 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item-Total Correlations) อยู่ระหว่าง 0.56-0.88

2.6 แบบสอบถามเพื่อประเมินคู่มือกลยุทธ์ฯ แบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) เท่ากับ 0.80-1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความเหมาะสม เท่ากับ 0.96 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความเป็นไปได้ เท่ากับ 0.98 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item-Total Correlations) อยู่ระหว่าง 0.56-0.89

2.7 แบบสอบถามเพื่อประเมินระดับพฤติกรรมก่อนการพัฒนาแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) เท่ากับ 0.80-1.00 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.98 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item-Total Correlations) อยู่ระหว่าง 0.58-0.89

2.8 แบบสอบถามเพื่อประเมินระดับพฤติกรรมแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) เท่ากับ 0.80-1.00 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.98 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item-Total Correlations) อยู่ระหว่าง 0.58-0.89

3. การรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา)

1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550), สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555), สำนักทดสอบทางการศึกษา (2560), สำนักทดสอบทางการศึกษา(2561), Aletta Grisay and Lars Mahlek (1991), Hoy & Miskel (2001) ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพผู้เรียน 2) ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ 3) ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา และ 4) ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) ผู้วิจัยนำส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามถึงผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูและคณะกรรมการสถานศึกษา โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) โดยผู้วิจัยนำส่งด้วยตนเอง จำนวน 42 ฉบับ ประชากรส่งแบบสอบถามคืน โดยการติดตามของผู้วิจัย จำนวน 42 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบและพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) ตามแนวคิดกระบวนการกำหนดกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษา พงษ์ธิ ศิริบรรณพิทักษ์ (2552), Koontz and Weihrich (1990), Fidler,B. (2002) และ Wheelen and Hunger (2012) ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก 2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และ 3) การกำหนดกลยุทธ์และวิธีปฏิบัติ

1) ศึกษาสภาพแวดล้อมโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) เพื่อวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และภาวะคุกคาม โดยการสัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ ครูหัวหน้าระดับก่อน

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ประถมศึกษา ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษา และตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) รวม จำนวน 5 คน

2) ยกร่างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา)

3) ตรวจสอบยืนยันและประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) ด้วยการสนทนากลุ่ม (focus group discussion)

4) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของคู่มือกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา)

ขั้นตอนที่ 3 นำกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) ไปใช้ ด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการ 3 วัน และบูรณาการกับการปฏิบัติงานในสถานศึกษา ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ระยะเวลา 1 ปีการศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินประสิทธิภาพและปรับปรุงแก้ไข กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) ด้วยการประเมินพฤติกรรมตามกลยุทธ์และสอบถามความพึงพอใจหลังจากการใช้กลยุทธ์ฯ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำเสนอข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนากลยุทธ์ฯ ผลศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ ประกอบด้วย 4 ด้าน 33 ตัว ผลการประเมินความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน อยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด ลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนา เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ ด้านคุณภาพผู้เรียน

2. ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์หลัก 10 กลยุทธ์รอง และ 62 วิธีปฏิบัติ มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการใช้กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) พบว่า คะแนนประเมินความรู้หลังการเข้าร่วมสูงกว่าคะแนนประเมินความรู้ก่อนการเข้าร่วมพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

4. ผลการประเมินประสิทธิภาพ พบว่า คะแนนประเมินระดับพฤติกรรมหลังการเข้าร่วมพัฒนาสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 และผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ทุกคน และผลการประเมินระดับความพึงพอใจ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) ผลศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ ประกอบด้วย 4 ด้าน 33 ตัว ผลการประเมินความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการศึกษาลักษณะปัจจุบัน อยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด ลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนา เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ ด้านคุณภาพผู้เรียน เป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ อีกทั้งนำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่ได้ไปผ่านความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษาโดยเฉพาะ และการประเมินความเหมาะสม ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555) และสำนักทดสอบทางการศึกษา (2560) ได้ให้เสนอกรอบการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ ไว้ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คุณภาพนักเรียน 2) การบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ 3) การบริหารและการจัดการศึกษา 4) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ Sergiovanni (1991) ได้ชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนที่ดีมีคุณภาพทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและคุณภาพสำคัญที่นำไปสู่การเป็นโรงเรียนที่ดีมีคุณภาพนั้น คือ คุณภาพการบริหารโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของนงนุช สุระเสน (2561) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ด้านคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านการวางแผนกลยุทธ์ ด้านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และด้านการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศ และสอดคล้องกับงานวิจัยของนิตยา เทพอรุณรัตน์ (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่มีระดับการปฏิบัติที่พึงประสงค์สูงสุดคือ รูปแบบเพื่อนร่วมงานและรูปแบบเน้นวัฒนธรรม มีการปฏิบัติที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์หลัก 10 กลยุทธ์รอง และ 62 วิธีปฏิบัติ มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่าในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อหาได้มาซึ่งข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ถูกต้องชัดเจนสามารถนำมากำหนดกลยุทธ์ได้อย่างถูกต้องตามหลักทฤษฎีและสามารถอธิบายเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาตามกระบวนการกำหนดกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษา พงษ์ทิ ศิริบรรณพิทักษ์ (2552), Koontz and Weihrich (1990), Fidler,B. (2002) และ

Wheelen and Hunger (2012) ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก 2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และ 3) การกำหนดกลยุทธ์และวิธีปฏิบัติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทศพร ปุ่มสีดา (2559) ได้วิจัยเรื่อง การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา งานวิจัยครั้งนี้ ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา มี 4 กลยุทธ์หลัก 8 กลยุทธ์รอง 34 วิธีดำเนินการ และสอดคล้องกับงนุช สุระเสน (2561) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย 5 กลยุทธ์

3. ผลการใช้กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) พบว่า คะแนนประเมินความรู้หลังการเข้าร่วมสูงกว่าคะแนนประเมินความรู้ก่อนการเข้าร่วมพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพมากำหนดกลยุทธ์ และเชิญคณะวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาเป็นอย่างดีมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการประชุมเชิงปฏิบัติการจึงทำให้มีความรู้ความเข้าใจในระดับที่น่าพึงพอใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของสมล ชุมทอง (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กเพื่อ เป็นสถานศึกษาในการขอรับรางวัลพระราชทาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระดับกลุ่มจังหวัดที่ 3 พบว่า การประเมินรูปแบบ วินูลาศ เจริญชัย (2562) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการองค์การสมรรถนะสูงเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด พบว่า ค่าเฉลี่ยหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

4. ผลการประเมินประสิทธิภาพ พบว่า คะแนนประเมินระดับพฤติกรรมหลังการเข้าร่วมพัฒนาสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 และ ผลการประเมินระดับความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารตำรางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาสภาพแวดล้อมจากสัมภาษณ์ แล้วนำมากำหนดกลยุทธ์ มีแนวปฏิบัติที่สามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงทำให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียนมีระดับพฤติกรรมหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของวินูลาศ เจริญชัย (2562) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการองค์การสมรรถนะสูงเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า การนำรูปแบบการบริหารจัดการองค์การสมรรถนะสูงเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดไปใช้ พบว่า ก่อนการนำรูปแบบการบริหารจัดการองค์การสมรรถนะสูงเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดไปใช้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนหลังการนำรูปแบบการบริหารจัดการองค์การสมรรถนะสูงเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดไปใช้อยู่ในระดับมาก และความพึงพอใจการนำรูปแบบไปใช้อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงนุช สุระเสน (2561) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) พบว่า ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เมื่อนำมาจัดลำดับความ ต้องการจำเป็นปรากฏว่ามีความต้องการจำเป็นอยู่อันดับ 1 แสดงให้เห็นว่า กระบวนการบริหารเป็นสิ่งสำคัญที่ จะช่วยพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้บรรลุผลได้ ดังนั้น ผู้บริหารในระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน ควรมีการกำหนดนโยบายและขับเคลื่อนนโยบายการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพอย่างเป็น รูปธรรม

บรรณานุกรม

- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. (2549). กลยุทธ์การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาองค์กร. กรุงเทพฯ : เอ็กสเปอร์เน็ท.
- ทัศพร ปุมสีดา. (2559). การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- นงนุช สุระเสน. (2561). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทานระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- นิตยา เทพอรุณรัตน์. (2557). การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์. (2552). แนวคิดและหลักการจัดทำแผนกลยุทธ์ การบริหารและการจัดการศึกษา เพื่อโลกใบเล็ก. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- โรงเรียนบ้านดงเมือง. (2561). รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR.) โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) ปีการศึกษา 2560. อุตรธานี: โรงเรียนบ้านดงเมือง.
- วินุลาศ เจริญชัย. (2562). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการองค์การสมรรถนะสูงเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด. วิทยานิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). แนวทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน มาตรฐานสากล. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579. กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2560). **คู่มือการประเมินสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทานระดับ ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สมล ชุมทอง. (2558). การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กเพื่อ เป็นสถานศึกษาใน การขอรับรางวัลพระราชทาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระดับกลุ่มจังหวัดที่ 3. **วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มศว**, 9(2), 207-219.

อำรุง จันทวานิช. (2547). **แนวทางการบริหารและการพัฒนาสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

Fidler Brian. (2002). **Strategic Management for School Development**. London: Chapman Publishing.

Fulston.School.(2003).**Excellence.model**.Accessed.May.19.2018.from.<http://www.fulstonschools.org.dept/prodev/leadership/model.shtm>.

Koontz, H., & Weihrich, H. (1990). **Essentials of Management**. New York: McGraw-Hill.

Pearce, J.A & Robinson, R.B. (2000). **Strategic management**. NJ : McGraw-Hill.

Sergiovanni, J. (1991). **The principal ship: A reflective practice perspective**. Boston: Allyn and Bacon.

Taro Yamane. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis.3rdEd**.New York: Harper and Row.

Wheelen, T. L., & Hunger, J. D. (2012). **Strategic Management and Business Policy**. Toward Global Sustainability: Pearson Prentice Hall.

การประเมินโครงการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา)
โดยประยุกต์ใช้การประเมินรูปแบบชิปปี้ (CIPP model)

The Assessment of The Resource Mobilization Project to Improve
The Quality of Educational Ban Dong Muang School.

เกษร คำวิโส¹

Kaysorn Kumwiso¹

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2

School Director Bandongmuang Office of Udon Thani Primary Educational Service Area 2

Author for Correspondence: Email kesorn2509@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อรายงานผลการประเมินโครงการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) โดยประยุกต์ใช้การประเมินรูปแบบชิปปี้ (CIPP model) ศึกษาจากประชากรทั้งหมด ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน ปีการศึกษา 2561 รวมทั้ง 396 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามการประเมินซึ่งถามใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านสภาพแวดล้อม 2) ด้านปัจจัยเบื้องต้น 3) ด้านกระบวนการ และ 4) ด้านผลผลิต มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.94 แบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.92 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการประเมินโครงการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) ตามรูปแบบชิปปี้ (CIPP model) โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านผลผลิต ด้านกระบวนการ ด้านปัจจัยเบื้องต้น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อม 2) ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อโครงการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : การประเมินโครงการ, ระดมทรัพยากร, รูปแบบชิปปี้

Received:11/11/64 Revised:11/12/64 Accepted:14/12/64

Abstract

This research aims to report the results of the assessment of the resource mobilization project to improve the quality of educational Ban Dong Muang School by using CIPP Model for the evaluation. There were 396 participants, consisting of school committees, school administrators, teachers and students. The research instrument was a questionnaire on the evaluation of the Resource Mobilization Project focusing on four aspects namely; the context evaluation (C), the input evaluation (I), the process evaluation (P), and the product evaluation (P), with reliability level at 0.94. And satisfaction questionnaire, with reliability level at 0.92. The statistics used in the study was percentage, arithmetic mean and standard deviation.

The results were as follows : 1) The results of the assessment of the resource mobilization project to improve the quality of educational Ban Dong Muang School as a whole was at highest level. Particularly, Product Evaluation had the highest evaluation level, followed Process Evaluation, followed Input Evaluation. However, Context Evaluation was considered as the lowest 2) The results of the assessment The satisfaction forwards The Resource Mobilization Project to Improve The Quality of Educational Ban Dong Muang School as a whole was at highest level.

Keyword : Project Evaluation, Resource Mobilization, CIPP Model

บทนำ

การระดมทรัพยากรทางการศึกษาได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา มาตรา 58 บัญญัติไว้ว่า “ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณการเงิน และทรัพย์สินทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศมาใช้ในการจัดการศึกษาดังนี้ (1) ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยอาศัยการจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด (2) ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา และมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและ จำเป็น ทั้งนี้ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมให้เกิดแรงจูงใจในการระดมทรัพยากรดังกล่าว โดยการสนับสนุน การอุดหนุนและใช้มาตรการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีตามความเหมาะสมและความจำเป็น ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2547)

การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา มีความสำคัญต่อการดำเนินงานหรือประกอบภารกิจขององค์กรนั้น มีองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ กิจกรรมหรือภารกิจขององค์กรทรัพยากรและคน ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน ทรัพยากรเป็นตัวกลางที่ทำให้กิจกรรมหรือภารกิจขององค์กรบรรลุเป้าหมายหรือสำเร็จได้ บทบาทสำคัญของทรัพยากรมี 2 ด้าน คือ ด้านปริมาณและด้านคุณภาพซึ่งการระดมทรัพยากรเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการปฏิรูปการศึกษา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2541; กระทรวงศึกษาธิการ, 2542; ปรีชา คัมภีร์ปกรณ และคณะ, 2556) โดยหลักการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา คือ ให้ทุกฝ่ายร่วมรับภาระในการจัดการศึกษามากขึ้น สถานศึกษามีอำนาจในการบริหารจัดการทรัพย์สิน รายได้และผลประโยชน์จากทรัพย์สินที่ครอบครอง และให้ผู้เรียน และผู้ปกครองมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาเพื่อเป็นการสนับสนุน ส่งเสริม ให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อใช้ในการจัดการศึกษาให้เป็นอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2544; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549; Weinstein, 2002)

นับตั้งแต่ปีงบประมาณ 2545 เป็นต้นมา กระทรวงศึกษาธิการได้ประสบปัญหาทางงบประมาณที่จัดสรรให้กับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไม่เพียงพอ เนื่องจากการอุดหนุนค่าใช้จ่ายต่อหัวไม่สะท้อนค่าใช้จ่ายจริง โดยเฉพาะแนวทางการจัดการศึกษาในปัจจุบัน มีค่าใช้จ่ายสูงกว่าอดีต เช่น การจัดหาคอมพิวเตอร์ ค่าสาธารณูปโภค และกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้เสริมหลักสูตร งบประมาณที่ได้รับในอัตราที่เท่ากัน ไม่เพียงพอสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียนไม่มาก โรงเรียนต้องแก้ปัญหาโดยการรับบริจาคเงินจากผู้ปกครอง

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ตามความสนใจ ทำให้เงินที่ได้รับไม่เพียงพอที่จะแก้ปัญหาส่งผลกระทบอย่างมากต่อคุณภาพการศึกษาและสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้ปกครอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2549)

จากการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 พบว่า ด้านอาคารสถานที่ชำรุด ทรุดโทรม การให้บริการด้านสุขาภิบาล และการดูแลความปลอดภัยให้กับนักเรียน และโรงเรียนอยู่ติดกับสวนธรรมชาติ (สวนลิง) ที่มีลิงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ได้เข้ามาหาอาหาร คุ้ยขยะ และอยู่อาศัยในบริเวณโรงเรียน ทำให้อาคารสถานที่ไม่สะอาด ขาดความปลอดภัยต่อนักเรียน ผู้ปกครองจึงย้ายนักเรียนไปเรียนที่อื่นเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ขาดทุนทรัพย์ในการดำเนินการพัฒนาสภาพแวดล้อม อีกทั้งขาดทุนทรัพย์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดประสิทธิผล (โรงเรียนบ้านดงเมือง, 2561)

ดังนั้น การจัดกิจกรรมเพื่อระดมทรัพยากรทางการศึกษาที่เป็นตัวเงิน หรือวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ สิ่งของต่าง ๆ จึงเป็นเรื่องของทุกสถานศึกษาควรจัดให้มีการระดมทุนขึ้น เพื่อเป็นการสนับสนุนการจัดการศึกษา ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องการระดมทุนทางการศึกษาเพื่อนำมาพัฒนาการศึกษาในส่วนที่ขาดแคลน จึงได้ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจัดโครงการโครงการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) และมีการประเมินโครงการโดยประยุกต์ใช้การประเมินรูปแบบชิปปี้ (CIPP model) ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้อง และได้แนวทางการระดมทุนเพื่อการศึกษาที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อรายงานผลการประเมินโครงการโครงการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) โดยประยุกต์ใช้การประเมินรูปแบบชิปปี้ (CIPP model) ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาจากประชากรทั้งหมด ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ปกครอง และนักเรียน ปีการศึกษา 2561 รวมทั้งหมด 396 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถามการประเมินตามรูปแบบชิปปี้ (CIPP model) แบบมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) มีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) เท่ากับ 0.80 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.94 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item-Total Correlations) อยู่ระหว่าง 0.55-0.88

2.2 แบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจ แบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) มีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) เท่ากับ 0.80 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.92 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item-Total Correlations) อยู่ระหว่าง 0.55-0.88

3. การรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยทำโครงการและจัดโครงการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) ในวันที่ 8 เมษายน 2560 ณ หอประชุมโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2

3.2 ผู้วิจัยนำแบบประเมินโครงการไปให้ ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง ที่เข้าร่วมโครงการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) ซึ่งเป็นประชากรและกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ ประเมินหลังจากเข้าร่วมโครงการ จำนวน 221 ฉบับ

3.3 ผู้วิจัยรับแบบประเมินคืนด้วยตนเอง และได้รับกลับคืนมาจำนวน 221 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

3.4 ผู้วิจัยตรวจสอบความเรียบร้อยและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามประเมิน

3.5 นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามในตอนต้นที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละแล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียงท้ายตาราง

4.2 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ในตอนที่ 2 โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) รายข้อ รายด้าน และโดยรวม โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป แปลความหมายตามเกณฑ์โดยใช้ค่าเฉลี่ยกลาง (Midpoint) ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

คะแนนเฉลี่ย 4.51–5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51–4.50 หมายถึง มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51–3.50 หมายถึง มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51–2.50 หมายถึง มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00–1.50 หมายถึง มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.3 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามในตอนต้นที่ 3 ข้อเสนอแนะโครงการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) โดยใช้การแจกแจงความถี่เป็นตารางแล้วนำเสนอความเรียงท้ายตาราง

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ผลการวิจัย

1. การประเมินโครงการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) ตามรูปแบบซีบีพี (CIPP model) โดยรวมรายด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านผลผลิต ด้านกระบวนการ ด้านปัจจัยเบื้องต้น มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อม ดังตาราง 1

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประเมินโครงการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) โดยรวมรายด้าน

ประเมินโครงการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา)	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1. ด้านสภาพแวดล้อม	4.49	0.50	มาก
2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น	4.54	0.49	มากที่สุด
3. ด้านกระบวนการ	4.62	0.46	มากที่สุด
4. ด้านผลผลิต	4.82	0.38	มากที่สุด
โดยรวม	4.62	0.46	มากที่สุด

1.1 ด้านสภาพแวดล้อม โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ วัตถุประสงค์และเป้าหมายโครงการ สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และเป้าหมายและระยะเวลาดำเนินงานนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 4 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ กำหนดบทบาทหน้าที่ขอบข่ายการปฏิบัติตามภารกิจ ชัดเจนเป็นรูปธรรม, โครงการสอดคล้องกับนโยบายสถานศึกษา และหน่วยงานต้นสังกัด, กำหนดวิธีดำเนินงานมีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้ และสภาพแวดล้อมเหมาะสมกับการดำเนินงาน

1.2 ด้านปัจจัยเบื้องต้น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีชุมชนหรือหน่วยงานต่าง ๆ ให้การสนับสนุนอย่างเพียงพอ, ความสามารถในการบริหารจัดการโครงการในพื้นที่ชุมชนหรือพื้นที่รับผิดชอบ, กิจกรรมที่กำหนดไว้ในโครงการมีความเหมาะสม และมีวัสดุ อุปกรณ์ หรือเครื่องมือ ในการดำเนินโครงการอย่างเพียงพอ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 3 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีจำนวนบุคลากรในการดำเนินโครงการอย่างเพียงพอ, ความสามารถและความพร้อมของบุคลากรในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับโครงการ และมีงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ

1.3 ด้านกระบวนการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด 8 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการ, กิจกรรมโครงการนำไปปฏิบัติจริง, มีการรายงานผลการดำเนินโครงการให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบต่อเนื่องและครอบคลุมถึงกลุ่มเป้าหมาย, มีการบูรณาการการทำงานอย่างมีส่วนร่วม, มีการประเมินผลการดำเนินโครงการอย่างเป็นระบบ, มีการศึกษาสภาพการดำเนินงานปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ, มีการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและครอบคลุมถึงกลุ่มเป้าหมาย และมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 2 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีการดำเนินกิจกรรมที่กำหนดตามโครงการตามขั้นตอนทุกกิจกรรม และมีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ

1.4 ด้านผลผลิต โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความพึงพอใจและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย, สถานศึกษาได้รับความร่วมมือจากชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ, สถานศึกษาได้รับการพัฒนาด้านบริบท, สถานศึกษาได้รับการพัฒนาห้องเรียนให้เป็นห้องเรียนคุณภาพ, สถานศึกษามีการดำเนินงานได้อย่างเป็นระบบ และบุคลากรปฏิบัติงานสอดคล้องกับโครงการและเกิดประสิทธิผล

2. การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการดำเนินโครงการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พิจารณาเป็นรายด้าน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการประเมินโครงการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) ตามรูปแบบจำลองชิป (CIPP Model) โดยรวมรายด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการหลักการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาคือการให้ทุกฝ่ายร่วมรับภาระในการจัดการศึกษามากขึ้น และผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดการประเมินโครงการโดยรูปแบบจำลองชิป (CIPP Model) ที่ประกอบด้วย 1) การประเมินสภาพแวดล้อม 2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น 3) การประเมินกระบวนการ 4) การประเมินผลผลิต (จำเนียร สุขหลาย และคณะ, 2540; สมคิด พรหมจ้อย, 2542; สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2544; ทิศนา ขัมมณี, 2546; Stufflebeam and Daniel, 2003) แนวคิดการประเมินโครงการดังกล่าวมีความสำคัญดังที่ สำราญ มีแจ้ง (2544), ไพศาล หวังพานิช (2544), สมคิด พรหมจ้อย (2552) และ Alkin (1963) ได้เสนอว่า ช่วยให้ข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดแผนงานและโครงการ การตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ ในการดำเนินงาน กิจกรรม ตลอดจนความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ส่งผลให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจในระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ดังที่ กนกอร ยศไพบูลย์ (2546) ได้เสนอว่า การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้จะต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจกันจากทุกฝ่ายในสังคมเพื่อให้เกิดการระดมทรัพยากรเพื่อใช้ในการจัดการศึกษาอย่างหลากหลาย เพราะการศึกษาไม่ใช่เพียงการใช้ชีวิตในช่วงระยะเวลาหนึ่งในโรงเรียนเท่านั้น แต่เป็นเหมือน

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปัจจัยในการดำรงชีวิตที่ทุกคนต้องแสวงหาและเพิ่มพูนอยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลธิชา แฝ่งบรรเทา (2556) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินโครงการแข่งขันความเป็นเลิศทางวิชาการโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินโครงการแข่งขันความเป็นเลิศทางวิชาการโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองกาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญตา แซ่เล็ก (2557) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินโครงการห้องเรียนเทคโนโลยีตามความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยมหาสารคามกับโรงเรียนท่าขอนยางพิทยาคม โดยใช้รูปแบบการประเมิน 360 องศา ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินโครงการโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2.ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อโครงการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการหลักการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาโดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และมีการศึกษาบริบทของโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สอดคล้องกับสำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2544) ได้เสนอหลักการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาไว้ว่า การสนับสนุน ส่งเสริม ให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการจัดการศึกษาเพื่อคนทั้งมวล การใช้นโยบาย มาตรการทางภาษีเป็นเครื่องมือในการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา และการระดมทุนในรูปแบบต่าง ๆ จากแหล่งทรัพยากรอื่น เพื่อใช้ในการจัดการศึกษาให้เป็นไปอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของเอกชัย ศรีวิไล (2560) ได้ศึกษาการประเมินโครงการลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ โรงเรียนนาร่องสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 6 ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองมีความพึงพอใจเกี่ยวกับโครงการลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ปานกลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของอารีรัตน์ หาพินนา (2556) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินโครงการพัฒนาจิตอาสาของครูเพื่อเพิ่มคุณภาพการศึกษาด้วยกลยุทธ์ SBN : (Share Learn-Ba-Network) 3 ด้าน คือ ด้านจุดประสงค์ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต โดยใช้รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler) ผลการวิจัยพบว่า การประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการพัฒนาตามโครงการ มีค่าระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิไลวรรณ ทรงกลด (2557) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินโครงการการพัฒนาความสามารถด้านการคิดของนักเรียนโรงเรียนบ้านสิริขุนหาญ องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่าความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องที่มีต่อโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ผลประเมินโครงการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) ด้านสภาพแวดล้อม พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งเมื่อนำมาจัดอันดับค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นปรากฏว่ามีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด แสดงให้เห็นว่า การประเมินโครงการในด้านสภาพแวดล้อม เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนให้โครงการประสบความสำเร็จตามความคาดหวัง เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นที่จะดำเนินโครงการว่าสภาพแวดล้อมหรือบริบทที่มีความพร้อมที่จะอำนวยความสะดวกหรือสนับสนุนโครงการที่เกิดขึ้นหรือไม่อย่างไร ตลอดจนเป็นส่วนสำคัญในการวางแผนกิจกรรมของโครงการให้รัดกุมและครอบคลุมทุก

มิติ เพื่อให้โครงการเกิดประสิทธิผลมากที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารในระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมีการกำหนดนโยบายอย่างชัดเจนและขับเคลื่อนนโยบายการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา อย่างเป็นรูปธรรมและเกิดประสิทธิผล

บรรณานุกรม

- กนกอร ยศไพบุลย์. (2546). **ภาวะผู้นำทางการศึกษา**. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2549). **การบริหารงบประมาณงบเงินอุดหนุน ประเภทเงินอุดหนุนทั่วไปรายการเงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ค่าใช้จ่ายรายหัว)**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- จำเนียร สุขหลาย และคณะ. (2540). **แบบจำลอง CIPP ในรวมบทความทางการประเมินโครงการ**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลธิชา แผงบรรเทา. (2556). **การประเมินโครงการแข่งขันความเป็นเลิศทางวิชาการโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี**. ปรินญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- ทิตนา แคมมณี. (2546). **14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). **วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญตา แซ่เล็ก. (2557). **การประเมินโครงการห้องเรียนเทคโนโลยี ตามความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยมหาสารคามกับโรงเรียนท่าขอนยางพิทยาคมโดยใช้รูปแบบการประเมิน 360 องศา**. **วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**, 22(1), 154-163.
- ปรีชา คัมภีรปกรณ และคณะ. (2556). **การบริหารทรัพยากรการศึกษา**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไพศาล หวังพานิช (2544). **การวัดและประเมินผลระดับอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2541). **การบริหารทรัพยากรทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- โรงเรียนบ้านดงเมือง. (2561). **รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR.) โรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) ปีการศึกษา 2560**. อุดรธานี: โรงเรียนบ้านดงเมือง.
- สมคิด พรหมจ้อย. (2552). **เทคนิคการประเมินโครงการ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2544). **วิธีวิทยาการประเมินศาสตร์แห่งคุณค่า**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2544). **รายงานการปฏิรูปการศึกษาต่อประชาชน**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2547). **รายงานการประเมิน คุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2549). **15 รูปแบบการบริหารโรงเรียน ของผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบรุ่น 1 ปี 2544**. กรุงเทพฯ : 21 เซ็นจูรี.

สำราญ มีแจ้ง. (2544). **สถิติขั้นสูงสำหรับการวิจัย**. กรุงเทพฯ: นิชนแอตเวอร์ไทซิง.

Alkin, M.C. (1969). **Evaluation Theory Development Evaluation Comment**. Illinois: F.E.peacock publishers

Stufflebeam and Daniel, (2003). The CIPP model for Evaluation. International. **Handbook of Educational Evaluation**, p.31-62.

Taro Yamane. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis**.3rdEd.New York: Harper and Row.

Weinstein. (2 0 0 2). **Learning and Study Strategies Inventory (LASSI) : SecondEdition**. Texas:H&HPublishingCompany,Inc.

การพัฒนาแบบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

Development of Model Supervision of Teaching Thai Language in Educational
Institutions Under the Office of Buriram Primary Educational Service Area 4

สายฟ้า หาสีสุข¹

Saifa Haseesuk¹

โรงเรียนบ้านเมืองแก

Ban Muang Kae School

Author for Correspondence: Email sky.saifa20@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบองค์ประกอบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา 2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 3) พัฒนารูปแบบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 กลุ่มตัวอย่างการศึกษาเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 136 คน โดยสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ และการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีการจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็น การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) สภาพปัจจุบัน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ความต้องการจำเป็นเรียงลำดับ ดังนี้ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การวางแผนและกำหนดทางเลือก การประเมินผลและรายงานผล และการปฏิบัติการนิเทศ 3) รูปแบบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 หลักการแนวคิดและวัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 วิธีดำเนินการ ส่วนที่ 3 แนวทางการนำไปใช้ ส่วนที่ 4 การประเมินผล และส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ และผลการประเมินมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ, การนิเทศ, การสอนภาษาไทย

Received:09/11/64 Revised:07/12/64 Accepted:10/12/64

Abstract

This research aimed to 1) study the components of Thai language teaching supervision in educational institutions, 2) study the desirable current conditions and the necessary needs of Thai language teaching supervision in educational institutions 3) development of model supervision of teaching Thai language in educational institutions under the office of Buriram primary educational service area 4. The sample group is divided into 2 groups. The first group 136 persons are School Administrators. Multi-stage random sampling is performed to select the sample group. The instrument is 5 scales questionnaire. The second group is used in the qualitative session. and study Qualitative data. The informants were 5 school administrators. The instrument in this stage is a structural interview protocol. This study employed arithmetic mean, standard deviation, PNI modified for ranking the desirable states for quantitative data and content analysis for qualitative data.

The results as follow; 1) The components of Supervision of Thai Language Teaching institutions of 4 components and the assessment in appropriateness was at high level. 2) The current circumstances with the whole picture were at medium level. The desirable characteristics with the whole picture were at highest level. The needs are arranged in the following order: Study of current condition Problems and needs, Planning and determine the choice, Evaluation and Report and Supervisory operations. 3) Development of Model Supervision of Teaching Thai Language in Educational Institutions Under the Office of Buriram Primary Educational Service Area 4 consists of 5 parts: Part 1 , Principles, Concepts and Objectives, Part 2 , Method of practice, Part 3 Guidelines for Application, Part 4 Evaluation and Part 5 Conditions for Success The results of the evaluation were found that the model was appropriate and possible at the high level.

Keywords: Development of Model, Supervision, Thai Language Teaching

บทนำ

การจัดการศึกษาจะประสบความสำเร็จจะต้องอาศัยกระบวนการสำคัญ 3 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการนิเทศการศึกษา โดยเฉพาะกระบวนการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่คอยให้คำแนะนำ ส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีคุณภาพที่จะส่งผลถึงคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานของหลักสูตรที่กำหนดไว้ และเป็นไปตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ.2553 ที่กำหนดให้สถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างเคร่งครัดเน้นให้มีการปฏิบัติอย่างเป็นระบบและดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยส่งเสริมให้หน่วยปฏิบัติเป็นที่ไว้วางใจของผู้รับบริการหรือเรียกว่ามีระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่ดี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2556)

การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการหนึ่งที่จะต้องร่วมปฏิบัติการร่วมกันกับกระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการบริหารการศึกษา ซึ่งกระบวนการนิเทศการศึกษาจะเป็นการทำงานที่มีขั้นตอน แต่ขาดระบบที่ชัดเจน ในการให้ความช่วยเหลือ แนะนำ หรือปรับปรุงพัฒนาให้แก่บุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาเพื่อให้สามารถดำเนินงานของตนไปได้ด้วยดี โดยผู้นิเทศควรเอาใจใส่ในการสำรวจตรวจสอบเพื่อดูแลแนะนำการจัดการเรียนการสอนของบุคลากรในสถานศึกษาให้มีความสามารถในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นด้วยเหตุผลคือ (อัญชลี ธรรมวิจิตกุล, 2552) 1) สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ การศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย 2) ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นโดยไม่หยุดยั้ง กระบวนการเรียนรู้ก็เกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา 3) การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาขึ้นจำเป็นต้องได้รับการชี้แนะหรือการนิเทศการศึกษาจากผู้ชำนาญการโดยเฉพาะ 4) การศึกษาต้องต้องเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติจะต้องมีการควบคุมดูแลด้วยระบบการนิเทศการศึกษา 5) การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อน จำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศ 6) การนิเทศการศึกษาเป็นงานที่มีความจำเป็นต่อความเจริญของงานของครู แม้ว่าครูจะได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีแล้วก็ตาม 7) การนิเทศการศึกษา มีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูในการเตรียมการจัดกิจกรรม 8) การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ (กิตติศักดิ์ แก้วบุตรดี และ อัจฉรา กิจเดช, 2561)

การจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้ต้องมีประสิทธิภาพ และเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง ประกอบด้วย การอ่าน การเขียน การฟังการดูและการพูด หลักการใช้ภาษา และวรรณคดีวรรณกรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) เพื่อให้ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ได้มาตรฐานตามที่หลักสูตรกำหนด มีความรู้สึกรักชื่นชมยินดีในผลการปฏิบัติของตน สามารถนำความรู้ และประสบการณ์ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน สังคม และส่วนรวมได้ (กรมวิชาการ, 2553)

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

การนิเทศการสอนภาษาไทย มีจุดมุ่งหมายเพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาครูให้มีการปรับปรุงการเรียน การสอนและการศึกษาให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ดังที่ วัชรฯ เล่าเรียนดี (2556) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการนิเทศ คือ การปรับปรุงกระบวนการสอนและกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาความ เจริญก้าวหน้าในวิชาชีพครูที่ส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยอาศัยการนิเทศช่วยเหลือ แนะนำ ให้ ความรู้และการฝึกปฏิบัติด้านการพัฒนาหลักสูตร เทคนิควิธีการสอนใหม่ ๆ การใช้และสร้างสื่อวัตกรรมการ สอนและการทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อให้ครูสามารถปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนหรืองานใน วิชาชีพของตนเองอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดตามเป้าหมาย และ กรองทอง จิร เดชากุล (2550) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการนิเทศการสอนว่า ผู้บริหารหรือคณะกรรมการการนิเทศการ สอนควรมีความเข้าใจและปฏิบัติการนิเทศภายในร่วมกัน เพื่อพัฒนาความสามารถของครู ช่วยเหลือครูในการ จัดสรรสื่อตลอดจนพัฒนาการเรียนการสอน ให้ครูเกิดความเจริญงอกงามในวิชาชีพ

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศการสอน ภาษาไทยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 เพื่อทราบถึง องค์ประกอบ สภาพปัจจุบันสภาพพึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น พร้อมนำเสนอรูปแบบการนิเทศการสอน ภาษาไทยและผลการวิจัยในครั้งนี้เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาให้มีการจัดการนิเทศการสอนในโรงเรียน อันจะส่งผลในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) ศึกษาองค์ประกอบองค์ประกอบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา
- 2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นการนิเทศการสอนภาษาไทยใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4
- 3) พัฒนารูปแบบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)
ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็น กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling Technique) และสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling Technique) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) จำนวน 136 คน

ระยะที่ 3 พัฒนารูปแบบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถามเพื่อประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ แบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) มีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) เท่ากับ 0.80 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง 0.55-0.88

2.2 แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ มีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) เท่ากับ 0.80 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน เท่ากับ 0.95 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์ เท่ากับ 0.97 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง 0.55-0.88

2.3 แบบสอบถามเพื่อประเมินรูปแบบฯ แบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) เท่ากับ 0.80-1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความเหมาะสม เท่ากับ 0.92 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความเป็นไปได้ เท่ากับ 0.95 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item-Total Correlations) อยู่ระหว่าง 0.56-0.88

3. การรวบรวมข้อมูล

ระยะที่1 ศึกษาองค์ประกอบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา ผู้วิจัยขอหนังสือจากโรงเรียนบ้านเมืองแก พร้อมแนบเค้าโครงวิจัยพร้อมแบบประเมินฯ ถึงผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยนำส่งด้วยตัวเองและได้รับแบบประเมินฯ ครบทุกฉบับ

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ผู้วิจัยขอหนังสือจากโรงเรียนบ้านเมืองแก ถึงกลุ่มตัวอย่างเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลโดยส่งใช้ Google Form จำนวน 136 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามคืน 123 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 90.44

ระยะที่ 3 พัฒนารูปแบบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากโรงเรียนบ้านเมืองแก ถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลนัดหมาย วัน เวลา สถานที่ ในการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ยกร่างรูปแบบแล้วนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบยืนยันประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำเสนอข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ผลการวิจัย

1. องค์ประกอบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การวางแผนและกำหนดทางเลือก การปฏิบัติการนิเทศ และการประเมินผลและรายงานผล ดังตาราง 1

ตาราง 1 ผลวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน องค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ประกอบ	ความเหมาะสม		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลความหมาย
1.การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ	4.00	0.00	มาก
2.การวางแผนและกำหนดทางเลือก	4.20	0.45	มาก
3.การปฏิบัติการนิเทศ	4.40	0.55	มาก
4.การประเมินผลและรายงานผล	4.20	0.45	มาก
โดยรวม	4.20	0.36	มาก

จากตาราง 1 พบว่า ผลวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยองค์ประกอบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2. การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ดังตาราง 2

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นพัฒนาการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

องค์ประกอบ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI	ลำดับ
	$\bar{x}$	S.D	แปลความหมาย	$\bar{x}$	S.D	แปลความหมาย		
1.การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ	3.40	0.54	ปานกลาง	4.50	0.52	มาก	0.323	1
2.การวางแผนและกำหนดทางเลือก	3.48	0.73	ปานกลาง	4.55	0.54	มากที่สุด	0.307	2
3.การปฏิบัติการนิเทศ	3.44	0.75	ปานกลาง	4.45	0.50	มาก	0.294	4

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น พัฒนาการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 (ต่อ)

องค์ประกอบ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI	ลำดับ
	$\bar{x}$	S.D	แปล ความหมาย	$\bar{x}$	S.D	แปล ความหมาย		
4.การประเมินผลและ รายงานผล	3.42	0.55	ปานกลาง	4.44	0.55	มาก	0.298	3
โดยรวม	3.44	0.64	ปานกลาง	4.49	0.53	มาก	0.305	

จากตาราง 2 พบว่า สภาพปัจจุบัน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และความต้องการจำเป็นด้านที่มีค่าสูงที่สุด คือ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ รองลงมาคือ การวางแผนและกำหนดทางเลือก การประเมินผลและรายงานผล และการปฏิบัติการนิเทศ

3. พัฒนารูปแบบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ดังตาราง 3

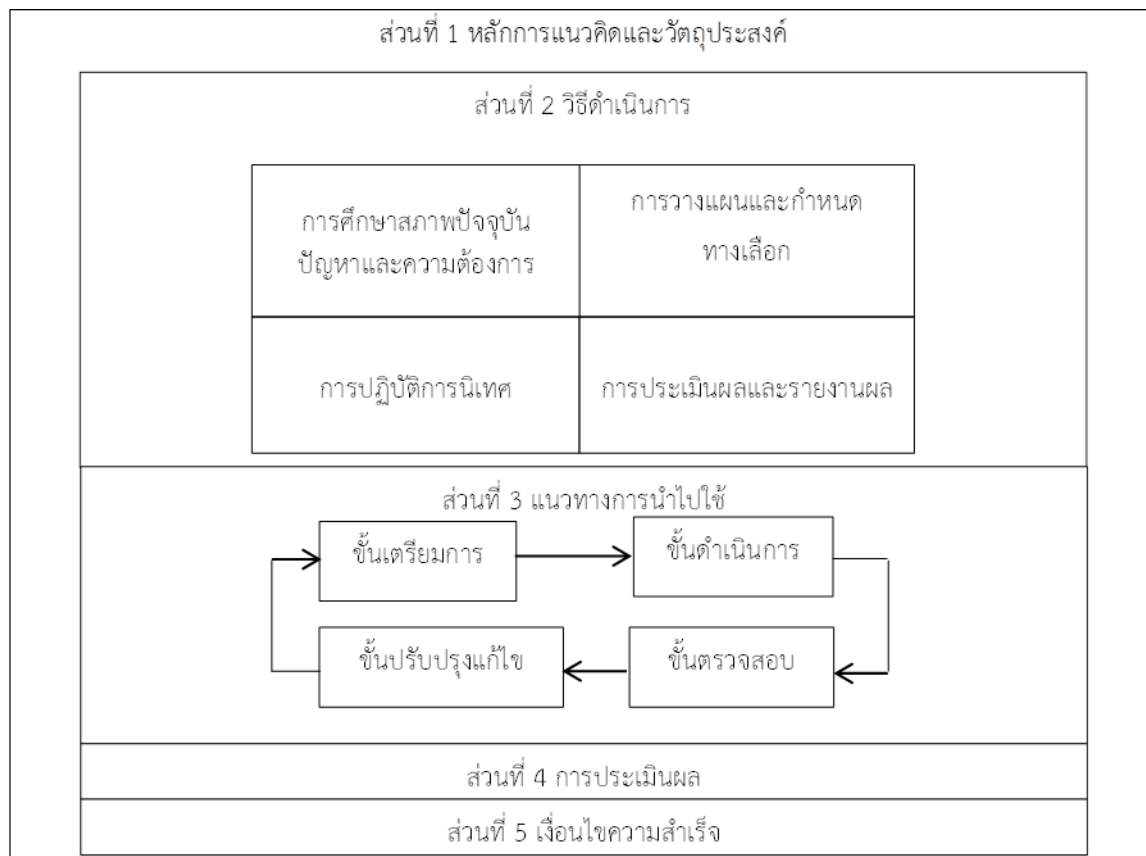
ตาราง 3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

รูปแบบการนิเทศการสอน ภาษาไทยในสถานศึกษา	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{x}$	S.D	ระดับ	$\bar{x}$	S.D	ระดับ
ส่วนที่ 1 หลักการแนวคิดและ วัตถุประสงค์	4.20	0.40	มาก	4.40	0.55	มาก
ส่วนที่ 2 วิธีดำเนินการ	4.40	0.50	มาก	4.60	0.55	มากที่สุด
ส่วนที่ 3 แนวทางการนำไปใช้	4.20	0.40	มาก	4.20	0.40	มาก
ส่วนที่ 4 การประเมินผล	4.20	0.40	มาก	4.60	0.55	มาก
ส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ	4.00	0.00	มาก	4.20	0.40	มาก
โดยรวม	4.20	0.34	มาก	4.40	0.49	มาก

จากตาราง 3 พบว่า รูปแบบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 หลักการแนวคิดและวัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 วิธีดำเนินการ ส่วนที่ 3 แนวทางการนำไปใช้ ส่วนที่ 4 การประเมินผล และส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ และมีเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากรูปแบบดังภาพประกอบ 1

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ภาพประกอบ 1 รูปแบบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นสำคัญที่ค้นพบจากการพัฒนารูปแบบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 สามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. องค์ประกอบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์สังเคราะห์แนวคิด การนิเทศการสอนภาษาไทย จากนักวิชาการ ทั้งในประเทศและต่างประเทศและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยว ได้ องค์ประกอบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา แล้วนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน พิจารณาประเมินความเหมาะสม ผลการประเมินพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ ดังที่ ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ได้เสนอแนวคิดของการนิเทศแบบชี้แนะ ดังนี้ การวางแผนหรือการเตรียมการก่อนให้คำชี้แนะ การดำเนินการให้การชี้แนะ และการประเมินผลหรือสรุปผลการ

นิเทศภายในแบบชี้แนะ อีกทั้ง Acheson and Gall (2003) ได้เสนอกระบวนการในการนิเทศการสอนไว้ ดังนี้คือ จัดประชุมเพื่อวางแผน การสังเกตการสอน และการประชุมให้ข้อมูลย้อนกลับ

2) สภาพปัจจุบัน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ความต้องการจำเป็นเรียงลำดับดังนี้ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การวางแผนและกำหนดทางเลือก การประเมินผลและรายงานผล และการปฏิบัติการนิเทศ ทั้งนี้เนื่องจากสถานศึกษามีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวสู่การศึกษายุคใหม่มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงด้านกระบวนการทางความคิดเพื่อก่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่แตกต่างและเป็นประโยชน์ขึ้นมา (McKeown, 2008) ซึ่งการนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือ ชี้แนะและพัฒนางานให้ประสบผลสำเร็จ ทันต่อสภาพ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อีกทั้งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเหลือสนับสนุนให้กระบวนการบริหาร และกระบวนการเรียนการสอนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของประเทศ ทั้งยังเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมระบบประกันคุณภาพการศึกษา ที่ต้องพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (หน่วยศึกษานิเทศก์, 2562) ดังที่ สมหวัง พันธะลี (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการนิเทศการ จัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะและการเป็นพี่เลี้ยงครูสำหรับศึกษานิเทศก์ ผลศึกษาสภาพปัจจุบัน พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับ จรรย์ น่วมมะโน (2562) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษ สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ศึกษาสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับ มากที่สุด และลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ได้แก่ ด้านการวางแผนการนิเทศ ด้านการปฏิบัติการ นิเทศ ด้านการสรุปและประเมินผลการนิเทศ และ ด้านการสร้างขวัญและกำลังใจการนิเทศ

3) รูปแบบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 หลักการแนวคิดและวัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 วิธีดำเนินการ ส่วนที่ 3 แนวทางการนำไปใช้ ส่วนที่ 4 การประเมินผล และส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ และผลการประเมิน มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการแนวคิดจาก หนังสือตำราของนักวิชาการสังเคราะห์องค์ประกอบรูปแบบ การพัฒนารูปแบบทศนา เขมมณี (2546), ธีระ รุญเจริญ (2544) และ Keeves (1988) ได้ออกประกอบรูปแบบ เพื่อใช้ในการพัฒนารูปแบบการนิเทศ การสอนภาษาไทยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 และผู้วิจัยได้ ศึกษาการดำเนินการตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง (PDCA) ฮิโตชิ คูมะระ (2540), ปรีทรรศน์ พันธบุรยงก์ (2545), สมาน อัสวภูมิ (2541), สุธรรม ธรรมทัศนานนท์ (2554), Deming (1995) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) P คือ Plan หมายถึง การวางแผน 2) D คือ Do หมายถึง การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ 3) C คือ Check

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

หมายถึง การตรวจสอบหรือการเปรียบเทียบ 4) A คือ Act หมายถึง ปรับปรุงการดำเนินการให้เหมาะสม แสดงด้วยแผนภาพ สอดคล้องกับกฤษฎา สุภาร (2557) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการการนิเทศการศึกษา สำหรับศตวรรษที่ 21 พบว่า องค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการการนิเทศการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สำหรับศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ การบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม การนิเทศ การใช้เทคโนโลยี และ การประเมินผล และผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก อีกทั้งสอดคล้องกับสมหวัง พันธะลี (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะและการเป็นพี่เลี้ยงครู สำหรับศึกษานิเทศก์ พบว่า ผลการประเมินระบบการนิเทศฯ มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 พบว่า ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และเมื่อนำมาจัดลำดับความต้องการจำเป็นปรากฏว่ามีความต้องการจำเป็นอยู่อันดับ 1 แสดงให้เห็นว่า การนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคศตวรรษที่ 21 ดังนั้น ผู้บริหารในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรกำหนดนโยบายอย่างชัดเจนและขับเคลื่อนรูปแบบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา อย่างเป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำนโยบายและรูปแบบการนิเทศการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 มาปฏิบัติมอบหมายงานตามโครงสร้างการบริหาร ส่งเสริม สนับสนุน นิเทศและติดตามการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม แบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

3. ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน พบว่า ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และเมื่อนำมาจัดลำดับความต้องการจำเป็นปรากฏว่ามีความต้องการจำเป็นอยู่ อันดับ 1 ควรมีการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไปในเชิงลึกเพื่อการพัฒนาด้านดังกล่าวให้มีการพัฒนาในทางที่ดีขึ้น อาจเป็นการวิจัยในลักษณะโปรแกรมหรือกลยุทธ์ในการพัฒนา

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรทอง จิระเดชกุล. (2550). คู่มือการนิเทศภายในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : ชารอักษร.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตาม **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. ชุมชนสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กิตติศักดิ์ แก้วบุตรดี และอัจฉรา กิจเดช. (2561). QR CODE ในประเทศไทยและการประยุกต์ใช้ภายใน โรงพยาบาลในยุคไทยแลนด์ 4.0. Mahidol R2R e-Journal, 5(2), 51-59,กรกฎาคม-ธันวาคม.
- จรัญ น่วมมะโน. (2562) การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ **ภาษาอังกฤษสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วิทยานิพนธ์ การศึกษา ศึกษานิพนธ์ สาขาวิชาการนิเทศการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทิตนา แหมมณี. (2546). 14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระ รุญเจริญ. (2544). **ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- ปริทรรศน์ พันธุบรรยงก์. (2545). TQM ภาควิชาปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี
- ภณทิรา สุภาร. (2557). **รูปแบบการบริหารการจัดการนิเทศการศึกษา สำหรับศตวรรษที่21**. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัชร เล่าเรียนดี. (2556). **ศาสตร์การนิเทศการสอนและการได้ซการพัฒนาวิชาชีพ : ทฤษฎีกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 12. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมหวัง พันธ์ลี. (2562). **การพัฒนาระบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะและการเป็นพี่เลี้ยงครูสำหรับศึกษานิเทศก์**. วิทยานิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมาน อัสวภูมิ. (2541). **ที คิว เอ็มการบริหารทั่วทั้งองค์การ ในองค์การทางการศึกษา**. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). **คู่มือการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). **นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2557**. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สุธรรม ธรรมทัศน์านนท์. (2554). **หลักการ ทฤษฎีและแนวปฏิบัติทางการบริหารการศึกษา**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- หน่วยศึกษานิเทศก์. (2562). **แนวทางการนิเทศภายในโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- อัญชลี ธรรมวิจิตกุล. (2552). **เทคนิคการนิเทศ : ระบบที่เลี้ยงและการให้คำปรึกษา**. <https://panchalee.wordpress.com/2009/03/30/supervision>. สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 ตุลาคม 2562.
- อีโตชิ คูเมะ. (2540). **การบริหารจัดการคุณภาพ (MBQ)**. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- Acheson, K., & Gall, M. (2003). **Clinical supervision and teacher development: Preserve and in service applications (5" ed.)**. New York: John Wiley & Sons. Burton.
- Deming, E. W. (1995). **Out of the Crisis** (T. M. I. of T. for A. advanced E. study Center, Ed.). USA.
- Keeves P.J. (1 9 8 8). **Educational research, methodology and measurement: An international handbook**. Oxford: Pergamon Press.
- McKeown, M. (2008). **The truth about innovation**. London. Prentice Hall.

ภาคผนวก

การตั้งค่าน้ำกระดาษ A4

ระยะขอบ

ด้านบน 4.5 ซม. ด้านล่าง 4.01 ซม.

การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย

ชื่อเรื่องภาษาไทย ขนาดตัวอักษรแบบ TH sarabun PSK ขนาด 16 พ้อยท์ (Points) ตัวหนา

ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ.....

ชื่อผู้นิพนธ์

ชื่อผู้ร่วมนิพนธ์

บทคัดย่อภาษาไทย

(ขนาดขนาด 16 พ้อยท์ (Points) ตัวธรรมดา

TH SarabunPSK

ย่อหน้า1.5

ซม.

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ:.....

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

ย่อหน้า 1.5 ซม.

(ขนาดขนาด 16 พ้อยท์ (Points) ตัวธรรมดา Thai Sarabun Psk

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords:

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

1. บทนำ (ขนาดขนาด 16 พ้อยท์ (Points) ตัวหนา)

ย่อหน้า 1.5 ชุม
.....
.....
.....

2. วัตถุประสงค์ ของการวิจัย

1.
2.
3.

3. วิธีดำเนินการวิจัย

.....
.....
.....
.....

4. สรุปผลการวิจัย

.....
.....
.....
.....

5. อภิปรายผลการวิจัย

.....
.....
.....

6. ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

7. กิตติกรรมประกาศ(ถ้ามี)

.....
.....
.....

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

(1) หนังสือ :

.....
.....

(2) วารสาร :

.....
.....

(3) วิทยานิพนธ์ / ดุษฎีนิพนธ์ / สารนิพนธ์ / รายงานการวิจัย :

.....
.....

(4) สัมภาษณ์

.....
.....

(5) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

.....
.....

2. ภาษาอังกฤษ

(1) Book :

.....
.....

(2) Journal :

.....
.....

(3) Thesis/Dissertations/Research report :

.....
.....

(4) Interview :

.....
.....

(5) Website :

การตั้งค่าหน้ากระดาษ A4

ระยะขอบ

ด้านบน 4.5 ซม. ด้านล่าง 4.01 ซม.

การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ

ชื่อเรื่องภาษาไทย ขนาดตัวอักษรแบบ TH sarabun PSK ขนาด 16 พ้อยท์ (Points) ตัวหนา

ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ.....

ชื่อผู้พิมพ์

บทคัดย่อภาษาไทย

(ขนาดขนาด 16 พ้อยท์ (Points) ตัวธรรมดา)

ย่อหน้า 1.5 ซม.

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ:.....

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

(ขนาดขนาด 16 พ้อยท์ (Points) ตัวธรรมดา Thai Sarabun Psk)

ย่อหน้า 1.5 ซม.

.....

.....

.....

.....

Keywords:.....

1. บทนำ (ขนาดขนาด 16 พ้อยท์ (Points) ตัวหนา)

ย่อหน้า 1.5 ชุม
.....
.....

2. เนื้อหา

(1)
.....
(2)
.....
(3)
.....

3. สรุป

.....
.....
.....

4. ข้อเสนอแนะ

.....
.....

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

(1) หนังสือ :
.....
.....
(2) วารสาร :
.....
.....
(3) วิทยานิพนธ์ / ดุษฎีนิพนธ์ / สารนิพนธ์ / รายงานการวิจัย :
.....
.....

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาสารคามราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

(4) สัมภาษณ์

.....
.....

(5) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

.....
.....

2. ภาษาอังกฤษ

(1) Book :

.....
.....

(2) Journal :

.....
.....

(3) Thesis/Dissertations/Research report :

.....
.....

(4) Interview :

.....
.....

(5) Website :

.....
.....